

Саюзу пісьменнікаў Беларусі — 75

Грамадскае аб'яднанне «Саюз пісьменнікаў БССР» было створана 8 чэрвеня 1934 года на I устаноўчым сходзе. Пісьменнікі Беларусі з гонарам і пачуццём вялікай павагі да беларускага народа і літаратуры пранеслі гэтае званне праз шматлікія нягоды няпростага, часам трагічнага XX стагоддзя. Эстафету класікаў беларускай літаратуры Янкі Купалы і Якуба Коласа падхапілі і горда пранеслі праз усё літаратурнае жыццё Кузьма Чорны і Кандрат Крапіва, Міхась Лынькоў і Пятрусь Броўка, Максім Танк і Аркадзь Куляшоў, Пімен Панчанка і Андрэй Макаёнак, Іван Мележ і Іван Шамякін, Уладзімір Караткевіч і Іван Чыгрынаў, Васіль Быкаў і Янка Брыль, сотні іншых творчых людзей.

Усе гады пісьменніцкая арганізацыя працавала на карысць культуры роднай Беларусі. Сёння Саюз пісьменнікаў Беларусі з'яўляецца пераемнікам тых ідэй і літаратурных традыцый, якія былі закладзены на пачатку стварэння грамадскай арганізацыі і набылі сваё развіццё ў 40 — 90-я гады XX стагоддзя. Новае стагоддзе і тысячагоддзе надалі новы, магутны імпульс развіцця пісьменніцкага асяродка, і паспрыяў гэтаму не столькі тэхналагічны прагрэс, колькі развіццё дэмакратычнай, суверэннай дзяржавы, якая цяпер завецца Рэспубліка Беларусь!

Прэзідыум Грамадскага аб'яднання «Саюз пісьменнікаў Беларусі» віншуе ўсіх пісьменнікаў, якія працуюць на карысць Айчыны і яе народа з 75-годдзем нашай творчай арганізацыі, віншуе ўсіх творчых людзей і нашых чытачоў з гэтай юбілейнай датай.

Здраоўя вам, шануюныя калегі, і творчых поспехаў.

Старшыня Грамадскага аб'яднання
«Саюз пісьменнікаў Беларусі»
Мікалай ЧАРГІНЕЦ

«Музы Нясвіжа» — гэта не проста свята са сваім інтэлігентным абліччам, дэмакратычным духам, высакародным стылем. Гэта — асветніцкі форум прыгожых і сур'ёзных мастацтваў, які ладзіцца на грунтоўнай навуковай аснове. І сёлета ідэйнай дамінантай традыцыйнага, ужо чатырнацатага па ліку, майскага спаткання муз была спрадвечная адкрытасць нясвіжскай культуры, арганічнасць паяднання ў яе кантэксце мясцовага, лакальнага і агульнаеўрапейскага ўтокаў. І адпаведным чынам была складзена праграма, у межах якой, напрыклад, ладкавалася навукова-практычная канферэнцыя «Музычная Беларусь на скрыжаванні еўрапейскіх шляхоў», прайшоў канцэрт пад назвай «Нясвіж у цэнтры музычнай Еўропы»... Свежы, яркі, шыкоўны букет уражанняў сабралі за тры дні прыхільнікі свята мастацтваў «Музы Нясвіжа-2009». Арганізавалі яго Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь, Мінскі аблвыканкам, Нясвіжскі райвыканкам і заслужаны калектыў краіны — Нацыянальны канцэртны аркестр на чале з маэстра Міхаілам Фінбергам, які з'яўляецца і мастацкім кіраўніком гэтага прыгожага фэсту.

Незабудкавы май у цэнтры музычнай Еўропы

Навошта рыфмаваць Нясвіж з Парыжам, а тым больш — параўноўваць? Нясвіж цікавы для шырокага свету не як «маленькі Парыж» (авохі мне, даўмеўся ж хтосьці да гэткага параўнання!), а як сапраўдны феномен у цэнтры сучаснай Еўропы, прылічаны ЮНЕСКА да каштоўнасцяў сусветнай культурнай спадчыны. У старажытнага беларускага горада ёсць усё: уласны гонар і годнасць, самабытная прыгажосць; радавод, багаты на гістарычныя падзеі ды містычныя загадкі; свае рамантычныя легенды, захалупляльная міфалогія; унікальныя помнікі. Нясвіж называюць нашай некаранаванай сталіцай, і гэта зусім не метафара, гэта — факт гісторыі. І ў адрозненне ад славуных еўрапейскіх сталіц, затлумленых міграцыйнымі ды экалагічнымі праблемамі, наступствамі тэхнічнага прагрэсу і глабалізацыі, з-за чаго размываюцца спрадвечныя крытэрыі духоўных і культурных каштоўнасцей, тут пакуль захавалася патрыярхальная чысціня. Чысціня — у экалогіі чалавечых стасункаў і ў агульнай культуры, у стаўленні да роднай зямлі, да працы. Да мастацтва.

Чыстыя, тонкія душою, чуйныя да прыгажосці людзі. Чысты горад. Чыстае паветра... Вядома ж, невыпадкова менавіта ў атмасферы Нясвіжа нарадзіўся такі адмысловы, поліжанравы, але ў аснове сваёй — музычны беларускі фэст, з якога пачалася паслядоўная асветніцкая фестывальная дзейнасць Нацыянальнага канцэртнага аркестра Беларусі ў малых гарадах і мястэчках краіны. Намеснік міністра культуры Беларусі Уладзімір Грыдзюшка, які ўдзельнічаў ва ўрачыстым адкрыцці сёлета свята і ў сустрэчы з журналістамі, падкрэсліў:

Аўтар ідэй гэтага свята, яго матор і сэрца — маэстра Фінберг. Наогул, калектыў пад яго кіраўніцтвам заўсёды з'яўляецца нават там, дзе ў звычайны час прафесійнае мастацтва недаступнае, куды артысты, як правіла, не даязджаюць: і ў полі, і заводскім цэху. І музыка-асветніцкая дзейнасць Нацыянальнага канцэртнага аркестра Беларусі — у рэчышчы перспектыўнай сацыяльна-

Напярэдадні ўрачыстага адкрыцця свята ў раённым цэнтры культуры і адпачынку выступілі артысты Нясвіжскага народнага тэатра імя Уршулі Радзівіл. Яны прадставілі гасцям фестывалю спектакль «Вечар» паводле аднайменнай п'есы Аляксея Дударова ў рэжысуры Валерыя Мароза. Паказ прайшоў з аншлагам. І сама п'еса, і акцёрская ігра ўзрушылі мясцовых глядачоў і атрымалі захоплення водгукі ад сталічных дзеячаў мастацтва, прысутных у зале.

— Нясвіж, горад, імя якога вядомае ва ўсім свеце, быў праслаўлены развіццём дынастыяў. Музыка гучала тут заўсёды. А тое, што фестываль «Музы Нясвіжа» арганічна ўкараніўся ў мясцовыя традыцыі, сведчыць пра пераемнасць у працесах культуры і творчасці. І ён не толькі ўпрыгожвае мастацкае жыццё Нясвіжскага раёна і ўсёй Міншчыны, мае і абласны, і рэспубліканскі статус, ён — знакавая падзея для краіны. І зякуй нясвіжцам, што ўмеюць ствараць камфортныя ўмовы для яго правядзення, хараша прыняць гасцей. Дай Бог як мага больш такіх фестывалаў на нашай зямлі!

на-культурнай палітыкі нашай дзяржавы.

Сам жа Міхаіл Фінберг, у ліку рэгалій якога ёсць і асабліва дарагое для яго званне ганаровага грамадзяніна горада Нясвіжа, прызнаўся: — Гэтым званнем вельмі даражу. Я родам з Мазыра, але еду ў Нясвіж, як дадому: іду па вуліцы — сустрачаны са мною вітаюцца. Люблю яго людзей — такіх ветлівых і культурных. І яны такія працавітыя: заўсёды любуюся дагледжанымі нясвіжскімі пагворкамі! Разам з «Музамі Нясвіжа» мы ўсе сталі старэйшыя амаль на паўтара дзесятка гадоў. Радуе, кранае і расчудовае, калі перад канцэртным маладыя бацькі пагворыцца да

мяне сваіх маленькіх дзетак і кажуць, што самі прыходзілі на першыя фестывалі разам з бацькамі, калі яшчэ вучыліся ў школе. Гэта дарагога каштуе: значыць, наш фестываль дае добры духоўны плён, уплывае на эстэтычнае выхаванне новага пакалення.

Сёння мы ладзім такія свята ў дванаццаці беларускіх гарадах. Але Нясвіж быў першы і застаецца сярод іх лепшым: аб'ехаўшы ўсю Беларусь, я больш нідзе не сустракаў такога асяродка высокай культуры, такіх дбайных і гасцінных гаспадароў сваёй зямлі, якія жывуць не толькі клопам пра хлеб, а любяць беларускае мастацтва і рупяцца пра яго. Пакуль будзе біцца маё сэрца, я буду рабіць усё, каб наш фестываль штогод квітнеў тут, як цудоўны нясвіжскі бэз, што кожную вясну ўпрыгожвае фестывальную сцэну.

За гэтыя гады зроблена шмат. Праграмы папярэдніх фестывалаў прадставілі амаль забытыя імёны кампазітараў і прэм'еры сучасных аўтараў, адкрывалі адроджаныя для новага канцэртнага жыцця творы беларускай музычнай спадчыны. А сёлета мы вырашылі змяніць фармат свята, пашырыць у яго беларускім кантэксце гучанне еўрапейскай класікі. Усцешна, што нашы эстэтычныя прынцыпы і памкненні супадаюць са шматвектарнай дзяржаўнай палітыкай.

(Працяг на стар. 11)

ІДЗЕ ПАДПІСКА НА II ПАЎГОДДЗЕ 2009 г.

Для індывидуальных падпісчыкаў:

1 месяц — 7760 руб.
Падпісны індэкс — 63856

Ведамасная падпіска:

1 месяц — 10060 руб.
Падпісны індэкс — 638562

Індывидуальная льготная падпіска для настаўнікаў: на 1 месяц — 5200 руб. Падпісны індэкс — 63815

Льготная падпіска для ўстаноў культуры і адукацыі: 1 месяц — 7870 руб. Падпісны індэкс — 63880

Каб год для вас быў неаблагім — падпішыцеся на «ЛіМ»!

Пункцірам

• У Вене на міжнародным конкурсе "Вялікі прыз выставы WIPA 2007" марка "Напалеон Орда" РУП "Белпошта" ўвайшла ў дзесятку лепшых. На званне лепшых прэтэндавалі паштовыя адміністрацыі больш, чым з 70 краін. Журы, у склад якога ўваходзілі мастакі марак, прадстаўнікі аўстрыйскай пошты, дзяржаўнай друкавальнай карпарацыі, філатэлістычнай прэсы зрабілі выбар на карысць Славакіі (першае месца і тытул "Самая прыгожая марка свету 2007 года"). У дзесятку лепшых таксама ўвайшлі маркі з Чэхіі, Швецыі, Ісландыі, Бразіліі, Чылі, Украіны, Ліхтэнштэйна, Ганконга.

• Да 22 чэрвеня ў горадзе Яраслаў будзе праходзіць выстава "Абаронцы Брэсцкай крэпасці". Яе арганізатарамі з расійскага боку выступілі "Цэнтр беларускай культуры. Музей Максіма Багдановіча", Рэгіянальная грамадская арганізацыя руска-беларускай дружбы "Сяброўства", Клуб ваенна-гістарычнай мініяцюры "Т-34". У рэалізацыі праекта дапамагалі супрацоўнікі мемарыяльнага комплексу "Брэсцкая крэпасць-герой". Яны падрыхтавалі для выставы відэа- і фотаматэрыялы пра яраслаўцаў, якія ўдзельнічалі ў абароне крэпасці на пачатку вайны.

• 25—26 мая ў Гродне прайшла навуковая канферэнцыя "Феномен горада Цэнтральна-Усходняй Еўропы: жыццёвая прастора і культуры наратыў". У канферэнцыі прынялі ўдзел гісторыкі, філосафы, культурологі з Беларусі, Літвы, Польшчы. Яны абмеркавалі пытанні гісторыі гарадоў беларуска-польска-літоўскага памежжа ад старажытнасці да сучаснасці. А таксама перспектывы іх развіцця. Матэрыялы канферэнцыі будуць апублікаваныя ў часопісе літоўскіх сацыёлагаў.

• У Цэнтры рускай культуры Таліна адкрылася выстава маляўніцтва выхаванцаў Полацкай дзіцячай школы мастацтва "Беларуская маляванка". Работы выкананы ў стылі малявання дыяноў, якія былі распаўсюджаны ў Беларусі ў 1930—50-х гадах. Выстава праходзіць па ініцыятыве і пры падтрымцы генеральнага консульства Беларусі ў Таліне. Да гэтага "Беларуская маляванка" экспаніравалася ў дзіцячай мастацкай школе ў Нарве.

• У Варшаве выйшла кніга мовазнаўцы Міраслава Янкавіча "Беларускія гаворкі ў Латвіі ў Краслаўскім раёне. Сацыялінгвістычныя даследаванні". Праект праводзіцца ў Інстытуце славістыкі Польскай акадэміі навук. Праца над тэмай пачалася ў 2003 годзе і працягваецца да сёння. Міраслаў Янкавіч апісвае сістэму беларускіх гаворак Латгаліі, паказвае працэс іх пераменаў на працягу апошніх дзесяцігоддзяў. Аўтар паказвае таксама сферы функцыянавання беларускіх гаворак у кантэксце шматмоўя і многанацыянальнасці Латгаліі. Кніжка з'яўляецца першай з планаванай серыі манаграфій пра беларускія гаворкі па-за межамі Беларусі.

• 27 мая ў мінскім Літаратурным музеі Максіма Багдановіча прайшла прэзентацыя беларускага інтэрнет-часопіса перакладной літаратуры "ПрайдзіСвет". Сайт створаны для аб'яднання перакладчыкаў. У першым нумары часопіса змешчаны па-беларуску "Самая прыгожая жанчына ў горадзе" Чарлаз Букоўскага, "13 падказак пісьменніку" Чака Паланюка, "Партрэт планеты" Фрыдрыха Дзюрэнманта, творы Сяргея Жадана, Алешандры Радрыгеса і іншых. Сярод перакладчыкаў значацца як маладыя Андрэй Адамовіч, Марыйка Мартысевіч, Віталь Рыжкоў, так і даўно зарэкамендаваўшыя сябе Лявон Баршчэўскі, Андрэй Хадановіч.

Падрыхтаваў Павел РАДЫНА

Візіт на радзіму

За падзеяй

У рамках прыватнага візіту ў Беларусь нашчадкаў аднаго з самых буйных і ўплывовых магнатскіх родаў князёў Радзівілаў, так бы мовіць, на чале з размяняўшай дзевяты дзесяткаў Эльжбэтай Тамашэўскай (да замужжа — Радзівіл, дачка апошняга гаспадары нясвіжскага замка, ардыната Альбрэхта Радзівіла) у чытальнай зале рэдкіх кніг і рукапісаў Цэнтральнай навуковай бібліятэкі імя Якуба Коласа Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі была арганізавана сустрэча. Прадстаўнікі старажытнай дынастыі змаглі азнаёміцца з фондамі бібліятэкі, у прыватнасці, з друка-

ванымі і рукапіснымі дакументамі з некалі адзінага, унікальнага па сваім складзе кніжнага збору князёў Радзівілаў Нясвіжскай ардынацыі.

Экспазіцыю складалі кнігі, якія ў свой час уваходзілі ў зборы розных бібліятэк магнатскага роду. Упершы-

ню былі прадстаўлены ўсе Радзівілаўскія экзлібрарыі, супер-экзлібрарыі, а таксама пачаткі і штэмпелі гэтых бібліятэк.

Увазе наведвальнікаў — кнігі XVI — першай паловы XX стагоддзя, сярод якіх самае ранняе выданне, датаванае 1484 годам:

Durandus, Guilelmus (1237—1296). Rationale divinatorum officiorum. — impressum Argentine [Strassburg]; Jordanus de Quedlinburg (Georg Husner). Экспанаваліся і прыжыццёвыя выданні П. Скаргі, Э. Курапатніцкага, М. Каяловіча, А. Міцкевіча, М. Карамзіна, Э. Ажэшкі, Г. Сянкевіча і многіх іншых.

Акрамя таго, экспазіцыю аздабілі кнігі са шматлікімі дарчымі і рукапіснымі надпісамі Радзівілаў.

А больш падрабязна пра наведванне Беларусі нашчадкамі Радзівілаў чытайце ў адным з бліжэйшых нумароў газеты.

Віктар КАВАЛЁЎ

На здымку: князёўна Эльжбета Тамашэўска (Радзівіл) у Цэнтральнай навуковай бібліятэцы імя Якуба Коласа НАН Беларусі.

Фота аўтара

На пульсе

Пачакаем з'езда бібліятэкараў?

На базе Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі апошнімі майскімі днямі праходзіў вялікі Форум бібліятэкараў. Бадай, адзін з найбуйнейшых за апошнія дзесяцігоддзе. Спецыялісты-прафесіяналы з'ехалі з усіх куткоў Беларусі — з абласных і раённых цэнтраў, з кніжных скарбніц аграгарадкоў і вясковых бібліятэч-клубаў.

Праблемы, з якімі збіраліся на форум, датычыліся розных сфер дзейнасці, але ўсе яны былі аб'яднаныя адной вялікай тэмай, вынесенай у назву форуму: "Гуманітарна-асветніцкая дзейнасць бібліятэк у кантэксце агульнаадукацыйных каштоўнасцей і Беларускай дзяржаўнасці".

Менавіта на дзяржаўным узроўні варта вызначыць кірункі развіцця бібліятэчнай сістэмы краіны. І тое, што станючыя зрухі тут пазначыліся, красамоўна сведчыць факт прыняцця Указа Прэзідэнта краіны, паводле якога цяпер на камплектаванне бібліятэк выдаткоўваецца не менш 15 працэнтаў тых сродкаў, якія ідуць на іх утрыманне.

Ёсць таксама Закон аб бібліятэчнай справе, апошняя рэдакцыя якога прынята ў маі 2008 года. Гэта асноўны дакумент, па якім дзейнічаюць работнікі ўстаноў культуры. Аднак, назіраецца скарачэнне колькасці бібліятэк. Значыць, менш становіцца і чытачоў. Найперш закрываюцца неперспектыўныя бібліятэкі ў вёсках, дзе зусім мала насельніцтва і трымаць стацыянарную бібліятэку фінансава неабгрунтавана. Як прыпыніць гэты працэс? Напэўна, трэба падумаць і аб выданні кшталту білетэна для бібліятэкараў, адкуль яны маглі б чэрпаць неабходную інфармацыю пра навінкі літаратуры, весці дыскусіі, абменьвацца досведамі.

Яшчэ адзін з асноўных праблемна-тэматычных кірункаў форуму — удасканальванне нарматыўна-прававой базы бібліятэк, укараненне найвышэйшых тэхналогій, развіццё тэхналогій па стварэнні і выкарыстанні электронных бібліятэчных рэсурсаў.

Усе абмеркаваныя пытанні знайшлі сваё адлюстраванне ў выніковым дакуменце форуму, які плануецца перадаць у дзяржаўныя структуры для прыняцця рашэнняў.

Адна з прапаноў удзельнікаў — правесці з'езд бібліятэкараў, які б узліў на сябе клопат па падрыхтоўцы такіх рашэнняў. Досвед Расіі, дзе камп'ютэрызаваныя бібліятэкі пачалася яшчэ ў 1986 годзе, і дагэтуль рэалізавана некалькі мэтавых праграм, засведчыў эфектыўнасць прымаемых дзяржавава мер. Асабліва пасля таго, як некалькі год таму ў сваім штогадовым Пасланні Федэральнаму Сходу Расійскай Федэрацыі прэзідэнт Уладзімір Пуцін шмат увагі надаў менавіта пытанням развіцця бібліятэч.

Ірына ТУЛУПАВА

У розных краінах, на розных мовах...

Маяк

Да помніка Максіму Багдановічу ў Мінску каля Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета прайшло ўскладанне кветак. Нагода сумная — 92-я ўгодкі з дня смерці паэта. Было яму толькі 25 гадоў, калі пакінуў гэты свет.

Дырэктар Літаратурнага музея Максіма Багдановіча Таццяна Шэлмговіч адзначыла, што нягледзячы на раннюю смерць паэта, яго паэзія працягвае гучаць. І гучаць вершы ў розных кутках свету і на розных мовах. Школьнікі з клуба "Спадчына" з вёскі Дварэц Дзятлаўскага раёна пераканалі прысутных у тым, што творчасць Багдановіча не застае забыцца. Разам з кіраўніком клуба Наталія Ляўкевіч школьнікі прыехалі адмыслова на дзень памяці класіка беларускай літаратуры.

Першы сакратар Саюза пісьменнікаў Беларусі Віктар Праўдзін казаў пра Максіма Багдановіча як пра "гонар беларускай і сусветнай паэзіі, стаўшага не толькі любімым паэтам, але і настаўнікам нацыі". Багдановіч упершыню ў беларускай літаратуры ўжыў формы санета, трыялета, рандо, верлібр. Менавіта ён адкрыў беларусам творчасць Поля Верлена, Эміля Верхарна. Сваім жыццём Максім Багдановіч паказаў як трэба любіць Радзіму. Дзе б ты ні быў,

трэба славіць свой край. Пра гэта гаварылі першы дырэктар Літаратурнага музея Максіма Багдановіча Міхась Пазнякоў, лаўрэаты Дзяржаўнай прэміі Беларусі Анатоль Варцінскі і Міхась Башлакоў.

У Саборы святых Пятра і Паўла ў гэты дзень прайшла памінальная служба. А ў Літаратурным музеі Максіма Багдановіча адбылася літаратурна-музычная імпрэза "З ласкі Божа вечны паэт" з удзелам айчынных літаратараў.

Дзмітрый БЕРАЖНЫ

Фота Віктара Кавалёва

Компас

Гэтыя словы з "Малітвы" Лермантава вельмі хораша перадаюць сэнс і эмацыйную насычанасць фінальнага тура Трэцяга міжнароднага фестывялу рускай паэзіі і прозы, які адбыўся ў Брэсце 22-23 траўня. Святлы майстроў мастацкага слова ў гэтым славутым горадзе над Бугам, што праходзіць звычайна ў рамках Дзён славянскай пісьменнасці і культуры, сталі такой жа добрай традыцыяй, як падобныя паэтычныя сустрэчы ў Маскве, Пецярбургу, Пушкінскіх Горках, Пскове, Обнінску, Адэсе, Вільносе, Дзюсельдорфе і Лондане. Гэтым разам арганізатары выдатнай падзеі (рэспубліканскае грамадскае аб'яднанне "Рускае грамадства" і Саюз пісьменнікаў Беларусі пры падтрымцы Амбулады Расійскай Федэрацыі ў Беларусі і Генеральнага консульства РФ у Брэсце) прысвяцілі яго 210-годдзю з дня нараджэння А. Пушкіна і 200-годдзю з дня нараджэння М. Гогаля.

Сугучча слоў жывых

На працягу мінулага года і ў першым квартале гэтага па ўсёй краіне праходзілі рэгіянальныя адборачныя туры конкурсу. Больш як 500 чалавек прынялі ў іх удзел. І вось было вылучана чатырнаццаць фіналістаў, якія працягнулі барацьбу. Сярод іх старшакласнікі, настаўнікі, студэнты, супрацоўнікі музеяў, службоўцы.

Каб выявіць пераможцаў у Брэст прыехалі знакамідыя пісьменнікі і паэты з Масквы — Іван Сабіта, Аляксей Кажудоб і Аляксандр Фамін, з Кішыніва — Валынціна Косцішар, з Літвы — Людміла Харашылава. Самую вялікую дэлегацыю (дзевяць чалавек) з Мінска ачолюў сакратар Саюза пісьменнікаў Беларусі паэт Анатоль Аўруцін. Падтрымаць сваіх гадаванцаў прыехалі старшыні абласных аддзяленняў Саюза пісьменнікаў.

Першае месца журы без ваганняў аддала студэнтцы 2-га курса БДУ культуры і мастацтваў Вользе Злотнікавай з Мінска. Другім прызёрам стала вятроблянка навучэнка 11 класа сярэдняй школы N 29 Ірына Карэліна, трэцяе месца падзялілі навучэнка 4-га курса Магілёўскага дзяржаўнага каледжа мастацтва Свяжыяна Маісеенка і Васіліца Познуха-

ва з Цэнтра творчасці дзяцей і моладзі "Пегас" г. Ліды. У намінацыі "Малая проза" перавага была аддадзена берасцейцы Кацярыне Мядзведзевай. Услед за ёй віншаванні прымалі навучэнец 11-га класа № 61 г. Гомеля Яўген Малевіч (2-е месца) і студэнтка мінскага лінгвістычнага ўніверсітэта Аляксандра Нагаева (3-е месца).

Юрый САПАЖКОЎ

Які ў мінулыя гады, праграмай фестывялу былі прадугледжаныя творчыя сустрэчы літаратараў з навучэнцамі брэсцкіх школ і грамадскасцю горада, вечар "Сустрэча натхненяў", наведванне кніжнай выставы "Сучасная руская літаратура ў Беларусі", дзе госці, злёгка бянтэжачыся, маглі сузіраць свае партнёры і выдзялення за апошнія гады кнігі. Але з'явілася і тое, чаго раней не было: дзве гадзіны майстар-класа для канкурсантаў. Правесці кароткую школу майстэрства папрасілі аўтара гэтых радкоў. Як чалавеку, па службе зацэкаўленаму ў папаўненні нёманскай рубрыкі "Галасы маладых", для мяне гэта было таксама пазнавальна. Паводле слоў старшыні аргкамітэта фестывялу Сяргея Моладава, час на такі бліц-аналіз вершаў і прозы ў наступны раз будзе павялічаны, можа быць, нават за кошт дадатковага дня фестывялу. Гэта надаць яму новы сэнс: не толькі свята, але і вучоба.

Ад відавочцы

Штогадовыя пілігрымкі філфакаўцаў на купалаўскія мясціны распачаліся яшчэ ў 1976-м, пасля быў доўгі перапынак, а некалькі гадоў таму традыцыя аднавілася — толькі цяпер вырашана было не абмяжоўвацца філалагічным асяродкам, а запрашаць студэнтаў і выкладчыкаў усіх факультэтаў БДУ. Традыцыйным з'яўляецца і сцэнар мерапрыемства, які з году ў год практычна не мяняецца. Гэта нават стала тэмай жартаў сярод студэнтаў, якія з выглядам прарозцы спрабуюць прадказаць дзеянне на сцэне. Распачынаецца праграма хрысціянскім гімнам "Магутны Божа" ў выкананні харавой капэлы інстытута тэалогіі і прывітаннем ад дырэктара музея імя Янкі Купалы Алены Мацэвасян, якая нагадвае гасцям пра заўсёдня прыязныя стасункі народнага паэта з Белдзяржуніверсітэтам і пра тое, што на пачатку XX стагоддзя нават прапаноўвалася надаць установе яго імя. Пасля — абавязковая прамова ад дэкана філалагічнага факультэта Івана Роўды і выступленне вядучага купалазнаўцы Ірыны Багдановіч, верш "А хто там ідзе?" у стараным выкананні замежнага студэнта і песня "Спадчына" пад гітару. За чатыры гады гэта ўжо стала пэўным высянім непарушальным абрадам, за якім цікава назіраць, асабліва ўпершыню. Сярод гледачоў, для якіх свята ў Вязынцы было ўнавінку, быў і рэктар БДУ Сяргей Абламейка, што прыехаў у суправаджэнні прарэктараў Уладзіміра Суворова і Уладзіміра Панарадава.

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт часта ладзіць свята з размахам — з вялікімі заламі і вядомымі артыстамі, але гэтак мерапрыемства асаблівае, інтэлігентна-гарэзлівае і творчаразняволеное — з пасядзелкамі на траве і пляценнем вянокў,

Пілігрымка да Купалы

Чацвёрты год запар драўляны ганак Купалавай хаты ў Вязынцы пераўтвараецца ў самадзейную сцэну, з якой, пад пастаральныя спевы ітшак ды трэлі рапук з маляўнічай сажалкі, гучаць вершы класіка, маладая паэзія і бардаўскія песні. Гэтым разам злет студэнтаў БДУ быў умоўна прымеркаваны да 70-годдзя філалагічнага факультэта, што будзе адзначацца ў верасні.

з адчуваннем моцнай аўры тэатральнага зоркамі тут з'яўляюцца самі студэнты. Самыя актыўныя і прывязаныя да беларускай культуры — натуральна, гуманітарны. Філолагі, якія з'яўляюцца арганізатарамі свята, забяспечылі ўсю паэтычную частку імпрэзы — свае вершы дэкламавалі ўдзельнікі гуртка "Альтанка", якім на факультэце апынуецца Ірына Багдановіч. Студэнты гістарычнага факультэта таксама чыталі паэтычныя радкі ўласнага сацыяльна-дэманстравалі танцавальна-пластычныя здольнасці. Пералівістыя народныя песні пачулі госці ад салісткі фальклорна-этнаграфічнага ансамбля "Неруш" Дар'я Федарэнкі. Гурт "Багач", што існуе пры кабінце-музеі беларускай народнай культуры на філфаку пад кіраўніцтвам прафеса-

ра Ірыны Казакавай, таксама разбаўляў паэтычныя выступы народнымі прыпеўкамі. З характэрнай іроніяй паставіліся да выступлення студэнта-фізіка — гурт пад назвай "Знарк" выканаў жаласліваю песню пра хлопца-эма, якая сарвала шквал воплескаў. Выступілі таксама і юрысты-міжнароднікі, і біёлагі ды прадстаўнікі іншых спецыяльнасцей. Здзівіла толькі, што не было творчасці студэнтаў-журналістаў.

Заўсёды ўспешна бачыць моладзь, якая натхнёна і вольна размаўляе па-беларуску са сцэны, паўтарае за выступоўцамі купалаўскія радкі, падпявае беларускім песням — гэта адзначыў і рэктар БДУ Сяргей Абламейка, калі я папрасіла яго падзяліцца ўражаннямі ад свята: "Сапраўды мы намагаемся ладзіць ва ўніверсітэце больш розных акцый і

мерапрыемстваў менавіта на беларускай мове. І абнадзейвае, што гэта просьба саміх студэнтаў, прычым не толькі гуманітарнага, але і студэнтаў ваеннага факультэта, да прыкладу".

А завяршылася свята зноў жа традыцыяй, прыемнай для кожнага студэнта — спартыўнымі саборніцтвамі паміж выкладчыкамі і студэнтамі, песнямі і вершамі, тэатральнымі эцюдамі пад адкрытым небам і смачнай кашай ад рэктара на маляўнічым узгорку, які па добрым філфакаўскім звычаі называюць Парнасам.

Саша ДОРСКАЯ

На здымках: да помніку Янкі Купалы кветкі ўскладаюць Алена Мацэвасян, Сяргей Абламейка і Іван Роўда; народную песню выконвае Дар'я Федарэнка.

Фота аўтара

3-пад пяра

2009 год адметны для нашай краіны. 3 ліпеня мы адзначым вялікае свята — 65-годдзе вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Але ўжо сёння бібліятэкі Уздзенскай ЦБС праводзяць шмат мерапрыемстваў, прысвечаных гэтай падзеі. У бібліятэках аформлены кніжна-ілюстрацыйныя выставы "Вайна: вялікі подзвіг, вялікая Перамога", адкрытыя прагляды літаратуры "Нашы землякі — абаронцы краіны", тэматычныя паліцы "Рэха ваенных гадоў".

У пачатку мая ў чыгальнай зале Цэнтральнай раённай бібліятэкі адбылося святочнае мерапрыемства, прысвечанае Дню Перамогі. Сабраліся пажаняны чытачы бібліятэкі, удзельнікі клуба "Залаты ўзрост", ветэраны Вялікай Айчыннай вайны і працы, госці. Клуб, які дзейнічае пры Цэнтральнай раённай бібліятэцы імя П. Труса, аб'ядноўвае цікавых і таленавітых людзей, ветэранаў вайны і працы, якія цяпер на заслужаным адпачынку.

На мерапрыемства быў запрошаны старшыня раённага Савета ветэранаў вайны і працы Анатоль Канстанцінавіч Якуценка, які адразу адгукнуўся на нашу прапанову сумесна правесці гэта пасяджэнне. З цэлімі віншаваннямі выступіла начальнік аддзела ідэалагічнай работы Уздзенскага райвыканкама Фаіна Жукоўская.

Аксана ДРАЧАН, дырэктар Уздзенскай ЦБС

Праграма перформанс-гурта "Яна-тры-ён" "Замкнёнасць Кола", якая была паказаная на сцэне сталічнай гімназіі № 74 разам з пастаноўкай "Гамлет на чвэрць гадзіны" тэатра-студыі "Клас А" — прыклад набліжанаці тэатра да перформансу. У аснове дзеяння — інспірацыя Вольгі Рагавай апавядання "Замкнёнасць Кола" аўтара гэтых радкоў, у якую ўплеталіся перформансы В. Рагавай, Ю. Ленскага, В. Паўлініча, С. Клачкова. Дзейныя асобы пастаноўкі — лічбы "2", чысло "пі", Радыус...

Адам ШОСТАК

XV Міжнародныя Кірыла-Мяфодзіўскія чытанні, прысвечаныя Міжнароднаму дню славянскай пісьменнасці і культуры, адбыліся ў Інстытуце тэалогіі БДУ. Арганізатарамі мерапрыемства выступілі БДУ і Беларускае дзяржаўнае ўніверсітэт культуры і мастацтва пры падтрымцы Міжнароднага грамадскага аб'яднання "Хрысціянскі адукацыйны цэнтр імя святых Мяфодзія і Кірылы" і нямецкага фонда імя Конрада Адэнаўэра. Адным з галоўных пытанняў форума стала наладжванне сувязей паміж прафесійнымі, эканамістамі, тэолагамі і філосафамі розных краін ва ўмовах сусветнага фінансавага крызісу. На чытанні прыехалі госці з Расіі, Украіны, ЗША, Германіі, Швейцарыі, Польшчы ды іншых краін.

Нацыянальны архіў Рэспублікі Беларусь да 90-годдзя ўтварэння Гомельскай губерні выпусціў зборнік "Гомельская губерня. 1919—1926 гг.". Выданне распаўсюдае пра гісторыю яе стварэння, тэрытарыяльныя змены, ваенна-палітычную абстаноўку, эканамічны стан, а таксама далучэнне павятаў да БССР. Большасць архіўных дакументаў, што выдрукаваны ў зборніку, уведзена ў навуковае абарачэнне ўпершыню. Кніга праілюстраваная фотаздымкамі, факсімільнымі копіямі дакументаў, картамі. Прэзентацыя адбылася ў палацы Румянцавых і Паскевічаў у Гомелі.

Ул. інф.

Таццяна Мачалава — загадчыца аддзела бібліятэчнага маркетынгу РЦБС. Агульны стаж у гэтай вабнай загадчыцы складае больш як дваццаць пяць год, з іх сем год робіць у раённай цэнтральнай бібліятэчнай сістэме. Прафесія ў Таццяны па-свойму цікавая, шматгранная. Стасункі з калегамі па працы заўсёды яе ўзабагачаюць, дапаўняюць ведамі, атрыманымі ў свой час у Мінскім інстытуце культуры.

Таццяна Аляксандраўна ўсяляк імкнецца рэкламаваць працу сарака пяці бібліятэк Гомельскага раёна. Бо ў кожнай вёсцы, дзе размешчаны своеасаблівыя культурныя цэнтры, дзейнічаюць аматарскія аб'яднанні, якія маюць краязнаўчы накірунак.

Разам з дырэктарам РЦБС Святланай Данчанкай, Т. Мачалава рушыцца, каб кніжны фонд пастаянна папаўняўся новымі выданнямі. Асабліва ўвага тут надаецца творам землякоў, ураджэнцаў Гомельскага раёна і вобласці.

Ганна АТРОШЧАНКА

Абрысы

Семинар юных літаратараў

Мінскае гарадское аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі правяло ў Доме літаратараў семінар для юных літаратараў сталіцы. Сярод удзельнікаў семінара былі пераможцы раённых гарадскіх і агульнагарадскога творчых конкурсаў, члены літаратурных аб'яднанняў ВНУ г. Мінска, а таксама студыі юных літаратараў, створаных у апошнія гады. Адкрыў і вёў работу семінара сакратар праўлення СПБ, старшыня сталічнага аддзялення СПБ, намеснік дырэктара РВУ "Літаратура і Мастацтва" Міхась Пазнякоў. Перад семінарыстамі выступілі таксама вядомыя пісьменнікі — старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі Мікалай Чаргінец, сакратар праўлення СПБ, галоўны рэдактар часопіса "Польмя", лаўрэат Дзяржаўнай прэміі РБ Мікола Мятліцкі, загадчык аддзела паэзіі часопіса "Малодосць" Віка Трэнас, загадчык аддзела паэзіі газеты "Літаратура і мастацтва" Янка Лайкоў. З аглядам творчасці юных літаратараў выступілі загадчык аддзела прозы часопіса "Нёман", намеснік старшыні Мінскага гарадскога аддзялення СПБ Наталія Касцючэнка, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі РБ, загадчык аддзела прапаганды мастацкай літаратуры сталічнага аддзялення СПБ Міхась Башлакоў, намеснік старшыні Мінскага гарадскога аддзялення СПБ Павел Саковіч, дацэнт Беларускага дзяржаўнага педагагічнага ўніверсітэта Мікола Шабовіч.

Юныя літаратары мелі магчымасць працягнуць свае творы, атрымаць адказы на пытанні, пракансультавацца.

Наступны творчы семінар для юных літаратараў сталіцы будзе наладжаны ў кастрычніку. На вучобу ў Саюз пісьменнікаў будуць запрошаны здольныя пачынаючыя паэты, празаікі, нарысісты, крытыкі, перакладчыкі. Заняткі па розных секцыях з імі правядуць нашы слышныя майстры мастацкага слова.

Павел КУЗЬМІЧ

У Беларуска-дзяржаўным архіве-музеі літаратуры і мастацтва (БДАМЛМ) адбыліся IX Узвышаўскія чытанні, прысвечаныя чатыром юбілярам — Сяргею Дарожнаму, Лукашу Калюгу, Антону Адамовічу, Максіму Лужаніну, з дня нараджэння якіх сёлета спаўняецца сто гадоў.

Традыцыя на пакаленні

Чытанні

Па традыцыі дырэктар архіва Г. Запартыка павіншавала гасцей і ўдзельнікаў са святам — днём заснавання згуртавання "Узвышша": чытанні штогод адбываюцца менавіта ў гэты дзень, 26 мая. Прывітальнае слова сказаў дырэктар Дэпартаменту па архівах і справаходстве Міністэрства юстыцыі У. Адамушка.

Ён адзначыў адметную ролю БДАМЛМ у арганізацыі публічных мерапрыемстваў — канферэнцый і выстаў — і выказаў спадзяванне, што Узвышаўскія чытанні стануць традыцыяй не на адно пакаленне. Цікавым было і выступленне Радзіма Гарэцкага, які распавёў пра сваю адзіную сустрэчу з Антонам Адамовічам, што адбылася ў Амерыцы незадоўга да смерці ўзвышаўскага крытыка.

Жанна КАПУСТА

Беларуска-шведскае сяброўства

Сувязі

У Беларусі праходзіць традыцыйныя Дні культуры Швецыі. З 20 мая па 17 чэрвеня адбываюцца мерапрыемствы ў трох напрамках: літаратура, кіно, музыка.

Пачатак шведскім дням паклала прэзентацыя беларускамоўнай кнігі пісьменніка і перакладчыка Дзмітрыя Плакса. Сп. Плакс жыве ў Стагольме і працуе там журналістам. А ў вольны час перакладае. Так, год таму ў Мінску прэзентавалася "Піпідоўгаяпанчоха" Астрыд Ліндгрен па-беларуску, а ў Швецыі прайшло некалькі прэзентацый

кнігі фрэсак Барыса Пятровіча на шведскай мове. Да абодвух выданняў спрычыніўся Дзмітрый Плакс.

У Мінску, Пінску і Баранавічах прайшлі літаратурныя вечарыны з удзелам шведскіх пісьменнікаў Мікаэля Ніэмі, Петэра Фроберг Ідлінга, Уліне Сціга, Анкі Нурлін, Андрэаса Матсана. Быў прэзентаваны зборнік апавяданняў сучасных шведскіх літаратараў па-беларуску. У хуткім часе павінны з'явіцца яшчэ зборнікі сучаснай шведскай паэзіі і драматургіі. Прэзентавалася таксама і "Кароткая граматыка шведскай мовы", якую склала Вольга Рызмакова.

Музычную частку Дзён культуры Швецыі прадставіў зорка скандынаўскага фры-джаза, сак-

сафаніст Матс Густафсан. Канцэрт з яго ўдзелам прайшоў 5 чэрвеня ў Вялікай зале Беларускай дзяржаўнай філармоніі.

Хто не паспеў паўдзельнічаць у пералічаных мерапрыемствах, можа яшчэ патрапіць на дні шведскага кіно. З 8 па 17 чэрвеня ў Мінску і Магілёве беларускі глядач зможа пазнаёміцца з мастацкімі фільмамі. Гэта чатыры стужкі "Вечныя імгненні Марыі Ларсан" рэжысёра Яна Труэля, "Воўк" Даніэля Альфрэдсана, "Кароль пінг-понга" Енса Енсана, "Па найвышэйшай волі" Аміра Чамэдзіна.

Сёлетнія Дні культуры Швецыі ў нашай краіне сталі вострымі па ліку.

Сяргей МАКАРЭВІЧ

У Кіраўску — маладым райцэнтры Магілёўскай вобласці — закладзена шмат традыцый. Адна з іх датычыць дзейнасці бібліятэк. У час сусветнага крызісу ды непазбежнай глабалізацыі кіраўцы займаюць чэргі... у бібліятэчны залы: чыгальныя і на абанемент. Кніга на Магілёўшчыне па-ранейшаму запатрабаваная.

І ўсё ж з сярэдзіны 70-х гадоў мінулага стагоддзя, калі сфарміравалася цэнтралізаваная бібліятэчная сістэма, у раёне скарацілася 10 бібліятэк. Цяпер сетка публічных бібліятэк Кіраўскага раёна ўключае 24 установы. З іх — 22 сельскія філіялы, адна цэнтральная бібліятэка, дзе базіруюцца ўся інфармацыя па кніжных скарбніцах і выпрацоўваецца асноўная праграма працы з чытачамі, ды адна дзіцячая бібліятэка. Ёсць у раёне і клуб-бібліятэка.

Пра асаблівасці сеткі публічных бібліятэк Кіраўшчыны мы размаўляем з дырэктарам цэнтральнай раённай кніжнай скарбніцы Валянцінай ІВАНЦЫКАЙ.

— Валянціна Міхайлаўна, працоўны дзень у вас пачынаецца з васьмі гадзін раніцы. Ці не рана для бібліятэкі?

— Зусім не, у бібліятэку людзі пачынаюць ісці з дзевяці раніцы. А перад гэтым я магу папрацаваць з дакументамі, на камп'ютэры. Калі прыходзяць наведвальнікі, клопат ужо іншы. Тым больш, што мы ў адным памяшканні з раённым аддзелам культуры — у ДOME культуры. Масавую работу праводзім разам.

— Калі параўнаць візуальна: у вялікім ДOME культуры ўсяго некалькі пакояў займае бібліятэка. Як пачувае сябе пры гэтым кніжная скарбніца? Ці не атрымліваецца так, што яна як быццам на другім плане?

— Не, ні ў якім разе. Паглядзіце, як у нас усё шыкоўна. І мэбля, і карціны, якімі ўпрыгожаны залы, і фонды — усё гэта набывалася для бібліятэкі! І камп'ютэр з прафесійнай праграмай нам падаравалі. У аддзеле апрацоўкі абавязкова павінен быць камп'ютэр, і калі яго не мелі, то тую адзінку, якую атрымалі для Дома культуры, перадалі нам — у часовае карыстанне. А калі ў нас ужо з'явіліся камп'ютэры, мы вярнулі тэхніку гаспадарам.

— Дык калі чытач ідзе ў бібліятэку?

— Калі патрэбны інфармацыя і веды. Раней пасля 14 гадзін у нас чарга стаяла ў бібліятэку — дзеці ішлі пасля школы, і ў суботу і нядзелю нават не халала месцаў у чыгальнай зале. Пісалі рэфераты, асабліва па прадамеце "сусветная мастацкая літаратура", сачыненні.

А цяпер сядзець у чыгальных залах няма патрэбы. Паявіліся ксеракс і платныя паслугі. Людзі проста капіруюць неабходныя дакументы. Да таго ж апошнім годам у нас было вельмі добрае камплектаванне: шмат атрымалі вучэбнай літаратуры. Раней мы не выдавалі такую літаратуру на дом, а цяпер, калі з'явіліся платныя паслугі, гэта стала магчымым. Але ўсё роўна часопісы чытаюць тут, у чыгальнай зале. Асабліва ў нядзелю. Сельская мясцовасць накладвае свой адбітак: калі людзі не заняты на дачах і агародах, паток чытачоў большы. Калі ж пачынаецца летні перыяд — гэта адчуваецца.

Хача ўсё роўна больш як сто наведванняў у дзень бывае! А калі пераэргістрацыя ідзе, мне часам шкада бывае нашых супрацоўнікаў на абслугоўванні: да 180 наведванняў у дзень!

— Пераэргіструючыся, чалавек як быццам пацярпае свой давер да бібліятэкі. Цяжка яго падтрымліваць?

— Чыста механічна — не. Проста ідзе зверка звестак: ці не памянялася месца працы ў чыгача, прапіска, клас — калі школьнік. Школьнікі як запісаліся, так, лічыце, нашы пастаянныя чытачы. Чытаюць і сем'ямі. Прычым, мы выдаём пяць кніг на чыгачкі фармуляр (на рукі): дзве галіновыя і тры мастацкія. Дык запісваюць усю сям'ю і ходзяць па кнігі. Чытачоў мы не губляем, ні ў якім разе! Цяпер у нас 3200 чытачоў.

— Пытання на мастацкую літаратуру маецца?

— Бясспрэчна. І ёсць шмат чытачоў, хто чытае гістарычную літаратуру. Мая знаёмая чытае мастацкую гістарычную... Школьнікі — у асноўным праграмную, але і паэзію, прозу таксама. Так званую "пустую" літаратуру не чытаюць. А хатнія гаспадыні — дык, натуральна, пра любоўныя раманы пытаюцца.

— З пункта погляду бібліятэкара: у сучаснай беларускай літаратуры якіх твораў бракуе?

— Ведаецца, мы праводзім шмат выставаў па беларускай літаратуры. "Нёман" у нас два чытачы пастаянна бяруць, актыўна "ЛіМ"

Кіраўск літаратурны

чытаюць і "Маладосць" — асабліва старшакласнікі.

— Цяпер сам спосаб камплектавання бібліятэк будзе карэнным чынам мяняцца. Вы пераходзіце на прамыя кантакты з выдавецтвамі — гэта палегчыць працу?

— Думаю, што паскорыць працэс набывання кніг. І цяпер мы самі зможам камплектаваць сябе. Калі раней атрымлівалі кнігі праз Магілёў, то цяпер самі можам выбраць. Нашы супрацоўнікі аддзела камплектавання добра ведаюць спецыфіку кожнага філіяла. Бывае, кніга, якая карыстаецца попытам у адной вёсцы, можа праляжаць на паліцах у іншай. Да таго ж, мы ведаем, што ў фондах ужо ёсць. На жаль, невядома што будзе з расійскай літаратурай, на якой робяцца платныя паслугі. Гэта ў асноўным наш камерцыйны фонд. Але, думаем, выдавецтва "Харвест" нам дапаможа.

— Спецыфіка сельскіх бібліятэк выразная?

— У Жылічах, прыкладам, вельмі шмат моладзі, бо размяшчаецца каледж. Таму там вучэбную літаратуру возьмуць, даведачную. Для моладзі таксама больш мастацкай трэба.

А ў Мышкавічы патрабуецца больш дзіцячай літаратуры...

— Беларуская літаратура ў камплектаванні які працэнт займае?

— За 2008 год у нас паступіла 13 753 экзэмпляры, з іх беларускай — 3402. А вы ведаеце, дзіцячыя творы на беларускай мове вельмі добра ідуць. Тым больш, што выданні цяпер цудоўныя!

— Дзіцячай літаратуры вы больш і набываеце?

— Справа ў тым, што калі былі цяжкія часы ў камплектаванні, 300, 500 экзэмпляраў усяго атрымлівалі за год, камплектавання дзіцячай літаратуры практычна не вялося. І "рамантавалі" мы дзіцячую літаратуру — што толькі не даводзілася рабіць, каб захаваць тое, што мелася. А па маіх назіраннях, у вёсцы самы цікавы і дапытлівы чытач — гэта дзеці. Яны па два разы на дзень да нас могуць прыйсці, кнігі хутка зачытваюцца.

— Якія праекты па азнаямленні з літаратурай у вас найбольш дзейсныя?

— Летась мы спрабавалі на цэнтральнай плошчы каля фантана, асабліва беларускую перыёдыку, паказваць гараджанам і гасцям. Такія імправізаваныя выставы працавалі па нядзелях. Людзі цікавіліся, пыталіся, і набывалі...

— Вы самі скончылі, як ён раней называўся, Мінскі інстытут культуры...

— Так, па спецыяльнасці "бібліятэказнаўства і бібліятэкаграфія". А дараз пасля школы паступіла, ішла з залатым медалём.

— Чаму ж выбралі такую непрастыжную цяпер спецыяльнасць?

— А калі я паступала, аказалася: амаль 8 чалавек на месца!

— Дарэчы, сённяшнія спецыялісты прыходзяць у бібліятэку працаваць з неабходным багажом ведаў?

— Пасля Магілёўскага бібліятэчнага каледжа моцныя спецыялісты прыходзяць. Яны добра ведаюць камп'ютэр і неабходныя праграмы. На жаль, выпускнікі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў да нас пакуль не даязджалі. Спрабум аднавіць сувязь — каб былі людзі з вышэйшай адукацыяй. Патрэбны спецыялісты энергічныя, асабліва ў аддзел маркетынгу.

— Існуе перакананне, нібыта бібліятэкар — свайго роду архіварыус, які ўвесь час знаходзіцца сярод кніг, ён спакойны, засяроджаны на кніжным свеце...

— Сучасны бібліятэкар любіць чытанне, любіць кнігі, але павінен быць эрудзіраваны. І ў той жа час не быць замкнёным. Зрабіўшы адну выставу-прагляд, чытача не завабіш. На сённяшні дзень патрэбны іншыя падыходы. Масавая праца неабходна. А для гэтага чалавек павінен мець і мову добрую, і дыкцо, і ён абавязаны ўмець данесці матэрыял — нават калі робіць агляд кніг. А мы яшчэ ствараем нават тэатралізаваныя прадстаўленні. Да нас школьнікаў класныя кіраўнікі часта прыводзяць.

Між іншым, бібліятэкары ў нас яшчэ і вышываюць, займаюцца бісеропляценнем, вядуць гурткі па краязнаўстве. (Дарэчы, сама Валянціна Іваніцкая за гады працы сабрала ўнікальную кнігу паводле легенд і падаванняў Кіраўшчыны, якая даследуецца з сівых глыбін да нашых дзён, дзе знайшлі месца так званай пазаслоўніковай лексіка мясцовай мовы — "словы без прапіскі" і інш. — І.Т.)

— Славутыя 15 працэнтаў, выдаткаваныя бібліятэкам на камплектаванне фондаў, вы асвойваеце?

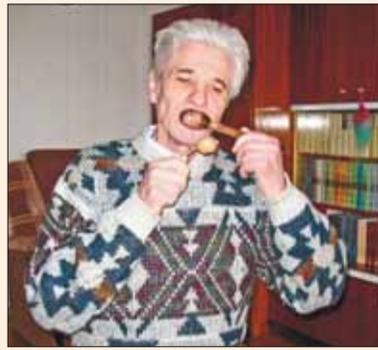
— У нас на год выдаткавана звыш ста мільёнаў. На другі квартал нам далі 45 мільёнаў. Мы закаралі больш як на 15 працэнтаў сацыяльна значнай літаратуры. Перыёдыка ў нас вельмі шыкоўная. Са 145 падпісных выданняў 75 — беларускія.

Гутарыла Ірына ТУЛУПАВА
На здымках: дырэктар Кіраўскай бібліятэкі Валянціна Іваніцкая; у зале бібліятэкі.

Фота аўтара

Напевы былой яблыні

Падчас камандзіроўкі на Магілёўшчыну давялося ўпершыню пабываць у Горках, а там — пазнаёміцца з Міхасём Уласенкам. Як толькі павіталіся, адразу ўзнікла адчуванне, што ўжо даўно ведаю Міхася Аляксандравіча. А ён сустрэў журналістаў-лімаўцаў, сваіх новых знаёмых, як даўніх сяброў і запрасіў з дарогі ў госці.

Можна сказаць, мы і насамрэч знаёмыя даўно, бо М. Уласенка шмат гадоў вылісвае "ЛіМ", сам калі-нікалі друкуецца на старонках тыднёвіка. І чытач ён рэдкасны: уважліва прачытвае кожны нумар, з цікавасцю чакае наступнага.

У вестыбіюлі роднага шматпавярховіка, выклікаўшы ліфт, Міхась Аляксандравіч сам збірае ўлетку і паводле ўласнага рэцэпта ператварае ў духмяны гаючы напой. Загаварылі пра "ЛіМ", ды нам цікавей было даведацца пра творчыя захапленні гаспадара дома.

Са сваіх сямідзесяці двух Міхась Уласенка 45 гадоў — у журналістыцы. Папрацаваў ён і трактарыстам на цаліне. Калісьці пісаў пераважна лірыку — шмат называлася. А потым узяў усю сваю традыцыйную лірыку і выкінуў! Самакрытычна разважае ён і пра набыты ў іншых жанрах, паказваючы плён цяперашніх літаратурных захапленняў і супрацоўніцтва з мясцовым друкам: выдадзены ў Магілёве зборнік "Мелочы жыцця". Кніга юмора і сатыры провинцыйнага задыры, а таксама створаныя пры дапамозе ўласнай тэхнікі дасціпныя "раскладушкі"-буклецікі з чатырохрадкоўямі "Смехо-Оберег", "Талісман. Саманастроі", "Лыка ў радок", "Мініпароды", "ПеревОды", "Прыпеўкі"... Прачытвае, задумваецца над кожным словам і ўжо шмат чаго хоча правіць, а то і выкінуць.

Толькі чалавеку з музычным слыхам даецца такое тонкае адчуванне мелодыі слова, моўнай інтанацыі. Нездарма ж М. Уласенка вывучыў катрушніцкі лемезень — мову дрыбінскіх шапавалаў. Два гады таму распавядаў пра яе на старонках "ЛіМа", цяпер з лёгкасцю дэманструваў нам лексічныя адрозненні прафесійнай гаворкі беларускіх катрушнікаў ад мовы іх расійскіх братаў па цэху. Нездарма ён самавукам асвоіў гітару, баян і акардэон... Зрэштты, у М. Уласенка ўжо новае музычнае захапленне.

"Ведаеце, як іграюць на звычайных драўляных лыжках? Як на ударным музычным інструменце. Ляпаюць адной аб адну, па каленьках б'юць. Вось такая музыка. А я падумаў: чаму на лыжках ніхто не грае мелодыю? Хіба гэта немажліва? Граюць жа на драўляных пласцінках ксілафона, стукваючы па іх, як па клавішах, — і ксілафон спявае!" — паразважаў гэтак Міхась Аляксандравіч і аднойчы скеміў, як пераўтварыць драўляную лыжку з ударна-шумавога ў сапраўдна акустычны інструмент.

"Заказвайце, што сыграць!" — гаспадар дома трымаў у левай руцэ самаробную лыжку, а ў правай была ўжо напалатова нейкая драўляная стукалка. Прыкмеціўшы на твары сваіх гасцей ці то недавер, ці то збянтэжанасць, прапанаваў сам: "Хочаце, "Чардаш" Монці?". Прыкрыўшы лыжкаю вусны, віртуоз-музыка пачаў выстукваць па ёй энергічны рытм венгерскага танца, і з-пад незвычайнага рэзанатара пачуліся інтанацыі знаёмай мелодыі. А за ёй — папулярны матыў "Лявоніхі"... Перайшоўшы з музыкі на "прозу", Міхась Аляксандравіч успомніў, як дэбютаваў са сваім вынаходніцтвам на мясцовай вечарыне, які поспех мела тады яго арыгінальнае віншаванне, як прапанавалі яму вучыць таленавітых дзяцей, памагчы ім асвоіць незвычайны жанр і стварыць аматарскі канцэртны ансамбль для выступленняў на ўрачыстасцях, а, можа, і на конкурсах. Але пакуль пісьменнік, журналіст і на ўсе рукі майстар ідэяў настаўніцтва не захапіўся. Захоплены новым інструментам: баян у лес на пікнік не возьмеш, а гэты — мабільны, зручны, арыгінальны; прыладзіўшыся, можна іграць на ім усё.

Уяўляючы, як арганічна спалучылася б сольная партыя спеўнага дрэва з партытурай музыкі лесу, я тым часам разглядала вынаходку: лыжка лёгкая, гладзенькая, зробленая ахайна. Стукалка падобнай формай да райскага яблычка, які трымаецца на металічнай спружынкцы, злучанай з драўляным дзяржаннем, і ўпрыгожана зіхоткай шклянчай пацеркай, што маскіруе верхнюю адтуліну. Дзяржанне ўзятая ад нейкай старой кухоннай прылады, а вось лыжку гаспадар зрабіў сам, калі спілаваў яблыню на лецішчы. Людміла Іванаўна, жонка М. Уласенкі, смеецца: "Гэта ўжо ён потым яблыні на лыжкі зводзіць пачаў! А калі толькі прыдумляў інструмент, канфіскаваў у мяне лыжку з-пад варэння, сказаў, што яна для больш важнай справы патрэбная. І ўнучка "пацярпела" ад яго захаплення: пакінула на століку сваю заколку, дык дзед угледзеў і разабраў на аздобу!"

Вяселья і дасціпныя, маладзавыя і няўрымслывыя гаспадары запрашалі прыязджаць да іх летам на дачу: "Прырода вакол шчодрага, грыбы, ягады, рыбалка. І лыжкі рабіць навучыцеся: яблынь у нас на ўчастку хоціць!". Але пакуль тое лета, я чешуся цёплым успамінам пра кароткі візіт у Горкі, пра знаёмства са шчырымі таленавітымі людзьмі... І асвоіваю гранне на ўласенкавай лыжцы: Міхась Аляксандравіч падараваў мне комплект незвычайнага музычнага інструмента — наюткі, з непаўторнага аздобай. Так што яблыня з далёкага лецішча цяпер спявае і ў мяне дома.

Святлана БЕРАСЦЕНЬ
Фота Віктара Кавалёва

Дзівосы Лысай гары

Адразу ж узнікла асацыяцыя — дык гэта штосьці накітавалі знакамітай трылогіі Мікалая Носава "Приключеніе Незнайкі і яго друзей", "Незнайка в Солнечном городе", "Незнайка на Луне". Разумею, што любое параўнанне, асабліва калі гэта тычыцца літаратуры, заўсёды ў чымсьці "культгае".

Тым не менш, ёсць падставы праводзіць такую паралель. І гэта пры тым, што, як вядома, М. Носаву далкам прысвяціў сябе дзіцячай літаратуры, а Алесь Ануфрыевіч — усё ж больш пісьменнік "дарослы", хоць юным чытачам, апроч згаданых твораў, адрасаваны ягоныя кнігі "Шкляная нітка" і апавесці "Скажы мне праўду" і "Белая знічка".

Калі чытаеш апавесці-казкі А. Савіцкага, не пакідае адчуванне той навізны, з якой ён стварае свет маленьства. Я не агаварыўся: менавіта стварае, а толькі потым ужо раскрывае. (Праўда, па-руску ў дадзеным выпадку ёсць нават больш дакладнае вызначэнне — "воссоздает"). А ў свеце маленьства магчыма ўсё. Нават тое, чаго мы, дарослыя, не заўважаем. Дакладней, нам не стае часу, каб яго заўважыць. Пісьменнік жа пра гэта павінен пастаянна памятаць. Таму ў апавесцях-казках А. Савіцкага столькі досціпу, так шмат незвычайнага, гэтулькі нечаканасці. Дый хіба можа быць інакш, калі ўсё тое, пра што раскажвае ён, і ёсць сапраўдныя дзівосы? А дзівосы — гэта магчымасць немагчымага, верагоднасць

Здавалася б, яшчэ колькі гадоў таму я стараўся нічога значнага з кніжных навінак, у тым ліку з тых, што адрасаваны дзецям (цяпер ужо ўзрост не той, каб чытаць усё, дый часу не стае) не прапускаць, але неяк сталася так, што не змог пазнаёміцца з апавесці-казкамі Алеся Савіцкага "Радасці і нягоды залацістага карасіка Бубліка", "Прыгоды Муркі" і "Дзівосы Лысай гары...".

Спачатку яны выходзілі асобнымі кнігамі, і вось нарэшце сталі трылогіяй "Дзівосы Лысай гары", адзначанай Дзяржаўнай прэміяй Рэспублікі Беларусь. Наколькі цудоўныя гэтыя творы, зразумеў цяпер, калі прачытаў іх ва ўласным перакладзе Алеся Ануфрыевіча на рускую мову. Аб'ёмны том "Чудеса на Лысой горе" папоўніў "Бібліятэку Саюза пісьменнікаў".

таго, што і ўявіць сабе цяжка, гэта такое разгортванне падзей і гэткае развіццё характараў, у якое, як на першы погляд, і паверыць было б немагчыма, калі б яго, дзякуючы вялікаму таленту пісьменніка і ягонай багацейшай творчай фантазіі, не пераўтварылася ў рэальнасць.

Узяць хоць бы першы твор. Пачынаецца апавесць-казка проста: "Ласковое и душистое имя — Бублик — золотистый карасик получил в день своего рождения". Пачатак-та просты, але адначасова і інтрыгуючы, бо так і хочацца хутчэй даведацца, чаму карасіка назвалі менавіта Бублікам. Цягам часу ўзнікнуць і іншыя пытанні, што самі па сабе ўжо развіваюць фантазію дзіцей, спрыяюць іхняму ўсвядомленню стаўленню да ўсяго таго, што адбываецца наўкола, а тым самым пашыраюць кругагляд.

Галоўнае ж у тым, што А. Савіцкі паступова праводзіць думку аб тым, што ўсё жывое жыве і развіваецца па сваіх няпісаных правілах, а яны ў чымсьці такія, што і сярод людзей. У сажалцы, якая з'яўляецца родным до-

мам Бубліка, у прыватнасці, наводзіць на ўсіх страх шчупак, якога невыпадкова назвалі Зубастым, а ўвасабленнем добра з'яўляецца карась Гарбок. Дый іншыя насельнікі Чаромхавай затокі, ці, як яе яшчэ называюць, Белаі — са сваімі звычкамі, паводзінамі, са сваім характарам. Алесь Савіцкі знаходзіць надзіва ўдалы мастацкі прыём, каб па-свойму як бы паяднаць жыццё людзей і тое, што адбываецца ў Чаромхавай затоцы. Дзяўчынка Саша, якая выраставала Бубліка і выпусціла яго назад у ваду, сама ператвараецца ў рыбку.

Аповесць-казка "Приключения Мурки" адметная ўжо тым, што апавед вядзецца ад імя самой герані. Спавядаецца аб сваім жыцці-быцці "Мурка, рыжеватая кошка с белым колечком на черном хвосте".

Перад намі — апавесць жыццёвая настолькі, на колькі жыццёвай можа быць казка, а казка ж, як вядома, хоць і мацуецца на сюжэце, далёкім ад рэальнасці, у сваёй аснове не мінае тых паняццяў, без якіх не абыходзіцца і ў сапраўдным жыцці. Сутыкаюцца дабро і зло,

справядлівасць і хцівасць, сардэчнасць і злосць. Усё гэта і спазнала Мурка падчас свайго падарожжа.

Як і ў папярэднім творы, пісьменнік стварыў шэраг запамінальных вобразаў лясных насельнікаў, з якімі музіць сустракацца котка і кожны з іх па-свойму адметны. Як нязменная адбываецца ў казцы, нарэшце ўсё добра заканчваецца, а гэта лішняе сведчанне таму, што ў жыцці добра куды болей, чым зла, і праўда часцей на баку таго, хто нават у самых цяжкіх умовах, выпрабаваннях, якія выпалі на ягоную долю, не пасуе, не падае духам, а настойліва пераадоўвае ўсе перашкоды, верачы ў свае сілы і ў самога сябе.

З усіх трох твораў найбольш рэалістычная заключная частка гэтай трылогіі — "Женя, Линда и Рык". У ёй раскажваецца пра тое, на колькі перайначыўся свет, пашырылася ўяўленне пра жыццё хлопчыка Жэні, калі ў яго дома з'явіўся такі чаканы ім сабака. Але і гэтым разам не абыходзіцца без казачных элементаў. Казка ўрываецца ў моўна-вобразную тканіну твора пасля таго, калі аўтар надзяляе чац-

вераногіх персанажаў здатнасцю не проста гаварыць, а і разважаць над шмат якімі праблемамі, а, значыць, і мысліць.

Пры гэтым А. Савіцкі не забываецца, што галоўнымі яго чытачамі будуць школьнікі, таму, як і ўсе ягоныя апавесці-казкі, "Женя, Линда и Рык" — прыклад таго, як трэба пісаць для дзяцей. Правільна: так, як і для дарослых, але яшчэ лепш. Адсюль і ўжо згаданыя элементы займальнасці, але разам з тым пісьменнік не пакідае без увагі псіхалагічную матывацыю ўчынкаў і паводзінаў сваіх персанажаў, незалежна ад таго, хто гэта — галоўны герой хлопчык Жэня, яго родныя, школьныя таварышы, ці сабака Лінда, Рык і іншыя "сябры нашы меншыя".

Не можа не радаваць, што кніга "Чудеса на Лысой горе" пабачыла свет у "Бібліятэцы Саюза пісьменнікаў Беларусі". Аднак, не будзем забываць, што такое "строгае", як бы акадэмічнае выданне разлічана найперш на чытача "дарослага", а калі возьмуцца чытаць кнігу "Чудеса на Лысой горе" ў падобным фармаце юныя чытачы, дык, безумоўна, гэта будзе хутчэй за ўсё старшакласнікі. Але ж хацелася б, каб з ёю пазнаёміліся і малодшыя школьнікі, дзеці сярэдняга ўзросту. У тым ліку і тыя, што жывуць за межамі Беларусі. Таму само сабой напрошваецца яшчэ адно выданне "Чудеса на Лысой горе" — вабна аформленае шматлікімі малюнкамі. Няважна, хто яго падрэгуе — той жа "Харвест" ці нейкае іншае выдавецтва, але, думаецца, такая б кніга была яшчэ больш запатрабаванай рускамоўным чытачом.

Алесь МАРЦІНОВІЧ

Леанід Канстанцінавіч Лукша ў паэзіі малавядомы, чаго не скажаш пра яго як пра вучонага. Ён прафесар, аўтар першых у Беларусі дысертацый, кандыдацкай і доктарскай, па тэорыі жалезабетону. У 1995 годзе адным з амерыканскіх універсітэтаў быў прызнаны чалавекам года. Зрэшты, калі ў навуцы Леанід Лукша дасягнуў пэўных поспехаў, то паэзія для яго засталася на ўзроўні хобі.

Зборнік вершаў складаюць тры раздзелы: "Семейные мотивы", "Курортные мотивы", "Разное". Адразу, што кідаецца ў вочы, калі раскрываеш кнігу — даты пад вершамі і месца іх напісання. Калі час напісання твора дае козыры ў рукі літаратуразнаўцам, то месца яго напісання, як складваецца ўражанне пры чытанні паэтычных радкоў, аўтар пазначыў толькі з адной мэтай: паказаць на колькі шырокая геаграфія яго паездкаў. І, відаць, усё б было добра, каб геаграфія кампенсавалася высокім узроўнем валодання паэтычным пяром.

Жизнь — это не прогулка по райскому саду, Это ты понял уже с юных дней. Будь же как есть — и получишь в награду Радость и счастье

ты в жизни своей, — запэўнівае аўтар у "пасланні" да свайго сына Мікалая. "Жизнь прожить — не поле перейти". Усе мы добра ведаем гэтае выслоўе. Але аўтар перафразіраваў яго на свой лад. Атрымалася не гэтак і кепска. Вось толькі што ён прыўнёс гэтымі радкамі ў паэзію і ўспрыманне чалавекам свету? Ты вернула мне свет — Счастье новых задач.

Гэтыя радкі Леанід Лукша прысвячае ўжо жонцы. Вось

Вершы як хобі

Зборнік Леаніда Лукшы "Вдохновение — отдохновение" трапіў мне на вочы зусім выпадкова. Праўда, асалоды ад прачытанага не атрымаў, толькі крыху сапсаваў настрой.

і атрымліваецца, што з аднаго боку аўтар жадае як можна цяплей сказаць пра жонку, а на самай справе атрымліваецца нейкая блытаніна, недасягальная для розуму. Відавочна, Леанід Канстанцінавіч не жадаў казаць, што яму з другой палавінай у жыцці даводзіцца вельмі няпроста. А па сутнасці справы атрымалася, што ўзнікнуць чарговыя складанасці, бо наперадзе: "счастье новых задач".

По Европе летишь в лимузине Страстно к счастью стремишься угнать... Для меня ты родная поньше — Я молюсь за тебя.

И — прости! Гэтыя радкі аўтар прысвячае ўжо дачцэ. Але пры чым тут Еўропа і лимузін? Леаніду Лукшы, верагодна, патрэбна была рыфма. Ён яе і атрымаў. А дзе сэнс?

Дбайна стаўлюся да вершаў, якія прысвячаюцца канкрэтным асобам: няхай яны пішучца пры іх жыцці ці пасмяротна. Праўда, часта гэта звычайная прыпіска тыпу "памяці Мікалая Ермакова" і г.д., за якой нічога канкрэтнага няма.

І тут узнікае ў памяці імя Сілана Гусева, марака-пісьменніка. У дапамогу Гусеву "прызначылі" Кузьму Чорнага, каб ён прафесійна ацаніў раман пачынаючага аўтара, і ўнёс папраўкі. Аднак правіць давалася

ўвесь твор. У выніку Кузьма Чорны трапіў у няміласць да Сілана Гусева. А наваўлены пісьменнік ва ўсіх падвартнях пасля казаў, хто сапсаваў яго "гениальное творение". Гэта да слова, аб самародках.

Синей полночью яркие звёзды сияли, Улыбалась Венера в тиши голубой... Бесконечной гармонии мира внимали, Отрешась от житейских суев, мы с тобой.

Вялікі акадэмічны слоўнік рускай мовы дае тры тлумачэнні слова "внимать".

1. Слухаць з асаблівай увагай, зацікаўленасцю.

2. Прымаць пад увагу парад, просьбу, папярэджанне і г.д. каго-небудзь, праяўляючы гатоўнасць іх трымацца, выконваць.

3. Слухаць, прыслухоўвацца да чаго-небудзь (звычайна ў паэтычнай мове). "Дети спят, хозяйка дремлет. На полотах муж лежит. Буря воеет; вдруг он внемлет: Кто-то там в окне стучит". А. С. Пушкин "Утопленник".

Дарэчы, ні пад адно з прыведзеных значэнняў прыклад Леаніда Лукшы не падыходзіць. Зноў аўтар трапіў у няёмкае становішча. У тым паважаным узросце, у якім знаходзіцца Леанід Канстанцінавіч, варта быць бліжэй да слоўнікаў, да-

ведчай літаратуры. Прызайк Канстанцін Тарасаў, творчасць якога вядома чытачу па яго гістарычных творах: "Погоня на Грюнвальд", "Золотая Горка", "Сивая легенда", перад напісаннем аднаго з раманаў на беларускай мове на працягу некалькіх месяцаў проста чытаў слоўнік беларускай мовы. Гэта пры тым, што пісьменнік і так добра валодаў мовай.

У "Оде Кисловодску" аўтар зборніка зноў дапускае "жартачкі".

Тебя воспевали и Саша, и Миша.

Пад вершам робіцца спасылка, што Саша — гэта Аляксандр Сяргеевіч Пушкін, а Міша — Міхаіл Юр'евіч Лермантаў. Неймаверна, каб расійскія паэты Блок, Вазіясенкі, Высоцкі альбо яшчэ хто дазволілі б сабе гэтую вольнасць. Ці беларускія Шніп, Акулін, Рублеўская назвалі б Коласа — Косцем, а Купалу — Ванем. Гэта ж класікі, геніі нацыі. Праяўляць гэткае панібратства нягожа.

Под сенью платанов, Магнолий, акаций Писал неустанно Стихи, как Горацкий.

Вось як аўтар адзваецца пра сябе, калі быў у Ялце. Зусім ужо нетактоўна. Зноў жа Лукшы спатрэбілася рыфма. Уда-ла зарыфмаваўшы словы, ён, відаць, не задаўся пытаннем: "А што самае важнае ў вершы: рыфма ці змест?" Зрэшты, графаманіць можа кожны.

Там, где тысяча лет, Может быть полторы... Там бы мог быть рассвет, А здесь тартарары...

Адразу ж бачна блытаніна аўтара ва ўжыванні займенных прыслоўяў. Леанід Лукша піша, што там магло быць усё добра, мог бы быць світанак — відна. А тут — неразбярхыя. Разумеючы пад словам "здесь" наша грамадства, аўтар і пад "там" разумее зноў жа наша грамадства. Вось вам і пра высокую.

Той факт, што апошнім часам выдаецца шмат слабой літаратуры, аптымізму не дае. Цяпер, для таго, каб надрукаваць кніжку, патрэбна не талент, а ўсяго толькі грошы. У шматлікіх аўтараў няма самакрытыкі. Ён не задаецца пытаннямі тыпу: "А ці будзе чытаць хто-небудзь маю кнігу?", "Што я хацеў сказаць у сваіх творах?". Аўтары вельмі часта лічаць свае творы геніяльнымі. А калі хто пачынае іх крытыкаваць, то ў іх адказ ужо ёсць: "Ты нічога не разумееш". Сумна, але факт. Максім Танк у сваім дзённіку 26 сакавіка 1955 года зрабіў наступны запіс: "... Вельмі хутка расце ў нас колькасць твораў сярэдніх, твораў, якія можна друкаваць, але калі б былі лепшыя, не варта было б іх друкаваць". І гэта піша паэт у той час, калі дваццацівасьмігадовы Іван Шамякін напісаў раман "Глыбокая плынь", Іван Мележ — раман "Мінскі напрамак" і працаваў над Палескай хронікай, Янка Брыль — апавесці "Сірочы хлеб", "На Быстранці"... Што тут і казаць пра наш час, калі гэтак хутка расце колькасць графманаў. Гэтай праблеме, між іншым, прысвяціў сваё апавяданне "Ніякай літасці Вялікае Г", пісьменнік Альгерд Бахарэвіч. Дык можа, акрамя пісьменніка і кожнаму з нас варта задумацца аб тым, што мы пішам і што чытаем?

Сяргей МАКАРЭВІЧ

Лякарства для паэзіі

У Баранавічах жыве досыць адметны рускамоўны паэт **Юрый Мацюшка**. Ён ужо мае некалькі паэтычных кніг. Мінным годам выйшаў чарговы зборнік яго вершаў "Сквозь призму собственного я..." Ён мае тры раздзелы — "Філасофскія мотывы", "Стхі" і "Немного лирики". Кніга, як гэта часта бывае, складаецца з вартасцяў і недахопаў. Пачнём з недахопаў.

1. Філасофія

У кнізе шмат філасофскіх вершаў. Звычайна гэта вершы-роздумы, вершы-пытанні: "Зачем живем? Что за вопрос!// Но все же хочется, чтоб где-то, // Когда-то, кто-нибудь дорос // До понимания ответа" і г. д. Пытанні, як бачым, няпростыя.

Некалі Пушкін сказаў, што ў кожным вершы павінен быць анекдот. Паэт меў на ўвазе, што ў вершы павіна адбыцца нешта нечаканае, але адпаведнае сэнсу, тое, што паглыбіла б яго. Без такога адкрыцця і прырастання сэнсу верша няма, нават калі ён, як кажучы літаратуразнаўцы, раскрывае тэму, хараша гучыць і г. д. У філасофскіх вершах ёсць некалькі шляхоў, каб адбыцца — быць адметным сваёй "плошчю" (гэта ўсё тычыцца і нефіласофскіх вершаў) і яшчэ адзін шлях — сказаць штосьці новае і слушнае. Але паспрабуй ты гэта вывесці і сфармуляваць. Для таго спачатку трэба працягнуць усё, што сказаў і выведзена да нас — ад старажытных філосафаў да сучасных навукоўцаў. Справа пасільная адзінкам. І, баюся, Юрый Мацюшка пакуль што да іх не адносіцца. Ён толькі ставіць пытанні, якія паўстаюць ад часу існавання чалавецтва. Не думаю, што вершы можа ўратаваць іх небагое, даволі "чыстае" вытананне. Заўважыце пэўныя хібы і банальнасці ("Есть только скорость световых столетий, // Летящих по дуге навстречу нам. // А звезды, что для нас так ярко светят, // Давным-давно находятся не там"), няслушнасці: ("Ничего, что Галактика наша // От великих скоплений вдаль") "Великие скопления" — не што іншае, як падман зроку, бо і ў іх межах аддзельна такія ж астранамічныя, як ад нас да тых скапленняў. Як бачым, бедаваць няма пра што.

Начальный Разум, Бог,
Вселенский царь
Возник из Пустоты.
Из точки малой.

А вось у рэлігіі не так: Бог не ўзнікаў, Ён быў заўсёды, вечна.

Как сделать так, чтоб мы смогли
Создать Правительство Земли?

У мяне чамусьці склалася ўяўленне, што аўтар не надта ведае, што пэўныя выданні літаральна галосцяць, што ўжо ёсць сусветны ўрад, які намагаецца падпарадкаваць сабе ўвесь свет, і ім гэта не падабаецца.

2. Мастацкасць

У зборніку ёсць вершы, дзе аўтар пасуе і перад мастацкасцю.

Уже не лето, еще не осень.
Сезон досады — ни то ни сё...
Искренне света в холодных росах
Тепла былого не принесет.

Я разумею, што паэт вельмі любіць лета, у іншы час яго няўтульна, сумна, вось ён і піша: "Скоро ветра мир мой сделают голым, // Снегом и холодом душу сожмут. // Я почему-то зимой недоволен. // Я словно дерево в мире живу". Таму не дзіва, што надыход восені ён сустракае з песімізмам. І ўсё-такі... Неяк шкада, што вольны мастак дазваляе сабе вольна праходзіць міма багаццяў часу пераходу лета ў восень.

Вось верш пра балота:

Зато какой чарующий настой,
Какие краски, запахи и звуки...
Особенно осенью порой,
Особенно, когда созреет клюква.

Вось і хацелася б ведаць — якія фарбы, якія пахі і гукі? Хіба не справа мастака ўсё гэта намаляваць, паказаць?

Малавыразнымі атрымаліся і вершы пра Айчыну.

3. Непрапісанасці, лагічныя памылкі

Осень никак не расстанется с летом,
Желтые блики на листьях шалют.
Только не летним покоем и светом
Осенены и леса, и поля.

Калі б першы радок расшыфроўваўся, тлумачыўся наступнымі, магла б быць, напэўна, цікавая карцінка, а так тры наступныя радкі пярэчаць першаму, бо ў іх

няма нічога ад лета (што сцвярджаецца ў першым радку), ёсць толькі восень.

Предельно тягостен в природе
Часов томительный отсчет,
Когда ничто не происходит
И от истоков не течет.

Думка зразумелая, але выпісаная не лепшым чынам.

4. Граматыка як ахвяра

Трэба адзначыць, што ў многіх паэтычных зборніках апошніх часоў (можа, з-за таго, што выданне кнігі стала справай даступнай для ўсіх) адной з відавочных заган ёсць няўменне зарыфмаваць верш, не парушыўшы граматыкі, стылістыкі і іншых норм мовы, што адзначаецца не толькі ў пачаткоўцаў і перыферычных аматараў рыфмавання. Дык вось на гэтым фоне вершы Ю. Мацюшкі выглядаюць выйгрышна, бо ў большасці сваёй яны ўсё-такі не граматычны буралом, скрозь які падчас немагчыма прабіцца. У вершы Мацюшкі чытач не заблукае, але тым лепш бачныя ўсе яго недахопы.

Осенний теплый час —
от лета отголосок.

Правільна — "осенний теплый час — лета отголосок", але, як бачым, патрэбен быў яшчэ адзін склад.

Ці:

А над обрывом осталась сосна,
Всеми забытая.
Корни подмыты ей.

Лепш бы "корни подмыты её", альбо "корни подмыты у неё".

Альбо з верша "Фенікс":

И взмахиваю сильными крылами,
Производя над миром круг за кругом.

Муляе слова "производя". Хочацца чагосьці паэтычнага, а не "производственного".

5. Захад і мы

Семдзсят гадоў нас вучылі, што Захад — гэта дрэнна, што там капіталізм, імперыялізм, цяжкая доля працоўных і анічога добрага. Водгалас гэткага выхавання чуцен і сёння. Не могуць людзі вытрусіць з сябе негатыўнае стаўленне да заходняй цывілізацыі. Вось і Юрый Мацюшка піша:

Быть может,
Земля подает людям знак
Толчками, ветрами, потопом...
Земля намекает,
а люди никак...
Подумай об этом, Европа!

Папярэджвае ён Еўропу. Не ўсё, канечне, там сёння ладна, але хіба ў нас усё добра? Памятаеце, як сказала ў Евангеллі: у чужым воку сучок бачу, а ў сваім бярвяна не заўважаю. У нас семдзсят гадоў была атэістычная вакханалія, разбураліся храмы, былі ганенні на вернікаў і святароў. І мы, гэтыя "баганосцы", будзем некага вучыць, як жыць?

Шмат у кнізе і **дадатнага**.

Перш-наперш, з кнігі падаецца, што яе лірычны герой — шчаслівы чалавек. Ён любіць сваю работу і нават паэтызуе яе: "Люблю свою нехитрую работу. // Сажу весь день у вытяжного шкафа // И смешиваю разные растворы. // Рубиновые, розового цвета..." Любіць сваю жонку: "Жизнь наполнилась новым смыслом // И спокойствием доброты. // Одинаковы наши мысли. // Одинаковы я и ты." Ён любіць хадзіць у паходы, любіць пасядзець з сябрамі ля вогнішча, паспяваць песні. Любіць пафіласофстваваць, памарыць, і называе гэты стан "отлучкой в небеса". Яму ўсё цікава: "Так хочется порой // постичь основы жизни. // в дыхании веков // изведать суть вещей // и о себе самом // такое что-то вызнать // что нынче никому // неясно вообще." Яго непакоюць усялякія праблемы, тое, што "у зла сейчас корней так много. // что прямо оторопь берет". Сапраўды, няма калі сучасным людзям падумаць пра сваю душу, няма калі быць шчаслівымі. Многім. Але не лірычнаму герою кнігі. Яму на ўсё стае часу. У тым ліку і на філасофстваванне.

А які ў яго сад!

Поёживаясь, выйду в сад,
А там — туман, туман...
Сырые яблоки висят,
Сырые листья там.

И мир по-своему красив,
И на остатке сна
До отрезвления морсит
Сырая тишина.

Заўважце, як паэту ўдалося хараша выпісаць гэтую карцінку — нібы ты і сам на хвіліну апынуўся ў тым садзе.

Гэты прыклад кажа пра тое, што лірычны герой не толькі жыве сярод прыгажосці, але і ўмее яе бачыць. І ўвогуле, па кнізе здаецца, што ён чалавек добры і жыве "стараюся злу не порадець". Пра чалавека сведчаць яго словы, дык вось добрых слоў у Юрыя Мацюшкі шмат. Бачачы ўсё гэта, разумееш, чаму вершы з яго нібы ліюцца — не паспявае іх "лавіць" і камплектаваць па кнігах. Мабыць, шмат у ім збіраецца станоўчай энергіі. Многае ім напісана крыху паспешліва, але нямае ў яго і адметных твораў. Вось, напрыклад, успамін з дзяцінства:

Я был наказан. Из дому — не выйти!
Стоял июль, величественно жаркий.

А черный раструб —

громкоговоритель

В мое окошко марши громко каркал.

Як удала напісана "громкоговоритель... марши громко каркал". Менавіта падобны гук і вылятаў з тагачаснай апаратуры. Тэхніка каркала і хрыпела. Ды і чорны раштруб сапраўды нагадвае крумкача на дрэве.

Альбо верш, які выклікае ўспаміны пра не такое даўняе савецкае мінулае. Маё адчуванне тых гадоў — цёмны, але цёплы час. Напэўна, з-за настальгіі, з-за таго, што там засталася дзяцінства. Вось і ў лірычнага героя ва ўзгадваннях — цеплыня, напэўна, таму што там — і дзяцінства, і маладосць, і ўвогуле вялікая частка жыцця.

Я на гачу везу стопку старых газет,
Стопку дат

и событий из прожитых лет.

Обмахнулись края, пожтели листья,
Все, что раньше горело,

успело остыть.

На газеты мои все косится сосед.

Он свои мне сует —

в них чего только нет!..

Только нет никаких новостей

для меня

В этих желтых газетах

текущего дня.

На растопку пойдет

стопка старых газет,

Ярко вспыхнут события

прожитых лет.

Не пристало былому

желтеть или тлеть.

Будет в доме тепло.

Будет печка гореть.

Чамусьці цёпла ад гэтага верша, быццам і сапраўды гарыць тая печка.

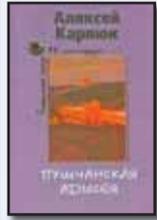
Юрый Мацюшка можа ў звычайных рэчах забачыць незвычайнае, умее парадавацца чужой радасці, нават калі гэта радасць братаў нашых меншых, што можна бачыць у вершы "Две собаки". Усе мы любім чысты некрануты снег, цалік. Асабліва калі гэта першы снег. Вось і лірычны герой гэтага верша, выйшаўшы з хаты, хацеў парадавацца яму, аднак... "Но никак не ожидал я. // Что помнут мои сугробы // Две собаки, как вандали." "Злюсь! Да как они посмели // Портить утром радость людям!" І ўжо хацеў іх шугануць, ды, аказваецца, і жывёлы могуць літаральна шалець ад радасці жыцця. Можа, верш і не прэтэндуе на высокую паэзію, але перад намі добры малонак прыроды, яе жыцця, і нам перадаецца нешта жывое і непасрэднае, чаго дастаткова, каб сцвярджаць, што верш адбыўся.

Як ужо адзначалася — у кнізе шмат філасофскіх твораў, ёсць сярод іх і ўдалыя.

Аднак нават у такіх творах часам сустракаюцца агрэхі. Ёсць паэту што дарабляць і ўрабляць, бо як ужо заўважана, Юрый Мацюшка літаральна фантазіруе вершамі. Добра было б, калі б частку гэтай энергіі ён "пускаў" у дапрацоўку вартых твораў, а для астатніх меў больш дробнае сіта — каб сыходзіла "вада", і заставалася толькі вартае.

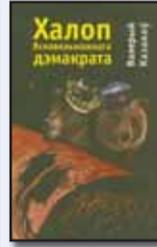
Наталля КАПА

Кніжная паліца

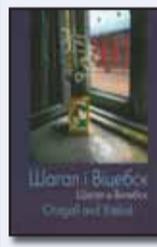

У выдавецтве "Мастацкая літаратура" выйшла кніга вядомага пісьменніка **Аляксея КАРПОВА** (1920—1992) "Пушчанская адысея" (серыя "Беларуская проза XX стагоддзя"). У

кніжку ўвайшлі аднайменны раман і сем найбольш цікавых аповяданняў класічнага празаіка з Гародні.

У выдавецтве "Кнігазбор" выйшаў у свет асобным выданнем рамандур (так пазначаны жанр твора) беларуска-расійскага пісьменніка родам з Магілёўшчыны, які ўжо даўно жыве і працуе ў Расіі, **Валерія КАЗАКОВА** "Халоп Ясновляможнага дэмакрата". Гэта літаратурны твор на тэму сучаснай геапалітычнай сітуацыі, напісаны ў форме іроніі і абсурду. Пераклад з рускай мовы аўтара.

У выдавецтве "Беларусь" выйшаў у свет арыгінальны фотаальбом на беларускай, рускай і англійскай мовах "Шугал і Віцебск". Назва гаворыць сама за сябе. Аўтар тэксту **А. ХМЯЛЬНІЦКАЯ**. Фотаздымкі **У. БАЗАНА**. Пераклад на англійскую **Дз. Людчыка**.

У выдавецтве "Галіяфы" выйшла кніга **Алесь АНЦІПЕНКІ** і **Аксаны СПРЫНЧАН** "Дарога і шлях". Неардынарная па форме і змесце SMS-п'еска — гэта па сутнасці "дыялог філосафа і паэты, у якім па-за чаканнямі і думкамі, пачуццямі і каханнем хаваецца спакуса быць жывым. Гэта новая форма тэатра, у якім ролю гэтай асобы можа выканаць толькі яна сама."

У выдавецтве "Галіяфы" выйшла з друку кніга "Друкапісы. Вялікая імправізацыя". "Выданне прысвечана ранняму літаратурнаму авангарду ў Беларусі, што часткова адлюстравана ў эксперыментальным выдавецкім праекце 90-х гадоў XX стагоддзя — так званых "друкапісах", якія фактычна сталіся першай авангарднай перыёдыкай беларускай літаратуры." А калі па сутнасці, то гэта факсімільны збор тых друкапісаў (**З. Вішнёва, М. Башуры, І. Сіна, С. Патаранскага, В. Жыбуля, В. Морт** ды інш.), сабраных пад адной вокладкай Інесай Кур'ян, з яе ж разгорнутай "аналітычнай" прадамай.

У выдавецтве "Мастацкая літаратура" выйшаў зборнік патрыятычных вершаў паэта **Яўгена КАРПУКОВА** "Наг векавечным Бугам". Апроч твораў, прысвечаных прыродзе роднага краю, у кніжцы прысутнічаюць вершы на герачыныя тэмы Вялікай Айчыннай вайны, а таксама аднайменная паэма пра мужны падвиг абаронцаў савецкай граніцы.

Генадзь
АЎЛАСЕНКА

Рандэль

Шукаць дакладнасць
вершаваных фраз,
Нібы старацель жылу залатую.
Капаючы штодня зямлю пустую,
Пакуль агонь паэзіі не згас.
Не заўважаючы імклівы час,
Знаходзіць фразу, ды ізноў не тую!
Шукаць дакладнасць
вершаваных фраз,
Нібы старацель жылу залатую.
А зменлівы насмешлівы Парнас
То вабіць юнака, то з ім жартуе...
І лёс няпросты для яго рыхтуе:
Не спаць ночамі і, за разам раз,
Шукаць дакладнасць
вершаваных фраз...

Ода александрыйскаму вершу

Калісьці быў твой верш
між іншых вершаў першым,
Пісалі ўсе тады
александрыйскім вершам.
Ды толькі час прайшоў,
прабег імклівы час,
Тваёй паэзіі агеньчык ціха згас.
Хоць грэмле жар былы
паг чорным папялішчам,

Дзе холад забыцця,
дзе вецер сумна свішча...
Ды жар яшчэ жыве,
чакае, што паэт,
Убок адкінуўшы
верлібры і санет,
Зноў вернецца сюды,
да чорнага вуголля,
І пакладзе ў яго
свайго нахнення голле...
І будзе зноў
палац паэзіі агонь,
Каб людзі грэліся
ля вогнішча яго!

Віланела жнівеньская

Так чароўна пахне верас
І нібыта шэпча мне:
— Лета ўжо назад не вернеш!

Потым, можа, будуць вершы...
(Можа, будуць, можа — не...)
Так чароўна пахне верас!

Так цудоўна ў штосьці верыць,
Толькі гэта праміне.
Лета ўжо назад не вернеш...

Так тужліва плачуць вербы,
І, напэўна для мяне,
Так чароўна пахне верас.

Прыляціць халодны вецер
І дажджамі сыпане...
Лета ўжо назад не вернеш!

Адчыняе восень дзверы...
А вакол, нібыта ў сне.
Так чароўна пахне верас!

Лета ўжо назад не вернеш...

Віланела развітальная

Праляцеў апошні вечар,
Час расстання настае.
За расстаннем будуць стрэчы...

Зоркі ў небе — нібы свечы,
Месяц з неба срэбра лье...
Праляцеў апошні вечар.

Прыляцеў халодны вецер,
Кулакамі ў шыбы б'е...
За расстаннем будуць стрэчы!

Цемра мосціцца на плечы,
На твае і на мае...
Праляцеў апошні вечар.

Так раптоўна, негарэчна
Лёс расстанне нам дае!
За расстаннем будуць стрэчы...

Час расстання —
быццам вечнасць,
Стрэчам —
часу не стае...

Праляцеў апошні вечар...

За расстаннем будуць стрэчы?

Віланела скарочаная

Вечар сцеліць туманамі
Ветру ложак у цішы.
Неба зорнае над намі...

Зоркі — нібы свечкі ў храме...
Ды трывогу на душы
Вечар сцеліць туманамі...

Неба зорнае над намі...

Валянціна
ГІРУЦЬ-
РУСАКЕВІЧ

Ах, як хутка час бяжыць,
нібыта
Карацеюць, што ні крок,
гады.
Толькі ранак, а ўжо дзень —
пражыты,
Толькі лета — ўжо і халады.

Асыпае восень зарапагам
Лісця залатога — і няхай!
І зіме халоднай бугу рада,
Бо за ёй ізноў заквеціць май.

Хай не для мяне —
для маладосці,
Той, што следам весела ідзе.
Мне ж — харошае пакіне
штосьці
На ўспамін
пражыты кожны дзень.

Я ніколі не скажу: "Бывай!"

Я ніколі не скажу: "Бывай!"
Не магу я так сказаць Рагзіме.
— Да сустрэчы, —
гавару, — мой край!

Ведаю, з дарог усіх абдыме
Водарам гаючым збажыны
І суніці, і траўных сенажацяў,
Шматгалосным гоманам лясным,
Дабрынёй людскою
Рагзіма-маці.
Ці ж магу пакінуць назаўжды
Вас, сяброўкі мілыя, бярозкі,
Дарагіх людзей мне і клады
З роднымі магілкамі за вёскай...

Ці ж без песень я пражыць змагу
Гэткай мілагучнай роднай мовы,
Што ў даччыным сэрцы берагу,
Як матулінай люлянкі словы.

І таму я не скажу:
"Бывай!",
Падарожжаў вецер
як абдыме,
А з любоўю гавару: "Чакай,
Да сустрэчы,
матухна-Рагзіма!"

Расінка маленькім сонцам
Зазяла на лісціку ўранні.
У ёй — Сусвету бясконцасць,
Нябёсаў высокіх ззянне
І радасць жыцця зямнога.
Расінка... Слязінка Бога?..

Немаўлятка, люлянка, матуля...
У якой шчэ, скажыце, мове
Тыя родныя самыя словы
Так сагрэюць,
пяшчотай атуляць?

О, Муза!... Ты пакінула мяне,
Не хочаш
і радочка нашаптаць?
А можа... можа,
вернешся у сне?
Але ж трывога
не дае мне спаць.
Трывога,
што не хочаш зразумець,
Як кепска без цябе,
не хочаш знаць...
А я ж не ўсё
яшчэ змагла прапеець,
Яшчэ так многа
хочацца сказаць...

Уладзімір
ПАПКОВІЧ

Не, я мінулае не ўслаўлю...
То не карцінка ў гожай раме.
Пайду лепш свечачку пастаўлю,
Пакутніцы вялікай — маме.

Яна як след агравала,
І сатай долі хто ці зведзеў
Таго, што маме перапала
З несправядлівасці і бедаў.

Калі ж здаецца мне: валюся,
І боль не вытрымаю болей,
Тады я кленчу і маюся,
Прашу
у мамы
сілы волі.

Каля помніка А. С. Пушкіну

Гайдаюся,
Пльву на лёгкакрылай хвалі,
Я сёння ўцёк ад непатрэбных спраў...
Здаецца мне, што мы б пасябралі,
Калі б сустрэліся...
Але мне Бог не даў...

Высока ты, я ж кропачка малая,
Стаю, заграўшы ўгору галаву.
Кастром нябесным геній твой палае,
І бачачы цябе, я весялей жыву.

Яшчэ ўсё можа быць!
На цесным раздарожжы,
Дзе пыл касмічны
паміж зор імжыць.
Мая душа аж захлынецца:
"Божа!"

Ад блізкасці з табой
Дашчэнтну ўся згарыць...

Ноч надыходзіць, і зоры
Міргаюць нам таямніча.

Космас — бяздоннае мора —
Нас акунуцца кліча.

Ён заклікае скарыцца
Самай магутнай сіле,
Забыцца і растварыцца
У вечным сусветным пыле.

Нас паўнаводная Лета
Нізрыне у продань з кручы.
Ці ж гэта не вартая мэта —
Зрабіцца пылінкай бліскучай?

Старасць мяне штурхае
На шалёныя ўчынкі.
За сцяною ноч глухая,
Б'юць у вокны дажджынкі.

Ну, а мне не сядзіцца,
Штосьці цягне на волю.
У самоце нудзіцца
Немагчыма мне болей.

Атачэнне смяецца:
— І чаго яму трэба?
Ах, нялёгка даецца
Парыванне да неба.

Не пагдавайся Сатане
Ні днём, а ні ўначы.

Кажы заўжды благому "Не",
А з добрым памаўчы.

Рабі дабро. Будуць шалець,
Злавацца, праклінаць.
Тваёй душы будзе балець,
Яна пачне стагнаць.

А ты не плач. Рабі. Ідзі.
Не пазірай назад.
Бо для дабра няма сугдзі.
Бывае толькі кат.

Не бойцеся праўды,
панове...
Вылазьце з хлуслівых
бярлог...

Сказана ж:
Бог ёсць у Слове,
І Словам кіруе сам Бог.

Вядома, вам не даруюць,
Тыя, што ў праўду плююць.
З вамі не пасябруюць...
Магчыма, нават заб'юць.

Ды праўда, што паляцела
На вольную волю — жыве.
Магчыма, заб'юць ваша цела.
А Дух аж да Бога ўсплыве.

Фота Уладзіслава Басько

З мамай і ўсім светам

Нізкае неба

Калі я быў студэнтам, дык неаднойчы чуў, як у скверы каля помніка Леніну ў Віцебску старыя людзі, якія шпацыравалі тут, размаўлялі між сабою на незразумелай, падобнай на нямецкую, мове.

Мне чамусьці зусім не хацелася дэзнацца пра што яны кажуць. Дастаткова было ўдехі з таго, што мінакі зусім інакшыя, дзіўныя. Праз колькі дзесяцігоддзяў я зразумеў, што надта падобны на іх: таксама да слёз люблю свой "мамелушн", сваю "матчыну мову". Сёння, калі мінула столькі гадоў, я пачынаю ўжо сумаваць: ат, мусіць, не знайду сабе колькі папалчэнікаў каб васьм так аддурана, як у свой час старыя габрэі, не зважаючы ні на што, шпацыраваць у добрым сумоўі па скверыку каля помніка Леніну і размаўляць, размаўляць, размаўляць па-свойму...

Аднойчы, таксама ў маладыя гады, я на ўсё жыццё запамніў нябёсы, якія, нібы цяжкая тэатральная заслона, навеслі над Віцебскам. Якраз жа я быў каля будынка тэатра імя Якуба Коласа, пазіраючы на схіл неба. Тады здавалася — падскоч крыху, дык зможаш уцяпіцца за густую поўсць перасычанага ультрамарыну. Я міжважы гэтага Шагала. Гэта ж трэба было прыдумаць нізкае неба менавіта над Віцебскам! Нібыта тутэйшыя людзі не надта акрылены каханнем дзеля самых высокіх палётаў у абшчэпку...

Цікава, чаму разняволены Шагал пасля ад'езду з Віцебска не прыдумаў Парыжскае неба? Можна, асцерагаўся прадзіраваць яго на Эйфелевай вежы? Дзіравае ж не пасуе закаханым! Апроч таго, ніхто не павінен ведаць вышынні палёты ў абшчэпку, нават з дапамогай Эйфелевай меркі. У крайнім выпадку — трэба мець сваю.

Адметны спічак у Віцебску — Ра-туша, колішняя пажарная вежа, якая не дастае нават да нізкага неба. Нядаўна побач узнавілі будынак Васкрасенскай царквы, і ўсе здзівіліся, што крыжы ўзняліся вышэй за флюгер, хоць і бачылі на старадаўніх паштоўках, што так яно і было раней. Дык і разбілася ўяўленне пра нізкае неба, і з'явілася расчараванне ад выкарыстання зноў жа няправільнай меркі.

У нямецкім Майнцы, у царкве святога Стэфана я падумаў, што Марк уставиў у высозныя вітражныя вокны менавіта Віцебскія нябёсы. Святло з іх марудна выпякае густым малаком. Але потым зразумеў, што гэта біблейскае млека.

На віцебскіх узгорках і пасення свецыцца прапаганнае козамі даўнейшых сцэжкі, па якіх "дастаўлялася" ў цёплых вымях з утравельных схілаў лекавае малако дзеля падаўжэння жыцця. Але казінай "вулкай", нават самай пакручатай, калі і ўзыдзеш на неба, дык хіба што ў дзяцінстве, падчас пасыбы тых коз.

На жаль, я не бавіў у гэтым горадзе свае малыя гады, мусіць, таму і не люблю яго так, як любіў Марк Шагал. Я ўсё яшчэ прызвычайнаюся да Віцебска, ужо дваццаць васьм гадоў свайго жыцця. Што рабіць, прыезджыя, бадай, на ўвесь век застаюцца тут гасцямі.

Да таго ж я не маю сваёй хаты ў Віцебску, а толькі квадратныя метры ў высознай, пад самае неба, мураванцы.

Каб я меў сваю хату, дык спрачаўся б з суседам за ўзмежак, сварыўся б з ім за абедзеньна казою галінкі парэчак... — і лепш адчуваў бы гравітацыйна прыдзвінскі пагоркаў, а праз яе добра выслелі прагу палётаў. Нават не закаханы.

Іншым разам я разгублены: а чаго ўсё ж найбольш не хапае мне ў Віцебску, каб нарэшце адчуць з ім невыпадковую павязь, нагнненне на прызнанне яму ў любові?

Перш за ўсё мне не хапае тут, у скверы каля помніка Леніну, нашай старой на дванаццаць вянцоў хаты з вёскі Бабча, хаты, напоўненай непаўторнай матчынай гамонкай...

Сяргей РУБЛЕЎСКІ

Імбір

Каб бліжэй быць да існага, я пакінуў бы ў гэтым найменні дзівоснага караня мяккі знак і ў беларускім напісанні. Няхай бы і гучала так: *імбір* — нязвыкла, неўласціва, разбураючы трывалыя традыцыі нашага вымаўлення. Дастаткова таго, што гэты карань, трошкі падобны на бульбу і яшчэ больш — на тапінамбур. А чым гэта лепш гучыць: та-пі-нам-бур...

Упершыню купіў імбір з цікавасці: з чым ядуць заморскае дзіва, прывезенае аж з Бразіліі?

Я здзівіўся ягонай духмянасці і неспрадытай, але адчувальнай прыкрасці, якая імгненна — абы куснуў! — разлілася не толькі па языку, але ўзвышалася і на паднябенне.

Я адразу ад карэньчыка танючкі скрылэк і закусаў ім якую-небудзь страву. Дык кожны раз здавалася, што толькі з'явіўся на гэтым свеце і не ведаю, з чаго пачаць яго каштаваць. Бо імбір, нібы гумка графітавы след на бялюткім аркушы, штораз спіраў, вымятаў падчыстую з рота дзярчачыкам сваёй прыкрасці які-небудзь смак. Так што потым даводзілася адкрываць нанова кожны апісанні ў кулінарных фаліянтах далікатэс і нават смак бульбы. І штораз перасцерагаўся: а раптам якая малекула смаку ўсё ж засталася?.. Дык на ўсялякі выпадак спрабаваў страву дужа далікатна, самым кончыкам языка.

З'ясі танючкі скрылэк, і з завальненнем адзначаеш, што для першароднай свежасці ў роце хпіла б і яшчэ танейшага, каб не так хутка пераводзіць карэньчык. У суседняй краме з'явіўся завезены з Кітая імбір, але, можа, які падробны...

Не пакідае спакуса яшчэ і яшчэ раз адчуць сябе з дапамогай імбіра нованароджаным створаным, якому Бацька дазволіў увола спазнаць гэты свет.

Матуля ранічкай завіхаецца каля плаці, пяч свае сонечныя блінцы, а я хачу як мага хутчэй паснедаць, бо спяшаюся на рыбалку. Але ж і хочацца пасядзець за сталом разам з мамай — хутка ж развітвацца, заканчаецца адпачынак. Дык прыспешваю яе.

— Памаліся, — кажу, — і хуценька паснедаем...

— Ай, ідзі ты. Нада ў настраенні маліцца, а не хватацца, як тропка якая, — адказвае.

Ёсць такое лепельскае слова "здалізаваць". Гэта значыць зняславіць лаянкай, прынізіць, ушчэнт зруйнаваць колішні аўтарытэт. Тады кажуць: "На гразь здалізавала..."

Вядома, гэтае слова больш з жаночага лексікону. Здалізаваць — усё адно што парэзаць на рамяні лязом брытвы. А не здавен баяцца прыкрых слоў.

Жанчын надзвычай усцешвае, калі заўважаюць іх пчыраванне ў гародчыку. Пахваляць каторую за чыста прапалатыя грады ці за старанна ўзропчаныя кветкі — усё адно што адзначаць гожаць ейнага ўбору — маўляў, вельмі да твару, ці ўхваляць новаму прычоску...

Можа, гэта ў іх ад Евы, можа, яна, ганарліўка і свавольніца, бралася наводзіць красу і ў Эдэмскім садзе, каб і там кветкі раслі не адвольна, з Божага блаславення, а пад ейны пшурчак. Дык і засталася тая райская сваволя ў генах!

Паглядзіш на каторы гародчык — квітнеючая купіна! Толькі спяты не заўважыць, толькі безнадзейны не ўхваляць.

— Для добрага наедку мне патрэбна бульба, — кажа высковая бабуля. — А што тое лісь-мысь... — гэта пра ласункі розныя ды прысмакі.

Нашу свячніцу ў 1950-я гады ўзяў замуж хлопец з Падмаскоўя, які служыў у войску на Віцебшчыне. Дык мама згадвае: "Анота напачатку дужа слаба разумела пра што яны, новыя родзічы, балбочуць. Мікола ейныя трохі абабіўся каля нас, дык сёе-тое перакладаў. Яны ж на вікі "ухват" кажуць..."

"Спяшок" — так у нас на Лепельшчыне завуць гатунак ранній капусты. Спяшаецца расці.

"Я тут увесь час на пахадушка", — гэта значыць завіхаецца, ухаджваецца па гаспадарцы.

У рашчасці — прадчуванне забыцця.

Мама размаўляе з унучкай пра яе кавалераў, абяцаных жаніхоў.

— А, дык ты хочаш не папіхашку, а геройскага мужчынку, — кажа яна Вераніцы. — З геройскім, май на ўвазе, цяжка, слова папярэк не скажаш...

А "папіхашка" — гэта нярупыны, нясмелы мужычок. Увесь час папіхашчэ трэба, каб абладжваў сямейнае гняздо.

"Во сёлета бульба ўраділа — адгробу няма", — кажа матуля. Якое трапае слова.

Мама не любіць, калі я купляю ей дарагія таблеткі.

— Колькі яны каштуюць? — пытаецца, разглядаючы толькі што прывезеныя лекі.

— Шэсць тысяч усяго, — маню ей.

— А, тады буду піць...

Навалі ракаў — пашанцавала. Наварылі з крапівой у крута пасоленым кипені. Унучка з задавальненнем трушчыць храбусткія даспехі, здавольваецца смачнай спажывай. Стараецца падабраць і маленечкі драбок далікатэснага мяса.

— А што ты і абіжжкі іхныя высмоктваеш? — пытаецца бабця.

Забыхлася, што ў ракаў — клошні, калі іх смакавала — і не згадае. Але ж "абіжжкі" — даволі арыгінальна скарыстанае слоўца, наскае. Не сказала ж яна "пасаціжы"...

Мой аднавясковец Васыля Рыбак скардзіўся:

— Як сказаў мне дактары не есці сала, дык і звёўся. А каб не паслухаў іх, каб еў, дужэйшы б быў...

Мы ж браты і ўкраінцам.

Дзень народзінаў. Маці, каб павіншаваць, патэлефанавала а палове шостаў раніцы.

— Якраз калі цябе нарадзіла, — патлумачыла.

Не спалася абоім.

У роднай хаце прыладзіў пад столлю лостру на тры рагі, зыркя лямпачкі ўкруціў.

— Во, дыпер мне добра будзе ляжаць, як памер, — усцешылася маці. Прымералася да смерці — і падоўжыла жыццё.

Маміны слоўцы: — Вы паехалі ў Віцебск, а я стала

— Божачку памалілася, колькі хацела...

А яшчэ: — Мянjala ручнікі, дык усе іконкі абдалавала...

Зайздроснае выяўленне пачуццёў у нязмушанай веры.

У звычайку ўвайшло заўсёды галіцца перад рыбалкай. Свята!

У архіўных дакументах, у аўтабіяграфіі аднаго службоўца вычытаў: "...застаўся ад бацькі, калі мне было 7 гадоў". Вось гэтае стылёвае календа вельмі мяне ўразіла: "...застаўся ад бацькі". Якое абачлівае прыніжэнне сваёй самавітасці перад галоўным пасля Бога творцам, якое пашанотнае прызнанне ягонай значнасці. Маўляў, ды што я? — так, парэптка ад велічнага цэлага, вытворная натхненая стваральнай волі...

Па ўсім відаць, чалавек добра ўсведамляў духоўную сашчэпленасць кантэксту: татулька — бацька — Айцец, Мусіць, меў чулае сэрца, хоць праца кантралёра-рэвізора ў фінансавых установах і вымагала халоднай разважлівасці і дакладнасці.

Пасля аўтара гэтых радкоў аўтабіяграфіі — Сямёна Цімафеевіча Караткевіча застаўся сын Уладзімір, дзюкаваць Богу, у надзейным узросце — без малаго 29 гадоў было.

Сашчэпленасць

Калі бываю дома ў роднай вёсцы, дык ніколі не прамінаю выпадку пастаяць з маці ў чырвоным куце, пад ейнае вышпэптанне малітвы перахрысціць свой лоб, як кажа знаёмы святар. Не надта які вернік, але і не аддураны ад царквы канчаткова, бо ўсё ж пакрысе засвоіваў матчыну навуку. Стаю за ёю выстурнены, паўтараю ледзь гучна жыццядайныя словы, накладваю на сябе Хрыстоў крыж... І штораз заўважаю, як не паспяваю за імклівай рукой старонькай матулі. У свой час так не паспяваў на пожны за татам, які паперадзе, яшчэ напоўнены маладой дужасцю, веў свой шырачэзны пракос. Каса яго спеўна пасвіствала, з кожным разам пацвярджваючы маё адставанне. Але душа ў гэтых выпадках поўнілася і поўніцца не крыўдай, а ўдэхай і гонарам. За бацькоў радуешся, як за сябе. А можа, і больш.

На пачатку малітвы мама звычайна звяртаецца не толькі да Бога, Багародзіцы, але і да апякункі Беларусі Святой Еўфрасіні: "Госпадзе, Ісус Хрыстос, насхвенная матачка, святая Еўфрасінья, будзьце з намі!" А мінулым летам я раптам пачуў нечаканы праціг гэтага звароту. Пасля нашай заступніцы перад Богам, пасля згадвання святога Міколы матуля раптам падоўжыла пералік, прамовіла: "...і святы Баболя, і святы Антоній, будзьце з намі!"

І абвісла мая рука, як набрынялая на дажджы пуга. Авохі! "Мама, — кажу, — гэта ж святлыя не з нашага сашчэпу, не з праваслаўных святцаў." Але мая матульчэка як і не чула. Тым больш, яе не зацікавілі прыхопленыя ў чарговы прыезд спецыяльна адрэдукаваныя на прынтэры звесткі пра ўпамыненых вядомых асоб рэлігійнага жыцця. Праўда, прамалеўленне перад абразамі трохі змянілася. Перакананая маці прамалеўла ўсе тыя самыя імёны, але на завяршэнне яшчэ і дадала: "Усе святлыя, будзьце з намі!" — асабліва прыкметны націск робячы на словы "ўсе". Такім чынам яна нібыта наўмысна, а хутчэй за ўсё так і было, прырэчыла мне: маўляў, кожны тады і цяпер згаданы перад абразамі — праўдзівы святлы і не будзе выкраслены з малітоўнага спісу, не пазбавіцца пашаны і прыхільнасці. "Няма ў гэтым вялікага граху," — падводзячы рысу пад нашым непаразуменнем, сказала мая, народжаная збегам абставін, экуменістка. Але я ўсё ж пачаў дапытвацца, адкуль такая перакананасць. "Матулька мая так малілася і пры гэтым біла сябе кулачком у грудзі — зацята ўсё рабіла. А я, калі згадала святога

Міколу, дык і пацягнуўся ланцужок памяці з імёнамі іншых святых. Так яны і зачэпіліся..."

Як гэта звычайна для беларусаў — мець матчын узвышак жыцця! Матчына мова, матчына песня, матчына вышыванка, матчын прыклад, матчына малітва... "Так мая матулька малілася..."

Бабуля, у дзявоцтве Праскоўя Пячурна, нарадзілася ў апошні год XIX стагоддзя — пасля скасавання уніі на Полацкім саборы прайшло толькі шэсць дзесяцігаў гадоў. Да таго ж, спалучаная вера была скасавана ў супольнай сьведомасці, падчас публічнай дзеі, а не ў кожнай асобнай душы. Адтуль яе, дарэчы, надзвычай цяжка выкараніць. А мая ж бабця слухала, як моліцца ейная матулька... Так і надточваўся ланцужок — звяно да звяна. І падоўжыўся да мяне, і завязаўся ў вузельчык на словы "сашчэпленасць", з ягонай беларускай існасцю.

Сашчэпленасць — гэта прыгожае змушэнне нас да талерантнасці, праз якую дабрадзей робяць гонар беларускаму роду.

Мы сашчэпленыя з Усходам і з Захадам, з праваслаўем і з каталіцызмам — праз тое самае уніятства, з рускай і з польскай мовамі — праз святлыя ды абціснутае суседства.

Ва ўсім у нас сашчэпленасць! Нават у пачуццёвай шчымавісці.

Летуценне аб сужэнстве сашчэпленна з пылінню купальскай ракі, цвіценне папараць-кветкі — з мілагучным зумканнем начных пчол...

«Ў», тое, што мы скарацілі

Гэта мяне ў Чырэйскай пачатковай школе вучылі, што наш алфавіт пачынаецца з літары "а". А калі я сам узяўся за розум і пачаў прымерваць на сваю душу абсяп беларускага свету, дык зразумеў, што — з літары "ў". З "у" нескладавага. Ці "скарочанага", як кажуць такія, як я, людзі з саматужнай філалагічнай даставяданасцю.

"У" — нашая радзімка, асабліва прыкмецінка ў алфавіце, накіштат белага плямца на лабаціне рахманнага бычка. Наш алфавіт, у параўнанні з усходнім адпаведнікам большы на цэлаю цільду, якая ўзвышаецца, сукрысціцца, нібы спрытны чубок паміж рожак таго самага лабоні. Дык што ж мы тады скарацілі? Мусіць, гуканіс пачуццёвай зацягасці ў горы ці ў асалодным забыцці. Вялікія амплітуды небяспечна разгойдваюць беларускую душу.

А яшчэ ў падоўжаным "у-у-у" — водгук ваучынага выцця, прадоннае нійсцешнасці адзіноты.

Дык мы і скарацілі, сунялі пачуццёвую зацягасць.

У графічным выяўленні "ў" ёсць падабенства з адным кітайскім іерогліфам, па сутнасці, яно з'яўляецца асноватворнай ягонай часткай.

У

Вось такой:

У

Пры нагодзе высветліў гэта ў саміх кітайцаў, намалеваўшы ў нататнічку спрошчаную да лёгкіх, без "сукрыстасці" лінійную літарку. А іхні іерогліф, дарэчы, азначае справядлівасць, правату, а яшчэ — сяброўскія адносіны. Так і думаў! Якраз тое, што мы ніколі не скарачаем.

Аднойчы я фантазіяна разважаў аб будучыні нашага краю, дык увяў што раз на два тыдні пачаў хадзіць цягнік "Полацк — Пекін". Кітайскія турысты прыязджаюць у горад Усяслава і Святой Еўфрасіні і, паблукваючы ўволю па ягоных вулках, дамаўляюцца аб сустрэчы якраз жа каля скульптурнага знака "У", усталяванага на праспекце Карла Маркса. А можа, тым часам гэта ўжо будзе праспект Канфуцыя... Усё залежыць ад таго ці будзем мы далей, гэта значыць цалкам, скарачаць сваё нескладавае "у".

Калі адрэжам нажнічкамі часу чубок цільдэчкі над упарта бадывымі рожкамі, дык заадно, няўцямяныя, перарэжам і сваю, такую неабходную, такую жыццядайную пулавину, якая лучыць нас з Пачаткам Пачаткаў, з прыналежнасцю да існага.

"У" нельга скарачаць болей, чым адмерана лёсам.

У сталічнай мастацкай галерэі "Ла Сандр-арт" ладзілася надта ўражлівая і прыгожая персанальная выстаўка работ Уладзіміра Кожуха — самабытнага беларускага мастака, заслужанага дзеяча мастацтваў Беларусі, лаўрэата прэміі прафсаюзаў нашай краіны ў галіне культуры і мастацтва, старшыні секцыі жывалісіу Беларускага саюза мастакоў.

Чаруе Панна Прыгажосць

Экспанаваліся пераважна "лірычна-спавядальныя" творы гэтага знамага майстра пэндзля, цудоўныя па каларыце і змесце, напісаныя цягам 2006 — 2009 гг. Мастак прадставіў арыгінальны жыццесцвярджальны цыкл навел-карцін, дзе назіранні ды роздум сталага нашага сучасніка пра надзённае і спрадвечнае паказаны праз яркае і падзіцячы непасрэднае аўтарскае ўспрымання.

Пачаўшы самастойны творчы шлях у 1980-я гады, Уладзімір Кожух адразу прыкметна выяўляе сябе ў мастацкіх колах, перш за ўсё як мастак-вясцун новага, незаангажаванага све-

таўспрымання, багатай вобразна-пачуццёвай стылістыкі, шматкаляравасці-поліфанічнасці адлюстравання. На першым месцы сярод яго маральна-эстэтычных каштоўнасцей заўжды быў Чалавек як мікракосм. Таксама хвалююць мастака і глабальныя філасофскія праблемы суіснавання чалавека і прыроды, іх раўнавага, пытанні пошуку гармоніі асобы, этнасу, Сусвету, быцця. Наогул, свет гэтага творцы адначасова і рэальны, і фантастычны. Аднак ён, ураджэнец Драгічына, палескай глыбінкі, ніколі не парывае сувязі з роднай беларускай зямлёй. Галоўны персанаж-натхняльнік яго чароўных метафарыч-

на-асацыятыўных палотнаў — Жанчына. Яна для творцы — найтанчэйшы, дасканалы "крытэры-камертон" мастакоўскай ацэнкі ўсіх з'яў і падзей і, безумоўна, ні з чым не параўнальная сама Панна Прыгажосць!

Невычэрпная фантазія і жыццёвая назіральнасць, рамантызм і крыху задуманная мелодыка пераліваў чыстых, мяккіх, цёплых, светланосных фарбаў яго вясёлкавай палітры (дзе, прытым, няма нічога дугараднага), народны дух сюжэтаў, кампазіцыйны лаканізм, увасобленая любоў да ўсяго існага на свеце, душэўная адкрытасць і шчодрасць, дыдактычная мудрасць і

аптымізм, — усё гэта ўласціва творам У.Кожуха, якія ўключыў ён у новую экспазіцыю. І нават цяжка адзначыць нешта, як выбраць лепшае з лепшага, — настолькі глыбока крапаюць работы мастака патаемныя струны чалавечай душы, настолькі высокі прафесіяналізм іх выканання.

Мне, напрыклад, бліжэй па духу артыстычныя кожнаўскія кампазіцыі "Вялікая прыгожая птушка", "У запаведным лесе", "Пяшчота", "Флора", "Белая студня", "Кветачніца", "Купальская ноч". Жанчынам да спадабы, верагодна, іншыя вобразы і сюжэты. Але ў кожным разе гэта — моцнае,

сапраўднае мастацтва, здатнае людзей хваляваць, узвышаць, настрайваць на станоўчы лад.

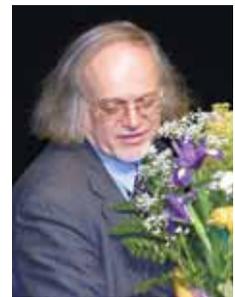
Адно засмучае: такія ўдалыя палотны Уладзіміра Кожуха маглі б упрыгожыць збор любога буйнога дзяржаўнага альбо рэгіянальнага мастацкага музея, ды жыццёвыя акалічнасці, на жаль, часам вымушаюць мастака аддаваць сваіх "дзяцей" у рукі прыватных калекцыянераў...

Аляксандр РУНЕЦ

На здымках жывалісіны палотны У. Кожуха "Восень", "Вялікая прыгожая птушка", "Падарожжа ўначы", "Золата кастрычніка", "Белая студня".

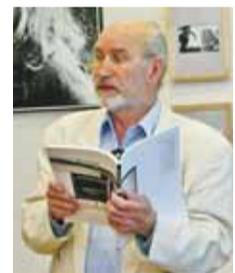
Радуюмся разам

Вадзіму Салееву — доктару філасофскіх навук, прафесару, вучонаму-эстэтыку з еўрапейскім імем, прапагандысту беларускай культуры перад замежнай аўдыторыяй, тэатральнаму крытыку, даўняму сябру і аўтару "LiMa" — споўнілася 70. Але са

свайго сёлетняга дня нараджэння ён не рабіў публічнага свята, нават папярэдзіў, што "збяжыць у вёску". Мабыць, знаны імяніннік, у адрозненне ад многіх людзей, якія любяць сацідна адзначаць кожную пяцігодку свайго жыцця, прытрымліваецца класічнага правіла: юбілейнымі лічачца толькі тыя даты, што дзеляцца на 25. Словам, юбілейнае падсумаванне сваіх навуковых і творчых набыткаў гэты няўрымслівы і да нечаканага арыгінальны чалавек (калісьці на спаборніцтвах па настольным тэнісе ён гуляў за БССР!) абяцае зрабіць толькі праз пяць гадоў. Таму мы проста канстатуем: на сённяшні дзень у В. Салеева — 302 навуковыя публікацыі, безліч дакладаў, лекцый і артыкулаў па праблемах тэатральнай творчасці, рэжысуры, акцёрскага майстэрства; сярод яго манаграфій — "Гра мастацкі густ", "Мастацтва і яго ацэнка", "Нацыянальная самасвядомасць і мастацкая культура". Некалькі гадоў яго навукова-педагагічнай дзейнасці звязана з Літвой, а таксама з Германіяй (там ён, як распрацоўшчык праграмы рэабілітацыі пацярпелых ад чарнобыльскай радыяцыйнай дзяцей — рэабілітацыі праз мастацтва, прабывў з 1993 па 1995-ы, але, нягледзячы на спрыяльныя ўмовы для жыцця і працы, вярнуўся ў Беларусь). Нядаўна, да 75-годдзя Анатоля Дзялендзіка, В. Салееў пры падтрымцы Рэспубліканскага тэатра беларускай драматургіі выдаў брашуру пра гэтага выдамага драматурга і пастаноўкі яго п'ес. У красавіку ўдзельнічаў у прадстаўнічай міжнароднай навуковай канферэнцыі "Эстэтыка без мастацтва? Перспектывы развіцця", што ладзілася ў Санкт-Пецярбургскім універсітэце. Беларускі вучоны выступіў там з дакладам "Эстэтычнае і эстэтыка як феномен культуры". А пры канцы мая на канферэнцыі ў Гомелі зрабіў даклад "Ментальнасць усходніх славян і інтэраактыўныя працэсы".

Сёння, 5 чэрвеня, спаўняецца 65 гадоў Валерыю Анісенку. Заслужаны дзеяч мастацтваў, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі краіны і спецыяльнай прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь у намінацыі "Тэатральнае мастацтва", прэміі "За духоўнае адраджэнне", лаўрэат самага першага Нацыянальнага конкурсу "Тэлевіжыяны", прафесар... Безумоўна, не званні ды рэгаліі з'яўляюцца крытэрыем таленту, не яны надаюць адметнасць асобе. І прыхільнікі шматграннай сцэнічнай творчасці Валерыя Анісенкі могуць ведаць далёка не ўсе яго ганаровыя адзнакі, узнагароды. Але яны дакладна памятаюць лепшыя ролі любімага акцёра (сярод нядаўніх — булгаўскі Мальер), пастаноўкі рэжысёра В. Анісенкі ("Жанчыны Бергмана" М. Рудкоўскага, "Палёты з Анёлам" З.Сагалава, "Іванаў" А. Чэхава, "Кабала святош" М. Булгакава, "П'емонці звер" А.Курэйчыка ды інш.), пазнаюць выразныя абертныя яго голасу ў радыёспектаклях, захапляюцца яго шчырымі сямі, паважаюць яго абаяльнага і артыстычнага вядучага самых розных імпрэз, урачыстасцяў, канцэртных праграм, не забываюцца і пра ўвасабленне рахманінаўскага "Алека" — яго леташні рэжысёрскі дэбют на опернай сцэне... Дзейнасць Валерыя Анісенкі заўсёды ў полі зроку нашага выдання. А пяць гадоў таму ён, дырэктар мастацкай кіраўнік Рэспубліканскага тэатра беларускай драматургіі, падрабязна і эмацыянальна распавёў чытачам "LiMa" пра свой шлях у вялікі свет Мастацтва і падзяліўся развагамі пра творчасць. Дарэчы, неўзабаве майстар прадставіць публіцы новы вынік сваіх творчых пошукаў і рэжысёрскіх пакут: чэрвеньскія афішы РТБД запрашаюць на прэм'еру "Чайкі" А. Чэхава ў пастаноўцы Валерыя Анісенкі.

Лана ІВАНОВА

На здымках: доктар філасофскіх навук В. Салееў; заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі В. Анісенка.

Фота Кастуся Дробава і Віктарыя Кавалёва

Карысныя эксперыменты

У Мінску прайшоў першы беларускі маладзёжны фестываль эксперыментальных арт-праектаў "Fun house".

Пяць дзён у Мінскім міжнародным адукацыйным цэнтры імя Ё. Рау панавала крэатыўная і актыўная моладзь. 70 ўдзельнікаў дэманстравалі свае таленты ў шасці намінацыях: мода і дызайн, фота, перформанс бодзі-арт, музыка і цырульніцкае мастацтва. Арт-аб'екты ствараліся тут і цяпер. Гасці фестывалю маглі ці то стаць такім аб'ектам (зрабіць сабе прычоску, "падставіць" сваё цела пад малюнак), ці то спрычыніцца да яго стварэння (навучыцца танчыць хіп-хоп, маляваць на пяску, жангліраваць). Найменш актыўныя проста глядзелі на авангардныя калекцыі адзення, на вогненнае шоу ды слухалі касмічны фолк, незвычайныя імправізацыі — розную музыку беларускіх гуртоў.

"Fun house" стаў асабліва каштоўным для моладзі тым, што ёй не проста далі пляцоўку для эксперыменту, але і дакладна распавялі, як зрабіць яго паспяховым. Сямінары, трэнінгі і "круглыя сталы" на фестывалі доўжыліся тры дні. Тэмы іх былі канкрэтнымі і практычнымі: "Стварэнне маладзёжнага арт-праекта. Дзе ўзяць грошы на свой праект?", "Магчымасці самазанятасці моладзі з абмежаванымі мажлівасцямі ў сферы рамяства і творчасці" і г. д. На фестывалі можна было пазнаёміцца і з замежным вопытам арт-эксперыментаў — некалькі семінараў правялі гасці з Нідэрландаў і Вялікабрытаніі.

Акрамя дыпламаў і глядацкай увагі, лепшыя фатографы былі ганараваныя магчымасцю выстаўць свае работы ў адной з галерэй Нідэрландаў. Лепшыя перформеры паедуць на стажыроўку ў Італію. А ў лепшых музыкаў будзе шанец выступіць у Фінляндыі.

Арганізатары (маладзёжнае грамадскае аб'яднанне "Азбука прадпрымальніцтва") і ўдзельнікі сваім першым эксперымен-

там засталіся задаволеныя. Дырэктар фестывалю Марына Гаеўская абяцае, што ў наступным годзе "Fun house-2" адбудзецца і пройдзе яшчэ больш цікава для ўдзельнікаў і наведвальнікаў.

Алена МАЛЬЧЭЎСКАЯ
Фота аўтара

Літаратуразнаўцы і крытыкі пра сучасны літаратурны працэс

Усё часцей на старонках "ЛіМа" з'яўляюцца артыкулы пра сучасны літаратурны працэс, пра месца крытыкі і літаратуразнаўства ў ім. Разважаюць пра гэта, шукаюць адказаў на многія пытанні вядомыя літаратары: Алесь Паплаўскі, Валерый Максімовіч, Ірына Шаўлякова, Лада Алейнік, Іван Саверчанка... Загалоўкі гэтых артыкулаў ("Супрацьстаянне ці супрацоўніцтва?", "Дыягназ не сцвяжае", "Куды падзеся крытыка?") паказваюць: ёсць пра што думаць і разважаць, ёсць пра што пісаць. А вось, ДЛЯ КАГО пісаць (як творы, так і крытыку)?.. Гэта, мабыць, асноўнае пытанне, на якое мы шукаем адказ. І, думаю, з часам знойдзем...

Яшчэ ў мінулым годзе з'явілася задумка апытаць пісьменнікаў наконт стану сучаснай літаратурнай крытыкі (гл. артыкулы "Сучасная літаратурная крытыка: крызіснае становішча?.." за 31 кастрычніка 2008 г. і 16 студзеня 2009 г.). Але ж чытачоў цікавіць і тое, што думаюць крытыкі пра сучасную літаратуру! Таму я звярнулася да нашых крытыкаў ды літаратуразнаўцаў з двума пытаннямі:

1. Ці згодныя вы з меркаваннем, што сучасная беларуская літаратура — адна з самых цікавых у Еўропе?

2. Якіх аўтараў вы можаце вылучыць у сучасным літаратурным працэсе?

Алесь МАРЦІНОВІЧ:

У тым, што беларуская літаратура — адна з найцікавейшых еўрапейскіх літаратур, ніколі не сумняваюся. Аднак сцвярджаю так магу ў чымсьці інтуітыўна, адштурхоўваючыся ад яе лепшых набыткаў. Каб жа гаварыць штосьці канкрэтна, праводзіць нейкія літаратурныя паралелі, то для гэтага трэба добра ведаць не толькі сваю літаратуру, а і літаратуры іншых краін. Еўрапейскіх жа краін, не будзем забываць, — не адна і не дзве. А колькі ў іх цікавых пісьменнікаў! Перакладаецца ж, на жаль, далёка не ўсё, тым больш сёння. Але для мяне няма ніякага сумнення, што любая літаратура палічыла б за гонар мець сярод сваіх набыткаў творы не толькі таго ж Васіля Быкава, пра якога столькі пішацца, а і іншых нашых выдатных пісьменнікаў. Для прыкладу, Івана Мележа, Івана Шамякіна, Івана Чыгрынава, Івана Пташнікава... Спіс можна доўжыць. Не кажучы, зразумела, пра класікаў нашай літаратуры. А што тычыцца паэтаў, дык у першую чаргу трэба назваць Максіма Танка — творцу не толькі еўрапейскага, а і сусветнага ўзроўню. Дарэчы, належным чынам яшчэ не ацэнена.

Сярод сучасных беларускіх пісьменнікаў я вылучыў бы Леаніда Дайнеку. Шкада, што апошнім часам ён піша менш, чым пісаў раней, але ягоны раман "Назаві сына Канстанцінам..." — гэта, несумненна, мастацкае і гістарычнае адкрыццё. Дарэчы, ён ніколі не належаў да тых, хто сам сябе гатовы намінаваць на Нобелеўскую прэмію. Л. Дайнека — сапраўдны талент, а сапраўднаму таленту заўздросцілі ва ўсе часы. Гэтаксама як заўздросціць чужоўніку рускамоўнаму пісьменніку Мікалаю Чаргінцу. Чытаеш творы Мікалая Іванавіча і радуешся, наколькі спалучае ён элементы прыгодніцтва і глыбокі псіхалагізм. Такое розным данцовым і не снілася.

Леанід ГАЛУБОВІЧ:

Першае пытанне, на маю думку, не зусім карэктнае. Хоць бы з той прычыны, што кожная нацыянальная літаратура цікавая сама па сабе, таму што адрозная ад іншых гэтак жа як сам беларус ад італьянца ці нарвежца па сваёй культуры і менталітэце. У

кожнай літаратуры ёсць свая харызма. Чым на сённяшні час на фоне сусветнай вызначэцца наша? Кожным чацвёртым, сімвалічна кажучы, а дакладней, быкаўскай вайной, алексіеўскай чарнобыльскай малітвай, нястомным разанаўскім паэтычна-філасофскім пошукам ды выбітнай бахарэвічэўскай стылістыкай...

Наша літаратура маладая, цікавая ў сваім развіцці. Яна злепа свайёй нацыі і годная яе...

Як ні дзіўна, але два пісьменніцкія саюзы пашырылі поле літаратурнай дзейнасці. Прынамсі, каля 1000 сяброў наліваюць гэтыя дзве творчыя арганізацыі. Як для Беларусі, то нямала. Дадайце сюды яшчэ тысячы дзве-тры актыўных чытачоў і атрымаецца ўяўленне пра тое самае поле, ва ўсякім разе падчас сяўбы... Што да жніва, то прагнозы — справа няўздзячная.

Я проста пералічу тых творцаў, на мастацкай аснове якіх, на мой погляд, трымаецца зруб сучаснай беларускай літаратуры: І. Пташнікаў, А. Вярцінскі, Р. Барадулін, В. Казько, Я. Сіпакоў, Д. Бічэль, Ю. Станкевіч, У. Някляеў, А. Разанаў, С. Алексіевіч, А. Сідарэвіч, В. Акудовіч, А. Каско, У. Арлоў, Л. Дранько-Майсюк. А. Глобус, Ф. Сіўко, В. Мудроў, А. Казлоў, Б. Пятровіч, А. Федарэнка, А. Чобат, А. Брава, Ю. Пацюпа, Г. Кісліцyna, Л. Рублеўская, І. Шаўлякова, Г. Дубянецкая, Д. Жукоўскі, А. Хадановіч, А. Бахарэвіч. Адсочваю творы ў перакладах В. Сёмуха. З самых маладых вылучу паэтаў В. Рыжкова, І. Канановіча і крытыка Ц. Чарнякевіча.

Ірына ШАЎЛЯКОВА:

Дзеля таго, каб сцвярджаць, што беларуская літаратура — адна з найцікавейшых у Еўропе, трэба перш за ўсё ведаць найноўшую еўрапейскую літаратуру ці хоць бы арыентавацца ў ёй. Магчыма, гэта камусьці падасца непатрыятычным, але я лічу, што сучасная беларуская літаратура не горшая, але і не лепшая за літаратуру іншых краін. Мне, напрыклад, аднолькава цікавая сербская, харвацкая, нямецкая, аўстрыйская, швейцарская літаратура; я стараюся сачыць за новымі творами не толькі еўрапейскіх, але і амерыканскіх, японскіх, чылійскіх, ізраільскіх, аўстралійскіх і іншых празаікаў (даступнымі мне ў перакладах). Не магу сказаць, быццам наша найноўшая літаратура самая цікавая, бо яе стваральнікі адкрылі (вынайшлі) штосьці такое,

пра што ніхто з суседзяў па літпрасторы не здагадваецца. Яна па-свойму цікавая, і арыгінальная, і унікальная; сённяшняе беларускае прыгожае пісьменства не мімікруе пад іншыя еўрапейскія літаратуры, не прыпадабняецца да іх, але арганічна ўлучаецца ў іх кола.

Відавочна, што любое "вылучэнне" кагосьці ці чагосьці з шэрага іншых у прастору літаратурнай крытыкі непазбежна мае суб'ектыўны характар. У сваю чаргу, звычайна сістэматызаваць, класіфікаваць, ранжыраваць — своеасабліва прафесійная "хвароба" тэарэтыкаў ад літаратуры. Не трэба забываць, што пісьменнікі ўключаныя ў пэўны час і пэўную прастору, не толькі ў "хранатоп" сацыякультурны, але і ў часапрасторы, прастору свайго пакалення. Калі б мне давалося "вылучаць" з адпаведнага шэрага пісьменнікаў старэйшага пакалення, мой спіс склаў бы некалькі старонак: справа тут не ў шанаванні літаратурных патрыярхаў, але ў тым, што важкасьці іх літаратурных набыткаў (у каго якасная, у каго — колькасная) стварае веер магчымасцей для "згадвання".

Калі гаварыць пра так званое сярэдняе пакаленне, дык для сябе вылучаю (тут — у алфавітным парадку) Леаніда Дранько-Майсюка (паэта, празаіка), Алесь Бадака (апошнім часам — як празаіка), Алену Брава, Пятро Васючэнку (як празаіка і літаратуразнаўцу), Леаніда Галубовіча (паэты былімі не могуць стаць; мігруюць у крытыку — і там паўстаюць паэтамі), Барыса Пятровіча, Уладзіміра Сцяпана, Івана Штэйнера (які ў апошніх сваіх кнігах стварае сапраўдную літаратуразнаўчую "песню песняў"). Гэты спіс, як вы разумееце, таксама мае шанцы расцягнуцца на цэлую лімаўскую паласу.

Што ж тычыцца пакалення трыццацігадовых (+)... З празаікаў найбольш дэльна — у мастацка-стылявым сэнсе — да сённяшняга моманту выявіўся, як мне падаецца, Альгерд Бахарэвіч; адмысловай стратэгіяй "асваення" рэчаіснасці прыцягваюць маю ўвагу як чытача Вера Бурлак (часоў кнігі "За здаровы лад жыцця"), Сяргей Прылуцкі. З вялікай удзячнасцю згадваю пра перакладчыцкую руплівасць Паўла Касцюкевіча, Андрэя Хадановіча, Марыны Шода і інш.

Увогуле ж, усе "персанажы" маіх артыкулаў ды рэцэнзій у маім прыватным літаратурнакрытычным досведзе вылучаюцца, а вось якім чынам — гэта ўжо іншая справа.

Лада АЛЕЙНИК:

Наша літаратура — гэта ўвогуле унікальная з'ява (нават паводле гістарычных умоў фарміравання, шляхоў і тэрмінаў развіцця).

Сёння яна шматпланавая ў тэматычна-праблемных абсягах, разгалінаваная ў жанрах, шматаблічная ў персаналях. Пра нацыянальную літаратуру як пра феноменальную з'яву ў сусветнай культуры, аналізуючы творчасць класікаў і сучаснікаў, мне даводзіцца кожны дзень весці гаворку ў студэнцкіх аўдыторыях. Нярэдка прыходзіцца сутыкацца са скепсісам. Толькі вось заўсёды пераконваюся, што найбольшыя скептыкі — тыя, хто не чытаў твораў, наконт якіх спрабуе палемізаваць, або чытаў так, што не можа прыгадаць ні герояў, ні ключавых эпізодаў, ні, тым больш, патлумачыць іх ідэйна-мастацкую сутнасць... Аднак даводзіць пэўныя рэчы студэнтам, у чымсьці іх пераконваць — гэта натуральна. Зусім іншая справа, калі сутыкаешся з агрэсіўным нігілізмам адносна нацыянальнай літаратуры (і культуры ўвогуле) у развагах саміх прадстаўнікоў прыгожага пісьменства, і тым больш — у іх мастацкіх узорах.

...Сёння, па-мойму, адбываецца амаль непрыкметная змена тэндэнцый у моладзевых літаратурных тусоўках. Яшчэ ўчора актуальна было грукаць у тазік, свістаць у свісток, качацца па падлозе і што-небудзь рваць — шыткі з уласнай "нятленкай", вопратку, як найбольш радыкальны варыянт — валасы... Надакучыла. Захацелася чагосьці новенькага. І вось — свежы павеў. Сёння стала модна ганьбіць сваё, нацыянальнае. Тут маю на ўвазе найперш Альгерда Бахарэвіча. Бо на яго фоне іншыя аматары "іранічнага сцёбу" проста блякнуць. Ад твора да твора Бахарэвіч свядома, метадычна і красамоўна пляжыць усё, што мае дачыненне да беларускасці. У адным творы лірычны герой філасофствуе: "Значна цяжэй прызнацца нарэшце самому сабе, што той мужык, які гучна і груба ўсклікнуў калісьці: "А хто там ідзе?", насамрэч быў сляпым, што да літаратуры, а другі мужык, з абавязковым батанічным псэўданімам, не ўмеў пісаць прозы, а трэцяга празь пяцьдзесят гадоў не надрукавала б нават тая антылітаратурная газета, дзе працаваў Хадок, настолькі цымянае ўяўленне пра мастацтва слова меў клясык..." ("Ніякай літасці Валянціне Г."); у другім пранікнёна спавядаецца: "...

Істотную ролю ў тым, што кудзіны ціха, зняўшы капелюшы й шчыльна прычуніўшы за сабой дзверы, увайшлі ў мае жыццё, адыграла ўласцівае мне поўнае жаласлівай сымпаты стаўленьне да маленькіх, чэзлых нацыяў. Гэтыя народцы трымаюцца на энтузіязму двух-трох асобаў, гэтыя мікраскапічныя народзяняты паўзуць пад нагамі вялікіх этнасаў і ня гінуць толькі дзякуючы таму, што вялікія этнасы намагаюцца ступаць нячутна, падкрадаючыся да суседзяў ззаду" ("Прыватны пляж на ўзбярэжжы Леты"). І г.д., і т.п. І яшчэ з большым досціпам — у "Праклятыя гасція сталіцы". Мне асабіста мастацкія рэфлексіі А. Бахарэвіча надзвычай нагадваюць філасофію Кавешкі — друга-раднага, але вельмі характэрнага персанажа з рамана В. Быкава "Кар'ер".

Пры гэтым нельга не прызнаць, што А. Бахарэвіч на-самрэч таленавіты мастак. За пару апошніх год менавіта яго творы выклікалі ў мяне самыя яркія і самыя супярэчлівыя ўражанні: ад шчырага захаплення да глыбокай пагарды. У Бахарэвіча прыроджаны дар сагтырычнага пісьма (чаго варта, напрыклад, адно "Валянціна Г.")! Разняволены гнуткі стыль, выключнае адчуванне слова, з якім ён гуляе лёгка і нязмушана, часам — проста-такі віртуозна... На жаль, няма самага галоўнага — маштабнасці бачання і мыслення, разумення маральнай адказнасці за сваю працу. І яшчэ, падаецца, бракуе элементарнага ведання літаратуры, па якой ён так любіць пакоўзацца.

Анатоль ІВАШЧАНКА:

Так, згодны. Пакуль наш літаратурны працэс не звязаны з такім паняццем, як рынак, датуль беларуская літаратура будзе адной з самых цікавых у Еўропе. Прынамсі, ды навукоўца...

Калі казаць пра паэзію, то Алесь Разанаў і Уладзімір Някляеў — тыя палюсы, на якія нацягнуць вась сучаснай беларускай вершатворчасці. Някляева ж лічу найбольш магутным празаікам, а яго апошні "Вяртаньне Веры" — найлепшай беларускай аповецю апошняга часу.

Калі казаць пра маладзевых, то (не збаюся быць банальным) самай яскравай з'явай апошняга дзесяцігоддзя ў паэзіі ёсць творчасць Андрэя Хадановіча. Сярод яшчэ маладзевых найбольш шаную як паэтаў Усевалада Сцебураку і Віталія Рыжкова.

У прозе падабаецца тое, што робіць Альгерд Бахарэвіч і Тэда Лі...

Марыя ШАМАКІНА:

Літаратура кожнай краіны па-свойму цікавая, наўрад ці можна казаць, што адна горшая, іншая лепшая. Тым больш, маладая беларуская літаратура апошнім часам усё больш робіцца падобнай да літаратур замежных. У свеце наогул назіраецца пэўная "культурная глабалізацыя", прыпадабенне культуры адна да адной, сціранне адметных нацыянальных рыс. Скажам, крытыкі зазначаюць, што Муракам, хоць дзееанне яго кнігі і адбываецца ў Японіі, піша "на еўрапейскі лад". Традыцыйная японская проза па форме, па сюжэтабудове абсалютна да еўрапейскай не падобная. Японскія пісьменнікі фактычна да сярэдзіны ХХ стагоддзя ігнаравалі законы Арыстоцеля,

«У яе светаадчуванне дзесяцігадовай дзяўчынкі»

— Я дызайнер. Скончыў Акадэмію мастацтваў, вучыўся на кафедры графічнага дызайну. Цяпер працую адразу на некалькі буйных выдавецтваў. Зрабіў ужо не адну тысячу кніжных вокладак, у тым ліку і для беларускіх пісьменнікаў — У. Арлова, Р. Барадзіна, А. Глобуса, А. Хадановіча і інш. Зразумела, рабіў вокладкі да ўсіх кніг жонкі... У нейкім плане мы з Ганнай калегі — абодва займаемся кнігай, таму заўсёды ёсць тэма для размовы.

Разам мы з 17 гадоў, пажаніліся ў 21... У той час я бясконца яе маляваў, малюнкi захаваліся і да гэтай пары... Здаецца, яна мала змянілася з таго часу — і знешне, і ўнутрана. Пазнаёміліся мы ў гаспадарстве яе аднакурсніка яшчэ першакурснікамі. Помню, як адшукваў яе на філфаку па смаху: ніхто там так не весліўся, як яна! У яе і цяпер светаадчуванне дзесяцігадовай дзяўчынкі, якая з усяго робіць свята... Па дачным ручаі ходзіць, як па моры... Лес, поле, дача — гэта яе. Напэўна, самыя рамантычныя моманты нашага жыцця цяжка звязаны з імi. Такой моцнай сувязі з прыродай, як у яе, больш не бачыў ні ў кога!

— Хто ў вашай сям'і галоўны ў прыняцці важных рашэнняў? Вы часта чуеце крытыку ў ваш адрас ад жонкі?

— Складана сказаць, хто галоўны... Напэўна, мы б і не пратрымаліся так доўга разам, каб не ішлі адно аднаму насустрач... Мы абое вельмі эмацыйныя, але ў яе настрой мяняецца праз кожныя пяць хвілін. Не паспеем паварыцца, як яна ўжо ўсё забыла, пачынае гаварыць, як быццам бы нічога і не было. Да гэтага цяжка прывыкаціцца! Гавораць, што мужчынам хочацца мець побач з сабою жанчыну-загадку, якая б кожны дзень была рознай. Тыя, хто пра гэта марыць, нават не ўяўляюць, што гэта такое!

Крытыкуе яна рэдка, але не дай Божа патрапіць пад яе крытыку — словы ў яе кладуцца, ад кулі. Але гэта ніколі не датычыць працы, тут яшчэ трэба папрасіць, каб яна што сказала.

— Ці можаце вы распавесці штосьці пра дзіўнасці і юнацтва спадарыні Ганны? З інтэрв'ю і артыкулаў вядома няшмат: нарадзілася ў Драгічынскім раёне, марыла пра паступленне на медыцынскі факультэт. Пасля заўчаснай смерці маці, крытыка і літаратуразнаўцы Алы Кабаковіч, Ганну з сёстрамі выхоўваў айчынік Міхась Тычына, з якім у яе і сёння вельмі цёплыя адносіны.

— Ёсць людзі, якія нарадзіліся ў вёсцы, а ўсё жыццё выдаюць сябе за "гарадскіх"...

З ёю ўсё наадварот. Яна з нараджэння — мінчанка. Але заўсёды падкрэслівае, што

Ганна Кісліцына — адзін з тых нешматлікіх аўтарытэтных і яркіх крытыкаў, меркавання якога нецярыліва чакаюць. А галоўнае — у яе ёсць тое, чаго сёння бракуе многім літаратарам, — добры густ. Яна заўсёды здольная на рашучую "blonde-attack", не баючыся выклікаць хвалю абмеркаванняў. Пры гэтым асабістае жыццё даследчыцы і крытыка для большасці з'яўляецца terra incognita. Сёння мы знаёмімся з мужам Ганны Кісліцынай — Міхасём Драко.

нарадзілася менавіта ў драгічынскім раёне, што яна палашука. Гэта яе даніна павагі радзіме, маме, бабці. У вёсцы яна правяла першыя месяцы пасля нараджэння — мама яе вучылася ў маскоўскім Літаратурным інстытуце. І ў свой першы дзіцячы садок яна пайшла ў Маскве, дзе яе натуральна ніхто не разумее — яна гаварыла на палескім дыялекце.

Дарэчы, і сёстры яе з нараджэння гаварылі па-беларуску. Цяпер яны выраслі, як і Ганна, сталі філолагамі, выкладчыцамі мовы і літаратуры... Зося — кандыдат навук, а ў Каці — дзве дачкі, якіх жонка проста абажлае. У іх усё агульнае — і сямейныя адносіны, і службовыя.

— У адным інтэрв'ю Ганна прызналася, што піша вершы, але, як і многія крытыкі, не спяшаецца паказваць іх шырокай аўдыторыі. Але вам яна, напэўна, іх чытае?

— Не чытае. Адносіцца да іх несур'ёзна, запісвае на абрыўках паперы, квітаннях, нават талонах. Аднойчы я пазбіраў тое, што знайшоў, перадрукаваў. Яна здзівілася — на што? Ганна ў прынтцыпе несур'ёзна ставіцца да сябе і сваіх талентаў... Але друкаваліся яе хаіку. Мне здаецца, для чалавека, настолькі апантанага прыродай, гэта самая натуральная форма... Але спадзяюся, калі-небудзь яна выдадзіць свае вершы і засядзе за вялікі жаночы раман. Прынамсі, не раз утварыць яе гэта зрабіць.

— Распавядзіце, калі ласка, пра вашага сына. Як у вас складаюцца адносіны?

— Складаныя адносіны, як і ва ўсіх сучасных бацькоў. Ён вучыцца на праграміста, ад літаратуры і мастацтва — далёкі. Да мамы ставіцца, як да старэйшай сястры. Во хто любіць у нашай сям'і пакрытыкаваць, дык гэта ён! Але з усімі сваімі асабістымі праблемамі ідзе да яе, яна заўсёды ў курсе яго спраў, узаемаадносін з сябрамі і сяброўкамі. У школе яе ведалі ўсе яго аднакурснікі — нядзіва, бо ў нашым доме яны даволі часта сустракаліся ўсім класам.

— Ганна Кісліцына — адна з самых прыгожых жанчын у літаратурным асяродку. Як вы ўвогуле ставіцеся да беларускага літаратурнага кола, ці не раўнуеце жонку да паэты і пісьменнікаў, з якімі ёй даводзіцца часта кантактаваць?

— Вельмі скептычна я стаўлюся да беларускага літаратурнага кола. Во ўжо дзе прайдзісветаў, больш, чым у якім бізнэсе... Мне здаецца, што сучасныя беларускія літаратары такія самазакаханыя, што ім няма часу думаць пра жанчын. Наогул, у гэтым асяродку пануюць нейкія бабскія адносіны — зайздрасць, плёткі, крыўды беспадстаўныя. Зойдзеш у Інтэрнет — і дзіву даешся, няўжо гэта "інжынеры чалавечых душ"? Гэта не я да іх рэўнасна адношуся, а яны да яе... Асабліва мужчыны — з цяжкасцю пераносяць чужы поспех, вядомасць. Напэўна таму яна сяброў не з калегамі, а з тымі, каго ведае з дзяцінства, з аднакурснікамі, напрыклад, Вось да аднакурснікаў я яе сапраўды раўную. Столькі гадоў прайшло пасля школы, а яны,

як адна сям'я. Увесь час сустракаюцца, перазвонваюцца, дапамагаюць адно аднаму! Гэта неверагодна ў наш час...

— Вам калі-небудзь даводзілася абараняць жонку (напрыклад, ад пакрыўджаных аўтараў)? Увогуле Ганна — рашучы чалавек?

— Фізічна абараняць не даводзілася — яна б не дазволіла. Але пару разоў "паправіць твар" хацелася. Яна ўвесь час возіцца з маладымі аўтарамі — рэкламуе іх, дапамагае, нават на працу ўладкоўвае. А пасля яны падрастуць і пачынаюць пакусаваць, пакрытыкоўваць... І так ужо не адно пакаленне. Мяне дзіўна такая адсутнасць элементарнай удзячнасці. Памятаю, яна вычытвала рукапіс аднаго папулярнага сёння аўтара. Адрэдагавала, паклала ў канверт, адправіла ў часопіс для друку... А праз пару год ён дае інтэрв'ю, што яна ніколі не чытала яго тэкстаў! Я не раз бачыў, як яна перажывае ў такіх выпадках, таму ўвесь час утварваю яе не дапамагаць, каб пасля не засмуціцца. Напэўна, гэта і ёсць самае складанае — пасля такіх выпадкаў верыць у таленавітую моладзь, апакавацца кожным, хто звярнуўся па параду ці дапамогу.

З другога боку, у яе шмат адданных ёй маладых сяброў і сябровак, для якіх яна — уважлівае не толькі літаратурнае густу, але і жаночасці. Дзіма Дзмітрыеў, Таня Нядбай, Іра Дарафейчук, Зміцер Дзядзенка, Юля Шадзко... Яна жыве іх клопатамі, як сваімі.

Што да яе рашучасці і смеласці, то гэта пастаянная крыніца хваляванняў для мяне! Яна прамы і прынтцыповы чалавек, які ніколі не хавае сваіх поглядаў і перакананняў. Думаю, каб яна была больш гнуткай, яе кар'ера складалася б па-іншаму. Але гэта была б ужо іншая гісторыя.

— Ганна Кісліцына робіць уражанне добрай гаспадыні, для якой важная эстэтыка ва ўсім. У яе блогу пастаянна з'яўляюцца апетытныя здымкі ўласных кулінарных эксперыментаў. Але пры такой вялікай актыўнасці на працы часу на побыт, напэўна, усё-ткі застаецца не шмат?

— Акрамя працы ёсць яшчэ запісы для радыё і тэлебачання, слонка ў газеце "Звязда", літаратурныя конкурсы для моладзі, рубрыка на сайце навінаў культуры, лекцыі ў "Беларускім калегіуме"... Як яна ўсё паспявае?

Думаю, сакрэт у тым, што для яе эстэтыка — не акцыя, а лад жыцця. Мне наогул здаецца, што ёй трэба было б заняцца не філалогіяй, а дызайнамі. Ёй не важна, што праектаваць — інтэр'ер, вопратку, кулінарную справу ці фотапраект... Яна добра малюе, разбіраецца ў колеразлучэннях, фатаграфуе... Таму і з побытам праблемаў няма. Яна даўно чакала цяпла, каб высадзіць кветкі і травы, якія прывезла з нядаўняй вандроўкі на любімае Палесце.

У яе шмат талентаў, але найперш — талент жыць прыгожа!

Саша ДОРСКАЯ

— Аляксандр, чым вы займаецеся, і якія кропкі судакранання ў вашых з Ярынай светапоглядах?

— Займаюся музыкай. На дадзены момант гэта хутчэй хобі. Цяпер рыхтуецца новы музычны праект аднаго маладога берасцейскага гурта з маім удзелам. На жыццё даводзіцца зарабляць больш прызвачна — працую на заводзе. Завочна заканчваю Брэсцкі політэхнічны ўніверсітэт.

Агульнае ў светапоглядах, на маю думку, свабода мыслення. Нягледзячы на тое, што на многія рэчы, у тым ліку і побытавыя, мы глядзім з розных ракурсаў. Гэта як у песні — Іра разглядае яе славаесную частку, а я — больш звяртаю ўвагу на мелодыю і кампазіцыю, але нас аб'ядноўвае агульная якасць твора. Гэтак і ў жыцці — яго агульная цэласнасць ствараецца нашым непадабенствам, але і рухам у адным накірунку.

— Як развіваліся вашыя адносіны? Ці былі ў вас канкурэнцыі?

— Нас пазнаёміў агульны сябар чатыры гады таму. Падзеі адбываліся ў адным з берасцейскіх бараў, дзе за кудфлем піва заўжды збіралася творчая нефармальна моладзь. Помню стук Ірыных абцасаў...

Час ад часу мы сустракаліся ў розных кампаніях. Да гэтага яны насамрэч у нас

былі розныя: у Іры — больш пісьменнікі і мастакі, у мяне — музыканты. Летам збіраліся на рэчцы Лясной, недалёка ад таго месца, дзе да замужжа жыла Іра. Даволі часта дахаты я вяртаўся ноччу і пешшу (да горада кіламетраў шэсць).

Ажаніліся мы мінулым летам. Усё адбылося неяк само сабой, як належнае. Самым складаным была Ірына цяжарнасць. Яна даволі цяжка яе пераносіла сіхалагічна. Цяпер нашаму сыну Данілу чатыры месяцы. Ён вельмі гучна і працяжна гуліць. Пакуль незразумела

Як у песні

У паэзіі Ярыны Дашынай заўсёды адчуваецца спавядальнасць, аўтабіяграфічнасць. Кожны верш, як старонка з дзённіка, прапітаная ўсімі спрадвечна паэтычнымі вадкасцямі — слязамі, віном, расой, дажджом. Апошнім часам у яе жыцці — важкія змены. Паэтка выйшла замуж, а нядаўна нарадзіла сына Данілу. Пра паэзію і паўсядзённасць распавядае муж Ярыны Дашынай — Аляксандр Жэлянгоўскі.

вершы гэта ці песні. Вельмі таленавіты малец. Жывём мы цяпер у Брэсце, у сваёй кватэры.

Канкурэнты — не ведаю нават... Магчыма, і былі. Але я ніколі не сумняваюся ў нашай сімпатыі адно да аднаго. У любым выпадку, калі б нешта пайшло не ў тым кірунку, мы былі б добрымі сябрамі. Іра вельмі цікавы чалавек, які прыцягвае да сябе ўвагу.

— Ці можаце раскрыць хача б некаторыя адрасы і адрасы яе вершаў?

— Я ніколі не спрабаваў і вам не раю, груба кажучы,

дакопвацца да існасці Ірыных вершаў. Мне здаецца, каб іх зразумець, трэба патрапіць на яе хвалю, быць "ненармальным" па жыцці, ці, прынамсі, час ад часу ўпадаць у такі трансавы стан. Ды і з яе слоў — вельмі мала тых, хто насамрэч блізка ёй па духу. Думаю, што большасць людзей, знаёмых з яе творчасцю, не разумеюць яе да канца. Гэта абсалютна не значыць, што мы не створаны адно для аднаго.

Наконт адрасоў і адрасатаў — усё ў яе вершах. Да многіх ёсць подпісы, у

некаторых, як мне здаецца, нейкі зборны вобраз адрасата. Дакладна ведаю, што яна вельмі цяжка перанесла смерць маці некалькі гадоў таму. Са смерцю ў яе нейкія асабістыя рахункі. Дарэчы, таксама вельмі перажывала раптоўны сыход з жыцця Ніны Мацяш: яны ліставаліся апошнія гады. Ніна Язэпаўна шчыра віншавала нас з нараджэннем сына.

— У вершах Ярыны часта з'яўрае нейкая беспрасветная безвыходнасць, звонкі, пранізлівы адчай. Ці адрозніваецца сама Ярына Дашына ў звычайным жыцці ад сваёй лірычнай гераіні? Ці ўласцівыя ёй песімістычныя настроі?

— Я магу сказаць, што ў жыцці Іра больш "зямная" за яе лірычную гераіню. Вершы — гэта толькі асобна ўзятыя моманты жыцця. Але я б не стаў заганыць яе ў рамках паняццяў аптымізму ці песімізму. Іра мае адукацыю псіхолога, акрамя таго, даволі глыбока вывучае псіхалогію мыслення і ніколі не будзе думаць як песіміст. Бываюць дзірэсіўныя зрывы. Пэўна, яны здараюцца ў кожнага творчага чалавека.

— Паэзія даецца ёй лёгка, натуральна, альбо гэта пакутлівы працэс?

— На маю думку, пры стварэнні вершаў не павіна быць канфлікт паміж думкай і самай магчымаю гэтаю думку выкасаць па паперы. У гэтым жонка са мной не пагаджаецца. У яе бывае па-рознаму. Увогуле ўсё залежыць ад настрою і душэўнага стану. У нашай кватэры часам можна натрыкнуцца на паперкі з абрыўкамі фраз і слоў, якім не суджана стаць вершамі ці якія чакаюць свайго часу.

— "Хочацца стаць жонкаю і сцэрвай", — пісала Ярына Дашына ў адным са сваіх вершаў. Як вы думаеце, у яе складаны характар?

— Характар у яе вельмі складаны. Часам з ёй бывае проста невыносна. Наконт фразы з верша — мяне яна абсалютна нічога не гаворыць пра яе аўтара. Я ведаю Іру намнога глыбей, чым проста "жонку і сцэрву"...

— На заканчэнне гутаркі распавядзіце, калі ласка, пяць любых фактаў пра Ярыну.

— Умее граць на гітары. Падоўту затрымліваецца ў крамах (чытае ўсё, што напісана на гэтыкетках). Любіць сядзець у адзіноце ў прыцемках. Не можа жыць без добрай кавы. Занадта самакрытычная.

Аляксандра ХАЛОПКА

Чатыры незабыўныя сустрэчы

Назва гэтаму мястэчку — Саматэвічы. Менавіта тут 6 лютага 1914 года ў сям’і мясцовых настаўнікаў Куляшавых і нарадзіўся хлопчык Аркадзь, які праз гады дасягне такіх вяршынь у беларускай паэзіі, што стане двойчы лаўрэатам Дзяржаўнай прэміі СССР, шматлікіх літаратурных прэмій Беларусі, больш як трыццаць гадоў запар будзе выбірацца дэпутатам Вярхоўнага Савета рэспублікі, зойме пачэснае месца ў кагорце паэтаў-класікаў, стаўшы чаквэртным народным — пасля Янкі Купалы, Якуба Коласа і Петруся Броўкі.

Я добра памятаю Аркадзя Аляксандравіча, хаця сустракацца з ім мне, на вялікі жаль, давялося ўсяго чатыры разы. Памятаю яго голас, добразвучлівыя і слухныя парады, яго цікавасць да родных мясцін, аб чым мы гутарылі ў хвіліны нашых кароткіх сустрэч.

Асабліва добра памятаю нашу першую сустрэчу. Вясной пяцідзесят другога года, ледзь толькі растаў снег, я, як і ўсе мае аднакласнікі, пайшоў у школу басанож. І ў першы ж дзень прабіў нагу нейкай жалязякай. Нага тады зажыла, а вось летам раптам падэшва паднялася пухіром і пазеленела — пад скурай утварыўся вялізны нарв’ю.

Мой дзед тады працаваў у калгасе конюхам, таму запрог коніка і хутка паімчаў мяне ў Саматэвіцкую сельскую бальніцу, якую я ўжо ведаў, бо ляжаў там аднойчы хворы на шкарлатыну. Прыязалі коніка да плота, дзед панёс мяне ў амбулаторыю. Тут я зноў пабачыў знаёмага доктара Каласоўскага. Гэта быў некалі асабісты доктар сям’і пана Галынскага, вочынай якога да рэвалюцыі былі Саматэвічы і некалькі навакольных вёсак. Пан спецыяльна непадалёк ад свайго маёнтка (да вайны ў ім была школа, якая затым згарэла) пабудоваў для сям’і доктара вялізны, прыгожа аздаблены дзіўнаю разьбою дом з рознымі гаспадарчымі пабудовамі. А так як Каласоўскі, якога ўсе ветліва называлі Яўмен Захаравіч, разам з жонкаю Апалінарыяй Захаронай прыхільна аднесся да рэвалюцыі і адразу ж пачаў бясплатна лячыць беднякоў, новая ўлада яго не чапала, і дом, які ўсё ж хацелі адабраць пад нейкі камбед, не канфіскавалі.

Калі мы ўвайшлі ў маленькі, але чысценькі і ўтульны пакой доктара, той завіхаўся каля маладога мужчыны, які сядзеў у дзіўным крэсле з разьбітым ротам. У руках доктара былі нейкія блішчатыя аб’екты.

— Я, самаець, не зубны доктар, аднак вырываць зуб усё ж змагу, — ён дзіўна пашавалі доўгімі сівымі бровамі. — Як ж не памагчы знакамiтаму земляку, тым больш сыну лепшага сябра.

Дзед мой, таксама Яўмен, добра ведаў Каласоўскага, таму адразу ж увязваўся ў размову.

— Я гляджу, дык ці не Ляксандры Куляша сыноч, а Захарыч? — Ён, ён, — Каласоўскі зноў павёў бровамі, ўсміхнуўся, — прыехаў васьм на радзіму, а тут зуб. Ну, трымайся, паэт...

Я ўздрыгнуў: паэт? Ага, дык гэта ж Аркадзь Куляшоў, пра якога расказвала нам настаўніца Ганна Гаўрылаўна! Я ажно развіў рот. Я бачу жывога паэта!

быў невысокага росту і даходзіў Каласоўскаму ўсяго ці не да грудзей.

— А мой жэўжык таксама верхнік сачыняе, — адразу ж пахваліўся дзед, — а нунка, пачытай, хай Ляксандрыч скажа, ці варта табе мазгі калабродзіць... — дзед паляпаў мяне па плячы.

Але ці я неяк нялоўка ступіў на хворую нагу, ці, можа, ад нечага іншага, але я раптам скрываўся так, што з вачэй пасыпаліся слёзы.

— Ну, во!.. Як дзеду з бабай, дык аж вылузваецца, чытае як артыст, — дзед усміхнуўся, — а перад чужым адразу ў слёзы.

— А слёзы пусціць таксама трэба ўмець. Праўда, малы?.. — Аркадзь Аляксандравіч, усё яшчэ мацаючы за апухлую шыю, падаў мне руку, — давай знаёміцца, ці што.

А праз хвілінку я ўжо чытаў свой першы, і на той час адзіны, верш “Зіма”.

— Малайчына, — сказаў Куляшоў і, выпягнуўшы з кішэнні штаноў маленькі блакноцік, нешта стаў пісаць. Потым вырваў паперку і падаў дзеду.

— Калі будзе магчымасць, напишыце, калі ласка, мне па гэтым адрасе. Разам прышліце і новыя вершы, калі, вядома, хлопчык будзе прадаўжаць пісаць іх. Думаю, што ў яго нешта ёсць, трэба толькі працаваць.

На жаль, у той жа дзень гэты шматок паперы дзед згубіў на стайні, і яго, нават нягледзячы на напісанае, скурвы напарнік дзед Сідар Бяцэжны...

Такім чынам, доўгі час ніякай сувязі з паэтам у мяне не было. І толькі пасля таго, як у Саматэвічах узялі двухпалярковы будынак новай дзесяцігодкі, дзе я вучыўся яшчэ цэлых чатыры гады, я зноў пабачыўся з Куляшовым.

Аднойчы я прыйшоў у бібліятэку, каб памяняць кніжкі. Не памятаю добра, якім чынам на ганку сельсавета, дзе былі лавачкі, апынуўся і настаўнік гісторыі Міхаіл Емяльянавіч Дорахаў, выйшаў на ганак і сакратар сельсавета Габараў. І раптам адчынілася брама, што вяла ў селішча Каласоўскага, і адтуль разам з Яўменам Захаравічам выйшаў Аркадзь Куляшоў. У руцэ ён трымаў вялізны букет палявых і луговых кветак.

Прайшоўшы міма нас, Каласоўскі прыўзняў капянош і нахіліў галаву. Куляшоў жа, нацягнуўшы белую кепачку ледзь не на самыя вушы, прайшоў і не паздароўкаўся. А можа, і павітаўся, ды ніхто не заўважыў, толькі гэта вельмі ўзрушыла Дорахава,

на паўднёвым захадзе Касцюковіцкага раёна, непадалёк ад прыгажуні Бесядзі размясцілася вялікае, вуліц ці не на дзесяць паселішча, якому ў свой час быў нададзены статус мястэчка і было прыпісана праводзіць у ім два кірмашы на год; першы на Ілью, гэта значыць на другі дзень жніўня, другі — на дзевятае лістапада, у Змітраў дзень.

Кірмашы звычайна праходзілі вельмі святочна, асабліва на Ілью. На пляц да каменнага будынка прыгожай пяцікупальнай царквы з’езджаліся і сыходзіліся людзі не толькі з усяе Касцюкоўшчыны, але і з суседніх раёнаў Гомельшчыны, Чарнігаўшчыны і Браншчыны. Мясцічка было не толькі цэнтрам сельсавета і калгаса (а як да ўзбуйнення, дык ажно некалькіх!), але і мела шмат розных дробных прадпрыемстваў, крамаў, асабліва да Вялікай Айчыннай вайны. Апроч царквы, якая была закрыта ў канцы саракавых гадоў, тут была сінагога, бо амаль палову насельніцтва складалі яўрэі, амаль усіх у час вайны расстралялі немцы.

які ведаў Куляшова з дзяцінства, бо нарадзіўся ў суседніх Зялёнкавічах і разам з ім вучыўся ў школе. Міхаіл Емяльянавіч гэтак спрытна выбег на дарогу і, накульгваючы, гучна сказаў у рыфмаванай форме даволі абразліваю фразу. Усе засмяяліся.

Калі ж мужыкі зноў згруппаваліся на сельсавецім ганку, ніхто і не заўважыў, як хвілін праз колькі падыйшлі Каласоўскі і Куляшоў. Кветак у Куляшова ўжо не было.

— Ты даруй мне, Міша,

— І куды надумаў паступаць? — спытаў ён мяне. Я расказаў.

Сцяпан Андрэвіч павёў мяне дадому, узяў, памятаю, у рукі нейкую кніжку і ўсё паўтараў невядомае мне дагэтуль слова: пратэжэ, пратэжэ. Пасля чырвонымі чарніламі акуратным почыркам з дзіўнымі завіткамі напісаў пісьмо, якое заклеіў у канверт, падпісаў адрас і падаў мне.

— Канверт перадасі Аркадзю Куляшову, калі будзеш у

алоўкам:

“Абітурыенту В. Галайду тэрмінова з’явіцца ў галоўны корпус універсітэта і зайсці ў кабінет рэктара”.

Калі я пераступіў парог кабінета, мне насустрач з-за стала ўзняўся худы з сівымі валасамі чалавек і падаў руку.

— Так, гаворыце, молодой человек, вам обязательно надо на факультет журналистики? А известно ли вам, что вы уже журналист, раз пишете и печатаетесь? Ан-

У той вечар мы сядзелі доўга. Я расказваў паэту ўсё, што ведаў пра нашу малую радзіму. Калі ж я падаў яму нізку вершаў, якія разглядаліся толькі што на секцыі, з заўвагамі выступаў паэт Анатоль Вярцінскі. Аркадзь Аляксандравіч, прачытаўшы на палях верша “Бесядзі” напісаныя рукою Вярцінскага словы “...так можна напісаць пра любую раку”, усміхнуўся.

— А ты нікога і не слухай. Пішы не так, як нехта хоча, а як твая душа падкажа. Не выдумляй і не пляці выкрунтасаў, што некаторыя называюць вобразнасцю, а пішы шчыра, ад сэрца, і цябе чытач зразумее.

— сказаў Аркадзь Аляксандравіч. — Я прыехаў літаральна на некалькі хвілін, палгадзёў, як ідзе будаўніцтва школы, пабыў на магіле і васьм зноў ад’язджаю. Заўтра сесія, трэба неадкладна быць у Мінску.

Яны абняліся. Дорахава стала няёмка.

— Гэта ты мне даруй за абразу...

Але Куляшоў перабіў яго: — Я нічога не чуў... — і ён усміхнуўся. Засмяяліся і разам загаманілі ўсе, хто тут быў.

Пазней я даведаўся, што ў той раз ён нёс кветкі на брацкую магілу яўрэяў, дзе пахавана расстраляная ў гады вайны яўрэйская дзяўчына. Была яна яго першым, яшчэ дзіцячым каханнем (бо ўжо ў чатырнаццаць год Куляшоў пакінуў Саматэвічы і вучыўся ў Мсціслаўскім педагагічным вучылішчы), ці не, я не ведаю, але так гаварылі тады мужыкі.

Час ішоў. І васьм у руках ужо атэстат сталасці. Куды пайсці вучыцца? Вельмі хацелася стаць журналістам, але ў той год (1959-ы) выйшла пастанова: абітурыенты, якія паступаюць на аддзяленне журналістыкі (тады было адзінае ў БДУ), абавязкова павінны мець працоўны стаж не менш як два гады.

Праўда, казалі, што існуюць нейкія выключэнні. І тут мяне сустрэў самы старэйшы настаўнік нашай школы (ды і раёна наогул) Сцяпан Андрэвіч Брыльгантаў. Ён яшчэ дзіцячым выключэнні. І тут мяне сустрэў самы старэйшы настаўнік нашай школы (ды і раёна наогул) Сцяпан Андрэвіч Брыльгантаў. Ён яшчэ дзіцячым выключэнні. І тут мяне сустрэў самы старэйшы настаўнік нашай школы (ды і раёна наогул) Сцяпан Андрэвіч Брыльгантаў. Ён яшчэ дзіцячым выключэнні.

Мінску. Дарэчы, ты дакументы паслаў ужо ва ўніверсітэт ці сам павязеш? І дадаў:

— Вязі лепш сам, час яшчэ ёсць.

І васьм я ў Мінску. Здаўшы дакументы для паступлення на філалагічны факультэт, паехаў па ўказаным на пісьме, што ён мне даў, адрасе.

У кватэры Куляшовых нікога не аказалася. І тады я ўспомніў: у часопісе “Польмя” ён з’яўляецца членам рэдкалегіі. Але там мне казалі, што члены рэдкалегіі неабавязкова бываюць супрацоўнікамі рэдакцыі і Куляшова трэба шукаць на кінастудыі “Беларусьфільм”, дзе ён працаваў тады начальнікам сцэнарнага аддзела і галоўным рэдактарам кінастудыі.

Аркадзь Аляксандравіч вельмі ўзрадаваўся земляку, асабліва калі я нагадаў яму аб нашай сустрэчы ў Саматэвіцкай амбулаторыі. Шчыра пасмяяўшыся над тым, як дзед згубіў яго запіску, Куляшоў разарваў канверт. І чым больш чытаў ліст, тым больш хмураўся.

— Добра, я ўсё зраблю, як просіць Сцяпан Андрэвіч, — сказаў ён. — Аднак не думай, што за цябе нехта будзе здаваць экзамены.

Потым, палагаднёўшы, дадаў: — Ты не крыўдуй, але я дужа не люблю, калі людзі хочучь, каб за іх нешта рабілі... А васьм за вершы — вялікі дзякуй. Толькі, калі ласка, нікога не капіруй, шукай сваю дарогу ў літаратуру...

Пасля мы паабедалі ў нейкай сталаўцы і разышліся. Праз колькі дзён, калі я прыехаў з інтэрната ў корпус філалагічнага факультэта, на дошцы аб’яў убачыў паперку, напісаную чырвоным

тон Павлович Чехов врач по образованию, а какой изумительный писатель, драматург, а? Так что вам в самый раз подходит филологический и не надо переступать закон. Вы согласны?

Што я мог адказаць?.. Аднак вучыцца ў БДУ не давялося: памёр айчыным і трэба было дапамагаць маці гадаваць малых, якіх засталася ў яе на руках ажно сямёра.

У 1964 годзе, калі я ўжо быў на трэцім курсе партыйнай школы, літаратурнае аб’яднанне накіравала мяне і майго сябра і земляка з Касцюковіч Міхаіла Мацянку на семінар у Дом творчасці ў Каралішчавічы. Дзесяць дзён праляцелі вельмі хутка, але якія гэта былі дні! Мы займаліся па секцыях паэзіі, прозы і драматургіі. Заняткі вялі вядомыя паэты і празаікі: Сяргей Грахоўскі, Максім Танк, Янка Брыль, Уладзімір Шахавец, Тарас Хадкевіч, прыязджалі Пятрусь Броўка, Кандрат Крапіва, Іван Шамякін... А васьм Аркадзя Аляксандравіча не было.

Я не выпрымаў і, памятаю, задаў пытанне Міколу Аўрамчыку: дзе Куляшоў?

— А ты яго ведаеш? — у сваю чаргу запытаў ён.

— Мы ж землякі!..

— Тады глядзі, мяне не выдай — ён тут...

Аўрамчык сказаў, што ў Куляшова ў перакладзе на рускую мову толькі што выйшаў зборнік вершаў “Новая кніга”, але ён ёю не задаволены (не памятаю, ці то перакладам, ці то колькасцю асобнікаў), зараз ён нікога да сябе не пускае, а сядзіць і працуе над паэмай, якая, здаецца, называлася “Цунамі”.

Даведаўшыся ад Міхася Стральцова, дзе пакой-кабінет Куляшова, я набраўся смеласці і пастукаў у дзверы. Ніхто не адгукнуўся. Я пастукаў яшчэ і, калі ўзяўся за ручку дзвярэй, ледзь не ўваліўся ў пакой — яны раптам расчыніліся. Куляшоў спачатку лыпаў соннымі вачыма, потым здзіўлена ўзняў угору свае даволі густыя бровы.

— Ты?! — Я, Аркадзь Аляксандравіч...

У той вечар мы сядзелі доўга. Я расказваў паэту ўсё, што ведаў пра нашу малую радзіму. Калі ж я падаў яму нізку вершаў, якія разглядаліся толькі што на секцыі, з заўвагамі выступаў паэт Анатоль Вярцінскі. Аркадзь Аляксандравіч, прачытаўшы на палях верша “Бесядзі” напісаныя рукою Вярцінскага словы “...так можна напісаць пра любую раку”, усміхнуўся.

— А ты нікога і не слухай. Пішы не так, як нехта хоча, а як твая душа падкажа. Не выдумляй і не пляці выкрунтасаў, што некаторыя называюць вобразнасцю, а пішы шчыра, ад сэрца, і цябе чытач зразумее.

З тае пары я так і раблю. Не ведаў я тады, што гэта была мая апошняя сустрэча з паэтам.

Няма сёння мястэчка Саматэвічы. Без бамбёжак і стралнінны яго загубіла чарнобыльская катастрофа.

Няма нікога цяпер ні ў Саматэвічах, дзе роўна 50 гадоў таму я скончыў сярэдняю школу, ні ў Зялёнкавічах, ні ў суседніх Вуглах, Клетках, Кляевічах, Вусаўцы і Слабодцы, загублены і вёскі левабярэжжа Бесядзі — Мокрае і Машавое, радзіма народнага пісьменніка Беларусі Івана Чырпынава Вялікі Бор, Панькі і Панькаўская Буда, Шарэйкі, Кавычычы і многія, многія іншыя.

Аднак кожны раз, калі я прыязджаю ў родны край, я з жахам заўважаю, што ён няўмольна пусцее. І не таму, што адсюль раз’ехаўся людзі, а таму, што ён зарастае лесам. І хаця наш зямляк прэзаік Леанід Левановіч у сваіх творах б’е паклоны яму, стывае оды лесу, мне робіцца страшна ад таго, што ў хуткім часе менавіта лес паглыне не толькі нашы родныя вёскі, але разам з імі і нашу памяць.

Пяць гадоў таму грамадскасць краіны адзначала 90-гадовы юбілей Аркадзя Куляшова. Нешта было зроблена па лініі Саюза пісьменнікаў, Міністэрства культуры, мясцовых улад, У Касцюковічы прыбыла даволі салідная дэлегацыя з прадстаўнікоў гэтых устаноў, пісьменнікі-землякі, родныя і блізкія паэта. Мне не пацясціла быць на тых урачыстасцях, але я лавіў кожнае слова па радыё, глядзеў тэлевізар, чытаў газеты. І васьм аднойчы я пачуў такое, што пацягнула ўваччу. Маладзенькая журналістка, якая вяла рэпартаж ужо з Новых Саматэвіч, як назвалі пасёлак, пабудаваны для чарнобыльскіх бежанцаў каля вёскі Ліпаўка, што мо за трыццаць кіламетраў ад сапраўдных Саматэвіч і дзе карэнных саматэвіцаў пражывае не болей як з працэнт, бойка выдала ў мікрафон, што народны паэт Беларусі нарадзіўся ў маленькай, захлаўскай вёсачцы...

Хацелася б, каб сёлета ты, хто прыедзе на радзіму паэта, хоць на адну хвілінку паехалі ў сапраўдныя Саматэвічы і пакланіліся б той мясціне, дзе некалі стаяла хатка бацькоў яго. Бо, як сказаў адзін вядомы чалавек, пакуль мы будзем памятаць тых, хто пакінуў гэты свет, яны будуць сярод нас, яны жывыя.

Віктар ГАЛАЙДА

Выходзіць з 1932 года
У 1982 годзе газета
ўзнагароджана ордэнам
Дружбы народаў

ЗАСНАВАЛЬНІК:
Міністэрства інфармацыі
Рэспублікі Беларусь

ГА "Саюз пісьменнікаў
Беларусі"

РВУ "Літаратура
і Мастацтва"

ГАЛОЎНЫ РЭДАКТАР
Анатоль КАЗЛОЎ

Рэдакцыйная калегія:

- Анатоль Акушэвіч
- Лілія Ананіч
- Алесь Бадак
- Дзяніс Барсук
- Святлана Берасцень
- Віктар Гардзей
- Уладзімір Гніламедаў
- Вольга Дадзімава
- Уладзімір Дуктаў
- Анатоль Жук
- Вольга Казлова
- Анатоль Казлоў
- Алесь Карлюкевіч
- Анатоль Крэйдзіч
- Віктар Кураш
- Алесь Марціновіч
- Мікола Станкевіч
- Юрый Цвяткоў
- Мікалай Чаргінец
- Іван Чарота
- Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:

220034, Мінск,
вул. Захарова, 19

Тэлефоны:

галоўны рэдактар,
намеснік — 284-66-73

Адрасы:

публіцыстыкі — 284-66-71
пісьмаў і грамадскай
думкі — 284-95-62

крытыкі
і бібліяграфіі — 284-44-04
прозы і паэзіі — 284-44-04
мастацтва — 284-82-04
бухгалтэрыя — 284-66-72

Тэл./факс — 284-66-73

E-mail: lim_new@mail.ru

Адрас у Інтэрнеце:

www.lim.by

Пры перададзенай просьбе
спасылання на "ЛіМ".

Рукапісы рэдакцыя
не вяртае і не рэцэнзуе.

Аўтары допісаў у рэдакцыю
паведмаляюць сваё
прозвішча, поўнаснае імя і
імя па бацьку, пашпартныя
звесткі, асноўнае месца
працы, зваротны адрас.

Пазіцыя рэдакцыі
можа не супадаць
з меркаваннямі
і думкамі аўтараў
публікацыі.

Набор і вёрстка
кам'ютэрнага цэнтра
РВУ "Літаратура і Мастацтва".

Выходзіць раз на тыдзень
па пятніцах.

Выдавец:
Рэдакцыяна-выдавецкая
ўстанова

"Літаратура і Мастацтва".

Друкарня Рэспубліканскага
унітарнага прадпрыемства
"Выдавецтва

"Беларускі Дом друку"
г. Мінск,
пр. Незалежнасці, 79.

Індэкс 63856

Наклад 2348

Умоўна друк. арк. 3,72

Нумар падпісаны ў друк
3.06.2009 у 11.00

Рэгістрацыйнае
пасведчанне № 715

Заказ — 2900

Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

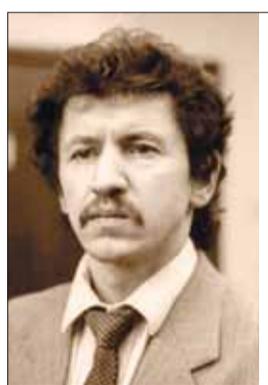
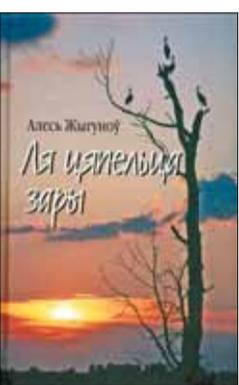
ISSN 0024-4686

9 770024 468001 0 9 0 2 1

Алесь ЖЫГУНОЎ. Наразіўся ў 1954 годзе ў вёсцы Тройца Шклоўскага раёна Магілёўскай вобласці. Скончыў Навабразьнінскую СШ у 1970 годзе. Працаваў дырэктарам клуба ў вёсцы Боркі роднага раёна. Пасля заканчэння філалагічнага факультэта БДУ (1976) — настаўнік беларускай мовы і літаратуры Чарневіцкай СШ Глыбоцкага раёна. З 1980 года — карэспандэнт-арганізатар мясцовага раённага радыё, а з 1988 года да сённяшняга дня — у рэдакцыі глыбоцкай раённай газеты "Шлях перамогі".
Жыве ў Глыбокім Віцебскай вобласці.
Першая публікацыя — у газеце "Чырвоная змена" ў 1972 годзе. Аўтар паэтычных зборнікаў "Матчына вышыванка" (1984), "Мая Тройца" (1993), "Пагавары са мной пра восень..." (2004). Лаўрэат Віцебскай абласной літаратурнай прэміі імя У. Караткевіча.
Зусім нядаўна выйшла ў свет кніжка яго выбраных вершаў "ЛЯ ЦЯПЕЛЬЦА ЗАРЫ" (Мінск, выд-ва "Мастацкая літаратура", 2009, рэдактар В. Шніп, 206 стар., 1500 экз.)

"Нас заўсёды палохалі рэцыдывамі аглабельнай крытыкі і да таго, відаць, запалохалі, што крытыцы пачало падабацца быць паблажлівай. Паблажлівай як да шэрасці, так і да выбітных пісьменніцкіх талентаў, якія безумоўна заслугоўваюць увагі."

Міхась СТРАЛЬЦОЎ

Калі патрапляеш на новую кніжку даўняга таварыша ці проста добрага знаёмца, то заўсёды з'яўляецца адчуванне трымтлівай раздвоенасці — цікавасці і асяцярожлівасці. Спадзяешся, што адкрыеш кніжку і перагорнеш дзіўныя, невядомыя старонкі жыцця вядомага табе чалавека, але і трывожышся, каб чарговае сустрэча не ператварылася ў звычайны акт ветлівасці альбо дадніну павагі... Так здарылася і гэтым разам.

З Алесем Жыгуновым мы пазнаёміліся каля трыццаці гадоў таму. Звяла нас, зразумела, паэтычная Муза. Тады мы былі маладыя (асабліва ён), эмацыянальныя, захопленыя даастатку, як нам здавалася, сваім прызначэннем — пісаць вершы. Некалькі яго паэтычных падборак зрабілі добрае ўражанне на крытыкаў і Алесь прынялі ў Саюз пісьменнікаў, як кажуць, напавер, не дачакаўшыся першай кніжкі. Памятаю, з якім узрушэннем ён успрыняў гэтую падзею. Ды і мне, "пачынаючаму", падумалася тады: вось фэйны паэт прыйшоў у беларускую літаратуру, будзе з кім сапернічаць... І я адразу ж даў пра тое знаць, прысвяціўшы яму верш з такімі радкамі:

*Паэт павінен быць зямным,
хоць божы німб над ім,
як ззянне.
Чым вышэй спеюць перуны,
тым да зямлі мацней іх цягне.
І, як рэзюме, дадаў напрыканцы,
што трэба*

*...сваё звысоку запаліць
дзеля многа прыцігнення.
Праз многа гадоў, у другім сваім зборніку, Алесь адказаў мне ўзаемнасцю, прычым свае высновы адносна мяне вывеў ад супрацьлеглага:*

*І быць з усімі замінала,
Як свет вялікі — пачуццё.
І ўсё ж, нягледзячы на такую заўвагу, я стараўся быць менавіта з усімі, хоць і не заўсёды і не ўсюды. Наважуся, без крыўды, бо і сам з вёскі, сказаць так: большыню паэтаў, што нарадзіліся ў вёсцы і засталіся там, пераследуе правінцыйны комплекс — быць акынамі сваёй малой бацькаўшчыны. Усе "раённыя будні" яны павінны нейкім чынам унесці ў рэстр сваіх літаратурных напрацовак. Пачынаючы ад роднага двара, лесу, поля, бацькоў, сяброў і настаўнікаў, сяўбы і жніва і канчаючы ўрачыстым агалошваннем гістарычных, культурных ды іншых помных дат і наастанак уласнай журбы ды самоты, — усё гэта і ёсць той усёабдымны абсяг, сьмяючы доўг і цяжкі вырак іх паэтычнага таленту. Гэтая "хвароба" праяўляецца не адразу, а спакваля, па ходзе таго як усё глыбей зацягвае цябе зямное аграрнае векаванне, як, наперакор унутраным вычыванням, ты ўсё мацней зрастаешся з цвёрдаскурасцю далоняў і прыроднай прастадушнасцю акаляючых цябе людзей, як усё больш робішся для іх сваім... Пакуль аднойчы не пачуешся мясцовым знакамітым паэтам. Гэта цешыць. Тым больш, што цяпер у правінцыі выдаць сябе ягчэй, чым у цэнтры, а да ўсяго пра цябе ж і ў цэнтры не зусім забываюць і сядытады выдаюць. Таму ў большасці мясцовых літаратараў складаецца прагматычная выснова: лепш быць заўважным у райцэнтры, чым шараговым у сталіцы.*

Адпачынаючы ад рэдакцыі, чым я ўсё больш робішся для іх сваім... Пакуль аднойчы не пачуешся мясцовым знакамітым паэтам. Гэта цешыць. Тым больш, што цяпер у правінцыі выдаць сябе ягчэй, чым у цэнтры, а да ўсяго пра цябе ж і ў цэнтры не зусім забываюць і сядытады выдаюць. Таму ў большасці мясцовых літаратараў складаецца прагматычная выснова: лепш быць заўважным у райцэнтры, чым шараговым у сталіцы.

Адпачынаючы ад рэдакцыі, чым я ўсё больш робішся для іх сваім... Пакуль аднойчы не пачуешся мясцовым знакамітым паэтам. Гэта цешыць. Тым больш, што цяпер у правінцыі выдаць сябе ягчэй, чым у цэнтры, а да ўсяго пра цябе ж і ў цэнтры не зусім забываюць і сядытады выдаюць. Таму ў большасці мясцовых літаратараў складаецца прагматычная выснова: лепш быць заўважным у райцэнтры, чым шараговым у сталіцы.

Адпачынаючы ад рэдакцыі, чым я ўсё больш робішся для іх сваім... Пакуль аднойчы не пачуешся мясцовым знакамітым паэтам. Гэта цешыць. Тым больш, што цяпер у правінцыі выдаць сябе ягчэй, чым у цэнтры, а да ўсяго пра цябе ж і ў цэнтры не зусім забываюць і сядытады выдаюць. Таму ў большасці мясцовых літаратараў складаецца прагматычная выснова: лепш быць заўважным у райцэнтры, чым шараговым у сталіцы.

Адпачынаючы ад рэдакцыі, чым я ўсё больш робішся для іх сваім... Пакуль аднойчы не пачуешся мясцовым знакамітым паэтам. Гэта цешыць. Тым больш, што цяпер у правінцыі выдаць сябе ягчэй, чым у цэнтры, а да ўсяго пра цябе ж і ў цэнтры не зусім забываюць і сядытады выдаюць. Таму ў большасці мясцовых літаратараў складаецца прагматычная выснова: лепш быць заўважным у райцэнтры, чым шараговым у сталіцы.

Адпачынаючы ад рэдакцыі, чым я ўсё больш робішся для іх сваім... Пакуль аднойчы не пачуешся мясцовым знакамітым паэтам. Гэта цешыць. Тым больш, што цяпер у правінцыі выдаць сябе ягчэй, чым у цэнтры, а да ўсяго пра цябе ж і ў цэнтры не зусім забываюць і сядытады выдаюць. Таму ў большасці мясцовых літаратараў складаецца прагматычная выснова: лепш быць заўважным у райцэнтры, чым шараговым у сталіцы.

Адпачынаючы ад рэдакцыі, чым я ўсё больш робішся для іх сваім... Пакуль аднойчы не пачуешся мясцовым знакамітым паэтам. Гэта цешыць. Тым больш, што цяпер у правінцыі выдаць сябе ягчэй, чым у цэнтры, а да ўсяго пра цябе ж і ў цэнтры не зусім забываюць і сядытады выдаюць. Таму ў большасці мясцовых літаратараў складаецца прагматычная выснова: лепш быць заўважным у райцэнтры, чым шараговым у сталіцы.

Адпачынаючы ад рэдакцыі, чым я ўсё больш робішся для іх сваім... Пакуль аднойчы не пачуешся мясцовым знакамітым паэтам. Гэта цешыць. Тым больш, што цяпер у правінцыі выдаць сябе ягчэй, чым у цэнтры, а да ўсяго пра цябе ж і ў цэнтры не зусім забываюць і сядытады выдаюць. Таму ў большасці мясцовых літаратараў складаецца прагматычная выснова: лепш быць заўважным у райцэнтры, чым шараговым у сталіцы.

Зрэшты, гэта як у каго жыццё складаецца. Колькі тых шараговых, запаланіўшых сталіцу, і колькі адметных, што засталіся на радзіме?! Учора: Вермейчык — у Вяртыцах, Купрэў — на Пружаншчыне, Гадулька — у Федзькавічах... А сёння: Каско — у Жабінцы, Чобат — у Скідалі, Лагвіновіч — у Баранавічах, Канановіч — у Клецку...
Самае страшнае зладейства (найперш для самога сябе) — на радзіцця паэтам і не застацца ім. Па-народнаму кажучы, крыў Божа, самаруч закапаць свой талент у зямлю. Нават у самую ўраджайную — нічога не ўзыдзе і не саспее. Плёну не будзе.

Пасля і жаліцца няма каму, ды і дарма. У згаданага А. Каско ёсць такія шчымыя радкі:
*Інакшы храм і час. І плач тут не ўспрымаецца сур'ёзна.
Не спавядайся ж гэтак слёзна памерлай музыкі скрыпач!
Над муямі слёз не льоць, дык прэч адсюль,
каб недзе босым,
расхрыстаным —
зайграць нябёсам,
яны шчэ здатыны пачуць.*

Блізу пра тое, што я кажу. І кажу пра ўсіх нас — "званых" і "абраных", бо "ўсе мы з хат"...

Буду шчыры, першы вершаваны зборнік А. Жыгунова "Матчына вышыванка" па тым часе мяне ўразіў. Ён запамінаўся вострым пачуццёвым лірызмам, першаснай цнатлівай эмоцыяй. І сёння тыя вершы, што ўвайшлі ў "выбранае" паэта, адгукаюцца як зваротнае рэха яго тагачаснага голасу, кідкімі думкамі ды ўражаннямі ад захопленасці маладым жыццём, з моцна адчувальным уплывам паэзіі М. Багдановіча:

*Жагналі бліскавіцы ноч.
З-за грэў, а можа, з-за будынка
Насустрач выбегла дзюўчынка
З журбою выплаканых воч.
— Ты не Максім?
А дзе Максім?
Я столькі год яго шукаю. —
Так і не стрэчана я ім
пабегла. Біў пярун ля гаю.
Запомніліся тады і цяпер не страцілі таго ўздзяння такіх вершы, як "Новаспаскае", xxx "У роздуме...", "Сямёнаўна", "Доўгажыхарка", "Вераніка", xxx "Вятрам насцежу дзверы...", xxx "Ля цяпельца зары...", xxx "Яшчэ трымаюцца лісты...", xxx "О Божа мой! Жанчына — паэтэса...", "Палявая дарога..."*

Між іншым ужо тады, у трыццаці гадоў, паціху закрывалася ў душу паэта прадчуванне:
*Халады, надыдуць халады
У мае наступныя гады...*

Так яно і сталася. Але гэта хутчэй тычылася асабістага жыцця А. Жыгунова, чым яго паэтычнай творчасці. Хоць першае, відаць, міжвольна пацягнула за сабой і другое. Усталёўвалася зміранасць са сваім месцам пад сонцам, у тым ліку і паэтычным, задаволенасць тым, што ёсць: ну вось гэтка я, і іншым быць наўрад ці змагу... Адсутнасць своеасаблівага ўласнага мастацкага і жанравага пошуку была відавочнай. І ўсё радзей здараліся адметныя публікацыі ў рэспубліканскім друку. Тонкая, шчымыя лірыка, аднак без заўважных адкрыццяў,

ужо не мела былога поспеху і крытычнага водгуку ў сталічным літаратурным асяродку. Паэт пісаў пераважна традыцыйныя тэматычна аднастайныя вершы, зразумелыя землякам-вяскоўцам, сярод якіх, аднак, здараліся і вельмі шчырыя, запамінальныя творы паэзіі. Як вось гэтыя строфы:

*Дом на два крылы,
Светла-заімглёны.
У адным — арлы,
У другім — вароны.
Цепліцца жыццё
Комінам сагрэтым.
Б'ецца пачуццё
У тым крыле і ў гэтым.
Не пазнаць, гальбог,
Дзе жыве трывога,
Стаць мне на парог
Ля крыла якога?*

Да гэтага выбітнага шэрага я аднёс бы і такія вершы з наступных двух зборнікаў ("Тройца" і "Пагавары са мной пра восень..."): "Бясонніца", xxx "Зноў пясчгалеа ў хаце...", xxx "Мне дрэвы хочуць расказаць...", "Чужы".

Але ўжо ў іх адчуваецца, што паэту не хапае літаратурнага атачэння і таго сумоўя, што падзараджае сэрца творчай энергіяй. Ці не адсюль такія радкі:
*Сябры мае, у шчасці і ў бядзе
Мне хапае вас
бунтоўных крышкы.*

*На плаху,
неразгорнутую кніжку,
Бязмоўна галава мая ўпадзе.
Падобныя элегічныя матывы нарастаюць, хоць, як мне здаецца, у іх разам з разуменнем сітуацыі адчуваецца і ўжо ўпомненнае мною змірэнне з уласным выракам. Прыслухоўваючыся да бясслоўнай, але не бязмоўнай прыроды, звяртаючы сваё натуральнае жыццё з ёй, паэт скурушна высноўвае, што*

*Вось так і я жыццё пакіну,
Сябе не змогшы расказаць.
Магчыма, адсюль і наступнае празрэчце (зноў жа ўзгадаем маё вершаванае прысвячэнне яму: "Сябе звысоку запаліць// дзеля зямнога прыцігнення"):*

*Сышоўшы лёгка на зямлю,
Мы цяжка страцілі нябёсы.*

І як не верць у шчырасць слоў паэта, які выказваецца наўпрост у самай цяжкай хвіліны свайго жыцця:
*Столькі я перажыў,
што станавіцца страшна,*

На тое роздумна прамаўчу, саграваючы сваё золкавае ўражанне ад чарговай паэтычнай кніжкі даўняга правінцыйнага таварыша...

На тое роздумна прамаўчу, саграваючы сваё золкавае ўражанне ад чарговай паэтычнай кніжкі даўняга правінцыйнага таварыша...

На тое роздумна прамаўчу, саграваючы сваё золкавае ўражанне ад чарговай паэтычнай кніжкі даўняга правінцыйнага таварыша...

На тое роздумна прамаўчу, саграваючы сваё золкавае ўражанне ад чарговай паэтычнай кніжкі даўняга правінцыйнага таварыша...

*Што нічога-нічога
яшчэ не зрабіў,
Бо ішоў я ў жыццё
нібы ў бой рукапашны,
І маральна, магчыма,
кагосьці забіў.
Ды я веру усё ж
у сваё дараванне,
І маё пакаянне нябёсы кране.
У цяжкую хвіліну
прыходзіць каханне,
І ратуе мяне, і ратуе мяне.
Альбо як зябка не скалануцца,
чыггаючы блізкае і табе самому:
І вецёр золісты — скавыш —
Тваёю сцежкай прагуляўся.
І хоць не хутка аграрыш,
Але агнём ужо заняўся.*

Можна, вядома, з двухсот старонак вершаванай кніжкі нагарабі і дзве старонкі хібаў. Яны ў зборніку ёсць. Абазначу самыя кідкія. Вось, на першы, а мо і другі погляд, класныя радкі: " А я хачу за парту сесці, // У свой зайсці граўляны клас". Проста выдатна і па-мастацку дакладна сказана: **драўляны клас!** Але з маёй застарэлай памяццю вужакай выпаўзае шырокавядомае рубцоўскае: "**Школа мая драўляная!**..
Время придёт уезжать — // Речка за мною туманная // Будет бежать и бежать"... Ці, скажам, такі радок: "**Каб гроў ахапачак сабраць**". Можна ўзяць ахапак травы, а дроў набраць — бярэма (абярэмак)... Альбо аўтар піша: "**Сэрца можаце ўдарыць, // Толькі мову — крыў бог!**" Тут слова **ўдарыць**, відаць, ужыта чыста дзеля рыфмы, бо да **сэрца і мовы** ў паэтычным разуменні гэты дзеяслоў не надта пасуе... Ну і досыць, бо хібы ў пераважнасці адна-тэпныя. Праўда, яшчэ падумалася, што не зусім пэўная паэма "Хата" (у аўтара сціслае эпічнае мысленне) магла б увабраць у сябе і заключны цыкл кнігі з дзевяці вершаў "Спатканне з Тройцай". Бо ўмоўнае размежаванасць гэтай **адзінароднай** тэмы толькі часавая...

Што напрошваецца ў заключэнне? Што агулам кніжка падводзіць рысу пад творчасцю 55-гадовага паэта. Што пад рысай? Вядома, вершы, перафразіруючы У. Маякоўскага, добрыя і розныя... Ці важкі набытак? Гэта як, хто і чым возьмецца ўзважваць. На мой розум, дык чаго жадаў паэт Алесь Жыгуноў, таго і дамогся ("які хацеў, такі і знакаміты").

Але зноў жа без сумнення скажу, што ў агульным гмах нацыянальнай паэзіі, які мы па магчымасцях і здольнасцях сваіх паднебна ўзводзім, пакладаецца і яго пэўны мастацкі наробак. Бо ўсё ж абманная гэтая тэза, што ў правінцыі жывуць толькі хлебам адзіным. І хоць, як піша А. Жыгуноў, сёння яго "**рогня і песні, і акорды // прапісаны на троіцкіх кладах**", будзем спадзявацца, што нашчадкі, які і мы, будучы памятливымі, і не дадуць ім кануць у Лету канчаткова. А каб так сталася — патрэбны там, у правінцыі, і свае **духоўнікі**, беларускія паэты... Каб хлопцы ў **матчыных вышыванках** і ўчора, і сёння, і заўтра маглі прызнавацца ў сваёй любові такім нязмушана высокім стылем:

*Бывай.
Не дагоніш.
Не вернеш.
Разлукай тугу наталю,
Пакутна прайду праз вернасць
І задыкнуся:
— Люблю!*

Нехта можа запярэчыць, як, дарчы, і сам Жыгуноў у адным са сваіх вершаў:
*І скажа хтось: знаёмья матывы.
Вяртаннем не прадоўжыш
маладосць.*

На тое роздумна прамаўчу, саграваючы сваё золкавае ўражанне ад чарговай паэтычнай кніжкі даўняга правінцыйнага таварыша...

На тое роздумна прамаўчу, саграваючы сваё золкавае ўражанне ад чарговай паэтычнай кніжкі даўняга правінцыйнага таварыша...

На тое роздумна прамаўчу, саграваючы сваё золкавае ўражанне ад чарговай паэтычнай кніжкі даўняга правінцыйнага таварыша...

На тое роздумна прамаўчу, саграваючы сваё золкавае ўражанне ад чарговай паэтычнай кніжкі даўняга правінцыйнага таварыша...

На тое роздумна прамаўчу, саграваючы сваё золкавае ўражанне ад чарговай паэтычнай кніжкі даўняга правінцыйнага таварыша...

На тое роздумна прамаўчу, саграваючы сваё золкавае ўражанне ад чарговай паэтычнай кніжкі даўняга правінцыйнага таварыша...

На тое роздумна прамаўчу, саграваючы сваё золкавае ўражанне ад чарговай паэтычнай кніжкі даўняга правінцыйнага таварыша...

На тое роздумна прамаўчу, саграваючы сваё золкавае ўражанне ад чарговай паэтычнай кніжкі даўняга правінцыйнага таварыша...

ЛеГАА